

Konstantin VASILIOGLU
Ana STOLETNÄYÄ

Yıldızçık

1-ci Üüretmäk kiyadı gagauz şkolaların klaslarına deyni

Elaborat în baza curriculumului disciplinar în vigoare și aprobat prin Ordinul ministrului educației (nr. 639 din 8 iulie 2010).
Editat din mijloacele financiare bugetare.

Comisia de experți: *Galina Sirkeli*, prof., grad didactic unu, Colegiul Pedagogic, Comrat; *Evghenia Arnaut*, director adjunct, Liceul Teoretic nr. 1 Kongaz, UTA Găgăuzia; *Evdochia Ekiuzciu*, director adjunct, Școala Primară Baurci, UTA Găgăuzia

Recenzente: *E. Kîlcik*, *S. Dimitroglu*, *M. Stoiko*, *M. Buzadji*, *O. Deli*, învățătoare, Liceul Teoretic „D. Kara-Cioban”, or. Comrat

Responsabil de ediție: *Larisa DOHOTARU*

Redactor: *E. KÎLCIK*

Corectori: *Tatiana BOLGAR*, *Mariana BELENCIUC*

Redactor tehnic: *Nina DUDUCIUC*

Pictori: *Simion COADĂ*, *Daniela SPÂNU*, *Ludmila ȘEVCENCO*, *Irina CANAȘINA*,
Luminița ERMURACHE, *Alexandru ERMURACHE*

Machetare computerizată și procesare imagini: *Alexandru ERMURACHE*, *Anatol ANDRIȚCHI*

Copertă: *Alexandru ERMURACHE*

Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința,

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova;

tel.: (+373 22) 73-96-16; fax: (+373 22) 73-96-27;

e-mail: prini_stiinta@yahoo.com; prini@stiinta.asm.md;

www.editurastiinta.md

DIFUZARE:

ÎM Societatea de Distribuție a Cărții PRO-NOI,

str. Alba-Iulia, nr. 75, bloc Q; Chișinău, Republica Moldova;

tel.: (+373 22) 51-68-17; fax: (+373 22) 58-02-68;

e-mail: info@pronoi.md; www.pronoi.md

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editorial-Poligrafice Știința.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

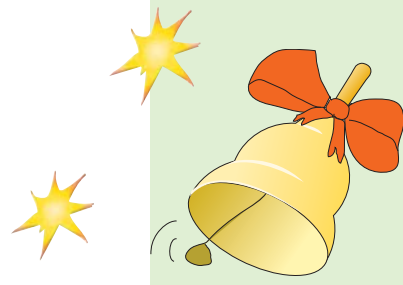
Vasilioglu, Konstantin

Yıldızçık: Üretmək kiyadı gagauz şkolaların: 1-ci kl. deyni / Konstantin Vasilioglu, Ana Stoletnăyă; Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2018 (Tipografia „BALACRON” SRL). – 168 p.

Editat din mijloacele financiare bugetare.

ISBN 978-9975-85-121-3

373.3.016:811.512.165(075.2)

Bız beklärdik pek çoktan
Taa tez şkolaya gezmää,
Hiç ta korkmadık ondan –
Üüreder o üürenmää.

Üürenecez biz okumaa,
Tefterdä gözäl yazmaa.
Klasımız gözäl, kırnak,
Lafederiz da yalpak.

T.Marinoglu

A B

İÇİNDEKİLER

Alfabet

Hazırlanmak zamanı

Birinciyim	7
Hoş geldiniz!	8
Şkola tertipleri	9
Bibliotekada	10
Aralıkta	11
Vatanım – Bucak, sevgili Moldovam	12
Evimiz	14
Aylemiz	15
Ev tedarıkları	16
Şkolacıların rejimi	17
Däduun evi hem babunun evi	18
Kolobok	19
Yaban hayvannarı hem kuşları	20
Ev hayvannarı hem kuşları	21
Oyuncaklar	22
Oyunнар	23
Başçada	24
Meyvalıkta	25
İlkyaz	26
Yaz	27
Renkli güz	28
Masal dünnesi	29

Bukvaları öğrenmek

A.....	30	Ö.....	62
U.....	32	Ü.....	64
M.....	34	T.....	66
O.....	36	G.....	68
İ.....	38	Y.....	70
Ş.....	40	Z.....	72
B.....	42	P.....	74
K.....	44	V.....	76
L.....	46	Ç.....	78
E.....	48	C.....	80
N.....	50	F.....	82
I.....	52	H.....	84
D.....	54	J.....	86
S.....	56	Ê.....	88
R.....	58	Ţ.....	90
Ä.....	60		

Saal ol, „Alfabet”	93
Şiirli alfabet	94

Okumak

Folklor	100
Çocukak (<i>Moldovan cümbüşü</i>)	100
Karımca hem güvercin (<i>Gagauz halk masalı</i>)	100
Parayı verän düdüklän çalar (<i>Türk cümbüşü</i>)	102
Păkalanın koyunnarı (<i>Moldovan cümbüşü</i>)	103
Söz	103
Sucuk (<i>Moldovan cümbüşü</i>)	103
Hırsızın kalpaa yanêr (<i>Bulgar halk masalı</i>)	105
Dialog	105
Haylaz, ama şiret (<i>Bulgar halk masalı</i>)	106
Tekst	106
Usta (<i>Masal</i>)	107
Şkola	108
Şkola. K. Vasilioglu	108
Şkolaya. T. Marinoglu	109
Cümlä	110
Eni adet. K. Vasilioglu	110
Paalı tarafım	111
Ana dilim. D. Tanasoglu	111

Annatma cümlä	111
Dilimiz. <i>K. Vasilioglu</i>	112
Şaşma cümlä	112
Kapumuz açık. <i>K. Vasilioglu</i>	113
Mamu. <i>T. Zanet</i>	114
Bobam. <i>S. Kuroglu</i>	114
Uyu, uyu, piliççiim <i>S. Kuroglu</i>	115
Bisikleta. <i>N. Esinenku</i>	115
Soruş cümlä	116
Nastidä varmış... <i>L. Tolstoy</i>	116
Uyku türküsü. <i>M. Kösä</i>	116
Sallangaç türküsü. <i>G. Gaydarçı</i>	117
Cenk. <i>T. Marinoglu</i>	117
Testlär „Cümlä”	119
Dost	120
Bir demet çiçek. <i>G. Georgiu</i>	120
Laf. Kısım	121
Üç kafadar. <i>V. Oseeva</i>	121
Bozka. <i>K. Vasilioglu</i>	122
Yalpak. <i>K. Vasilioglu</i>	124
Kim? Ne?	124
Nazlıca. <i>K. Vasilioglu</i>	124
Büük bukva	125
Hayvan çekişi. <i>K. Uşinskiy</i>	125
Sıncap hem canavar. <i>L. Tolstoy</i>	127
Altın yımırta (<i>Rus halk masalı</i>)	128
Tabiat	129
Çiidem. <i>M. Kösä</i>	129
Şu bayırın ardında. <i>S. Kuroglu</i>	129
İlkyaz. <i>T. Zanet</i>	130
Pali. <i>K. Vasilioglu</i>	130
Nesoy? Angı?	130
Rozkanın palileri... <i>L. Tolstoy</i>	131
Güneşçik. <i>Gr. Vieru</i>	132
Utancak güneş. <i>P. Yalınçı</i>	132
Yaz gecesi. <i>S. Koca</i>	133
Yıldızlar. <i>P. Yalınçı</i>	133
Baa çıbın yolu. <i>N. Esinenku</i>	133
Küsülü gezer kirpi... <i>T. Marinoglu</i>	134
Üfkeli sülük. <i>D. Tanasoglu</i>	134
Ne yaptı? Ne yapêr? Ne yapacak?	135
Bişka. <i>K. Uşinskiy</i>	135
Ördek. <i>D. Tanasoglu</i>	136

Ördeciklär. <i>K. Vasilioglu</i>	137
Çimen. <i>M. Kösä</i>	138
Kon, kon, kelebek. <i>S. Kuroglu</i>	138
Ördeciklär. <i>K. Uşinskiy</i>	139
Üç kedicik. <i>V. Suteev</i>	139
Kırlangaç. <i>K. Uşinskiy</i>	141
Testlär „Dost” hem „Tabiat”	142
Yılın zamannarı	144
Vakit. Aftanın günneri.....	145
Açan adam uz yaşêr... <i>İ. Pavlioglu</i>	146
Rejim.....	146
Kısım urgusu	148
İlkyaz habercisi. <i>K. Vasilioglu</i>	148
Uydurma	149
Sansın dün girdik yaza... <i>P. Çebotar</i>	149
Laf sıraya sıymêr	150
Uymamak. <i>T. Marinoglu</i>	150
Renklär.....	151
Ses hem bukva	151
Güz biter. <i>D. Kara Çoban</i>	152
Gidän kuşcaazlar tä uçêrlar.	
<i>M. İsakovski</i>	152
Vokal hem konson seslär hem bukvalar ...	153
İlk kaar. <i>T. Marinoglu</i>	153
Kalın vokallar hem incä vokallar	154
Vokal garmoniyası	155
Geç kaar. <i>M. Kösä</i>	156
Sesli hem tutnuk konsonnar	156
Testlär „Yılın zamannarı”	157
İilik, hatırlık, zaamet	158
Sofrada. <i>K. Vasilioglu</i>	158
C hem Ç	159
Tatlı ekmek. <i>K. Vasilioglu</i>	159
Alfabet	161
Kış. <i>Y. Tayt</i>	162
Kuşku ol, uşam. <i>K. Vasilioglu</i>	163
Da sora ne? <i>V. Golävkın</i>	164
Sän uluma, yabancı... <i>İ. Pavlioglu</i>	165
Ayının başı baalı... <i>T. Marinoglu</i>	165
Çirkin düş. <i>K. Vasilioglu</i>	165
Püsür. <i>K. Vasilioglu</i>	165
Faydalı tekliflär	166
Sözlük lafların dooru yazılması	167

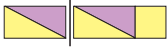
Annaşılmiş nişannar

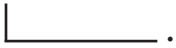
_____ Sözlük

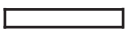
_____ Dialog üürenilmişä görä

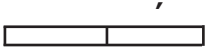
_____ Lafların sheması

_____ Cümlä

_____ Laflar

_____ Kısımnar

**Çiçektän çiçää gezer,
Bizä tatlı bal verer.**

(ıra)

_____ Bilmeycelär

● **koynu, boyalı**

_____ Söz ilerletmäk için laflar

Vokal hem konson...

Vokal bukvalar:

Konson bukvalar:

_____ Kural, angısını läüzüm bilmää

1. Kaç vokal ...

2. Kaçar bukva ...

_____ Soruşlar

1. Kimin için annadılêr ...

İçindelik soruşları

1. Kaç cümlä var ...

Teoriya soruşları

Alfabet

Birinciyim*

Birinciyim b  n, dostum!
Okula giderim!
B  n artık yazı yazmaa,
Okumaa bilerim!

Her sabaa gimnastika
Havezli yap  rım.
Hem gid  rk  n okula,
T  rk  m     al  rım:

Sabans   rsın, g  ne    im!
B  n    reniciyim!
Hepsiciind  n kismetli,
   nk   birinciyim!

*Yaratmaları, angılarında g  sterilme  r avtorun adı, yazdı K. Vasilioglu.

BİBLİOTEKADA

Çok okuyan – çok bilärmış.

_____ .

	.
	?
	!

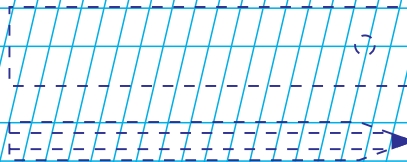
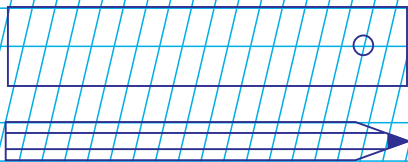
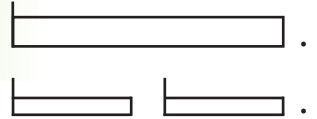
VATANIM – BUCAK, SEVGİLİ MOLDOVAM

Anadan hem Vatandan paalı yoktur.

Çakir – Bucak yıldızı!
O – bir Ay-Boba.
O bilârdi: gelecek
Halkıma sabaa.

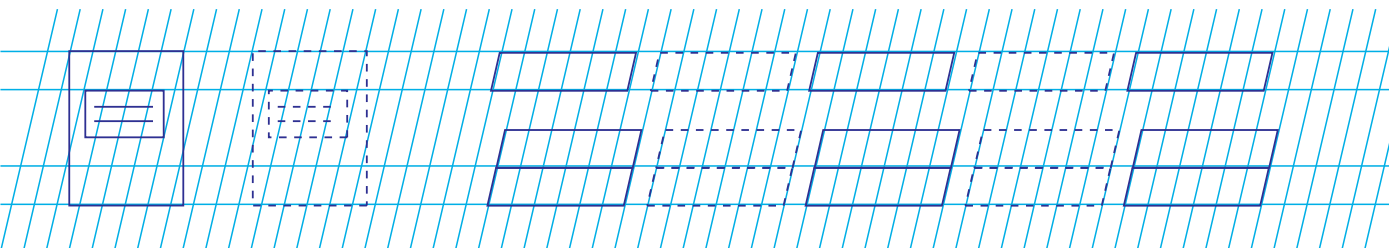
MİHAİL ÇAKIR

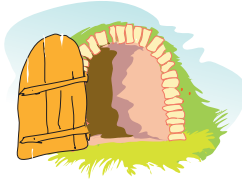

Bän Bucakta duudum, büüdüm.
Bu pek gözäl toprak – benim.
Bucak payı Moldovanın
Käämil Respublikamızın
Moldova da hep benim,
Haliz ana paalı evim.

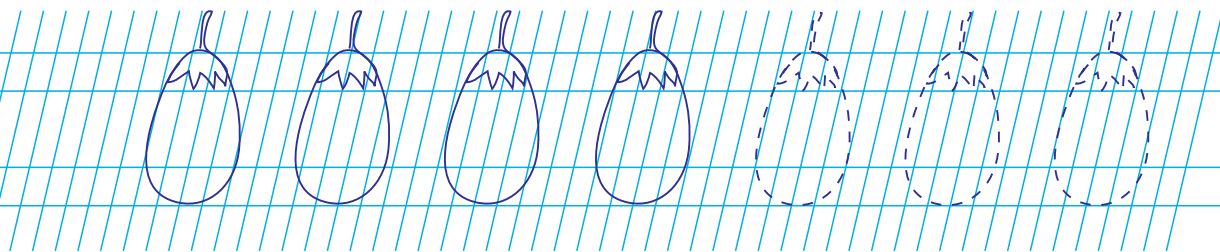
M. Kösä

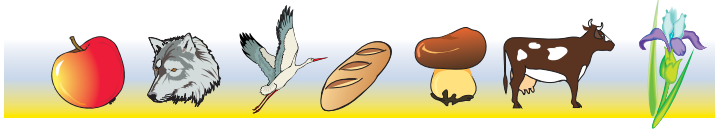

_____.

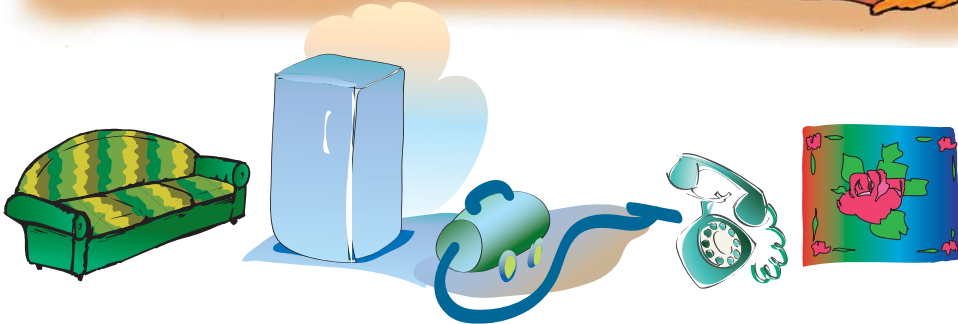
_____.

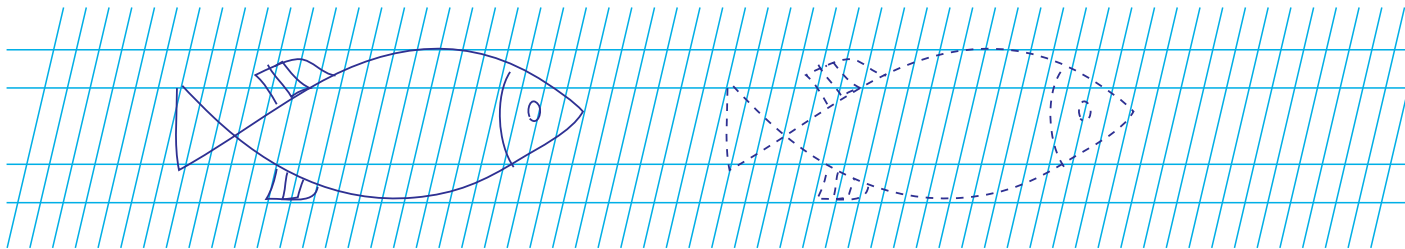

AYLEMİZ

Ne gözäl yaşamaa ayledä,
Açan mamuylan baka evdä!

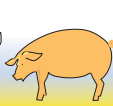
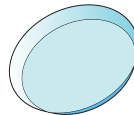
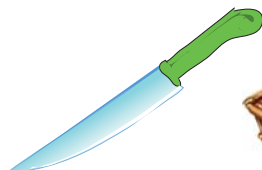
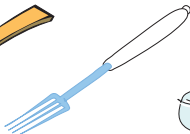
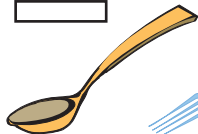
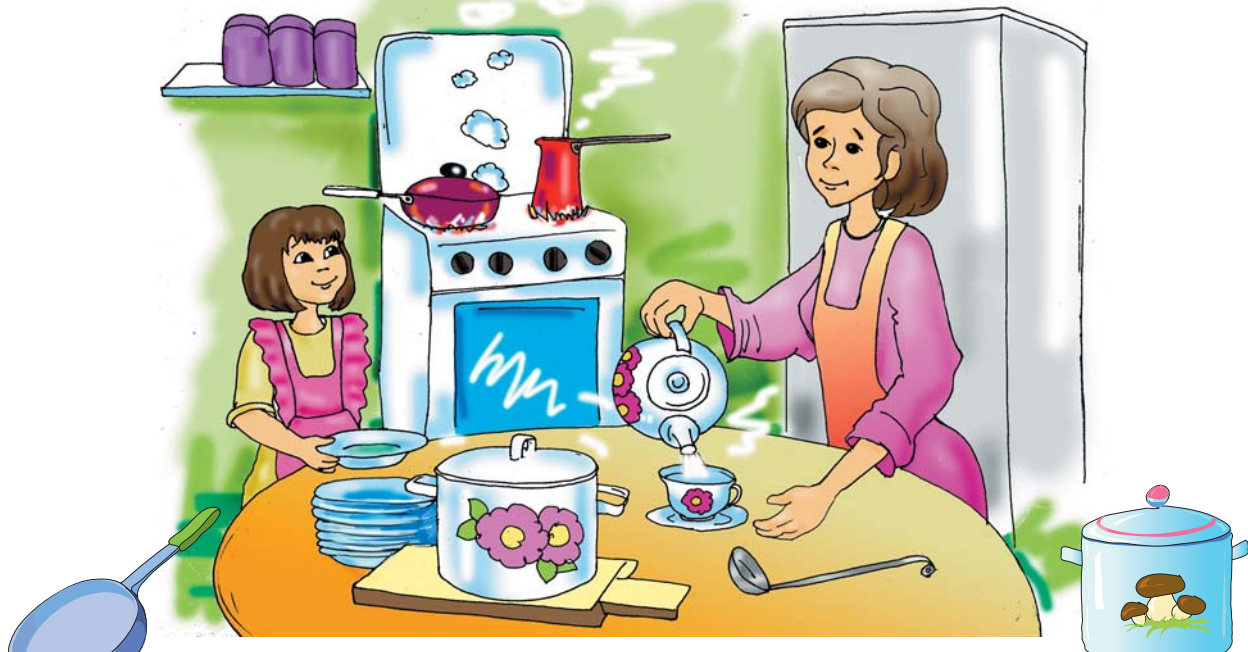

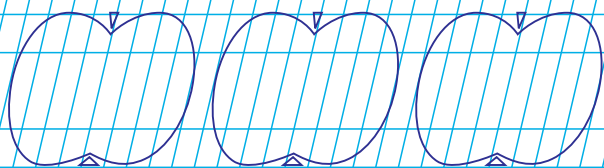

EV TEDARIKLARI

Herbir tedaarın eri olsun.

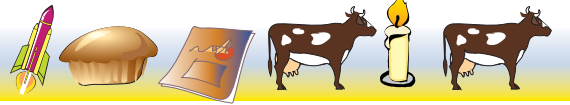

ä

ŞKOLACILARIN REJİMİ

Boşuna vakit kaybetmä!

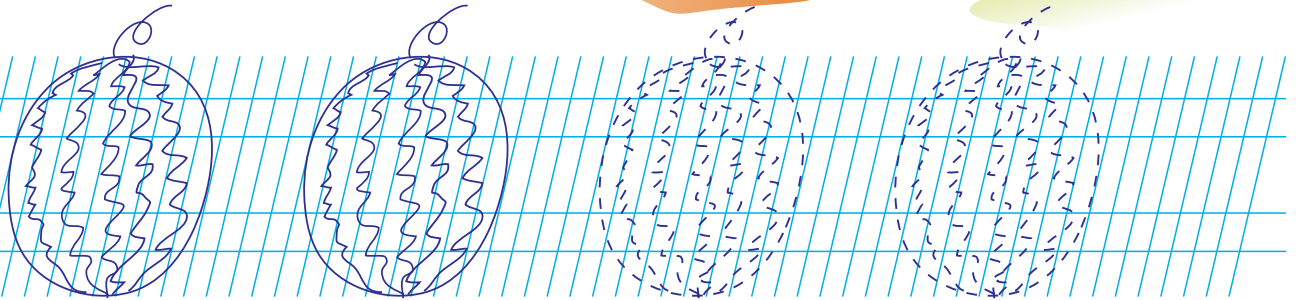
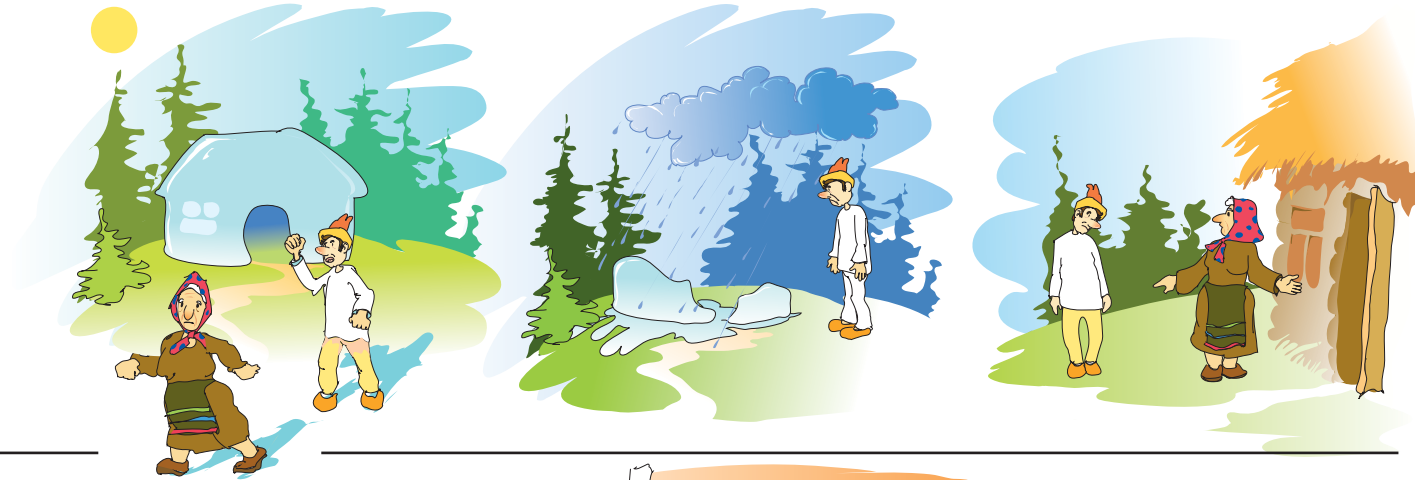

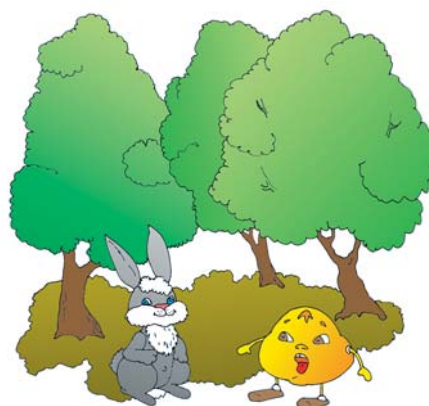
_____.

_____.

DÄDUNUN EVİ HEM BABUNUN EVİ

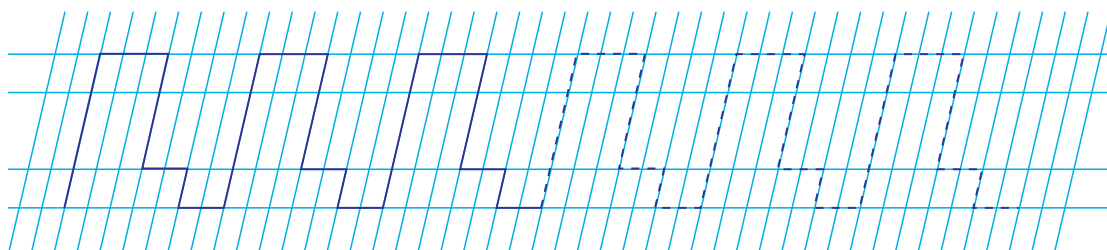
Bir vakıtlar varmış, bir vakıtlar yokmuş...

_____.

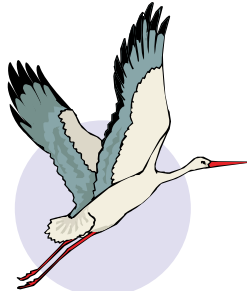
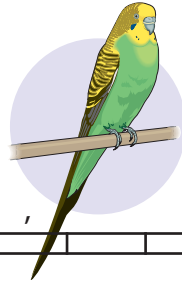
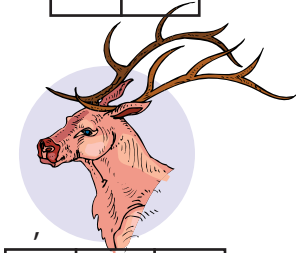
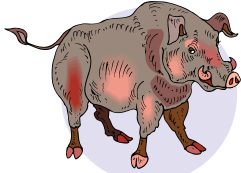
_____.

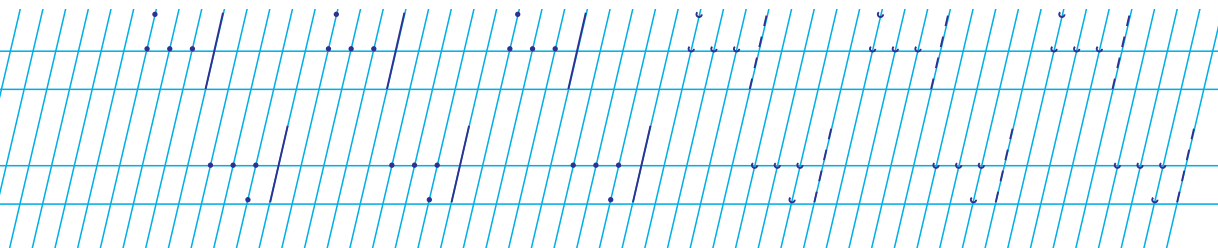

YABAN HAYVANNARI HEM KUŞLARI

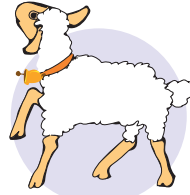
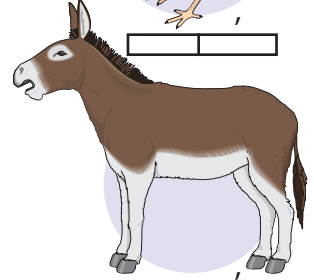
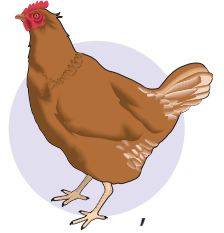
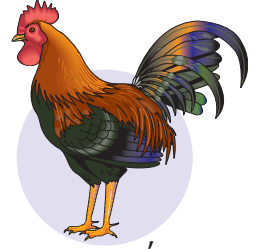
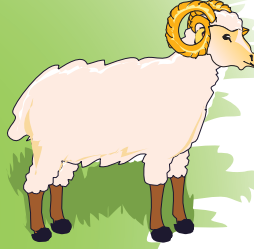
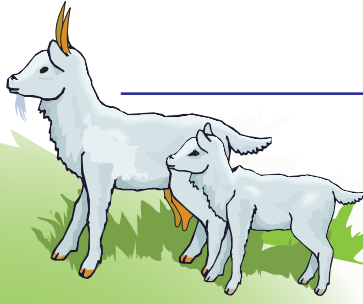
Kurt-kuşlar – bizim dostlar.

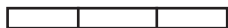
1.

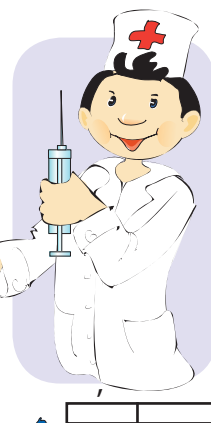

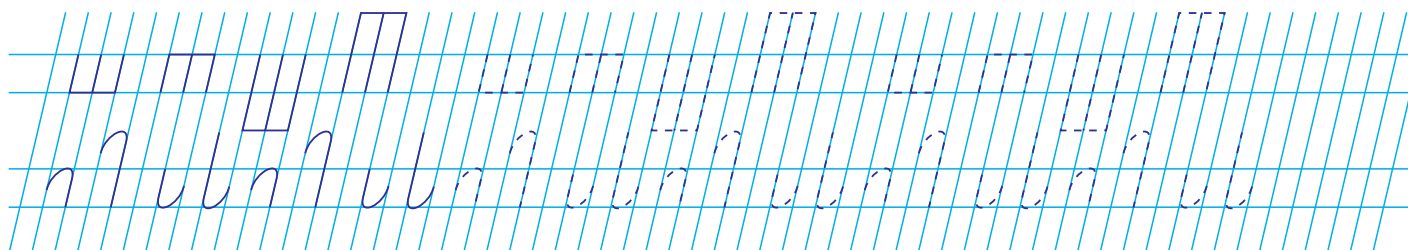
EV HAYVANNARI HEM KUŞLARI

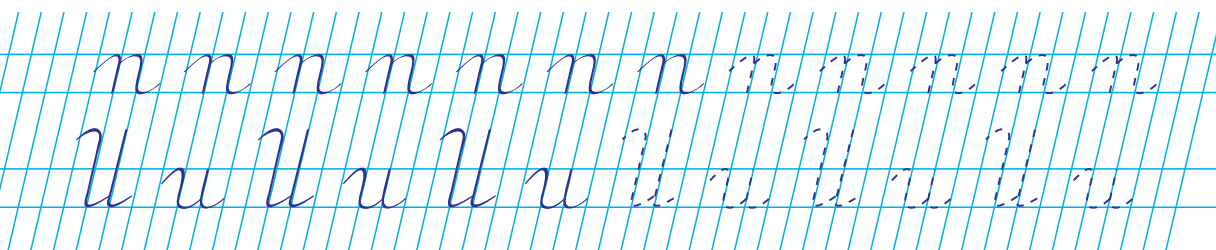
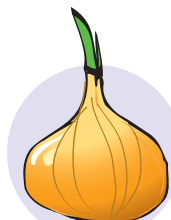
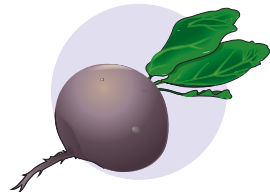
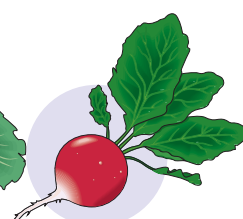
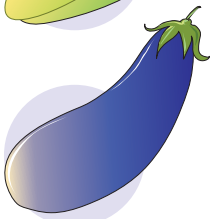
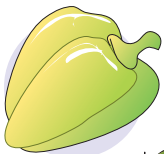
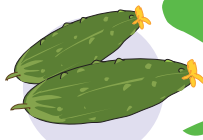
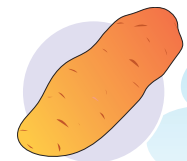

1.

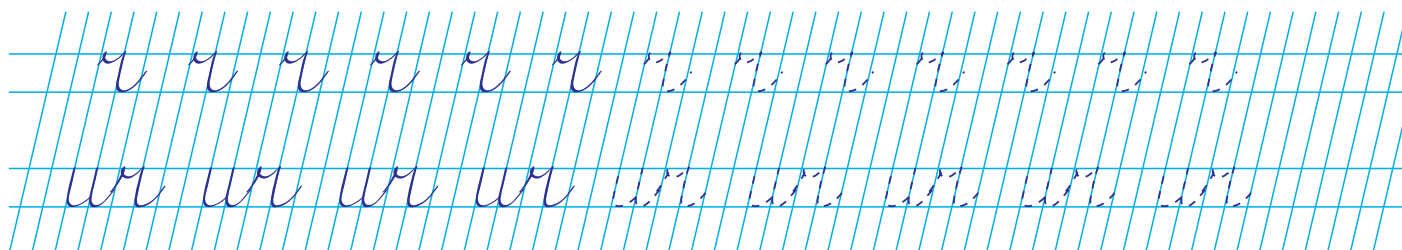
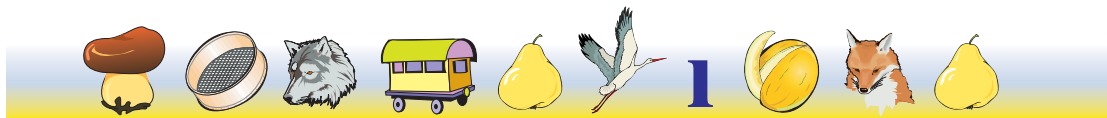
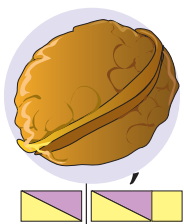
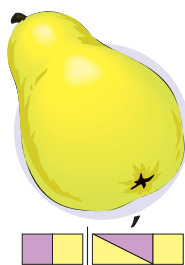
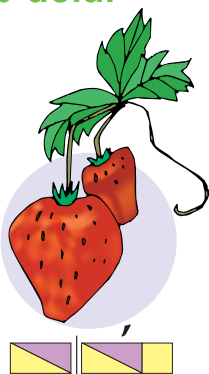
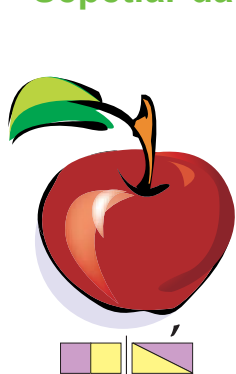

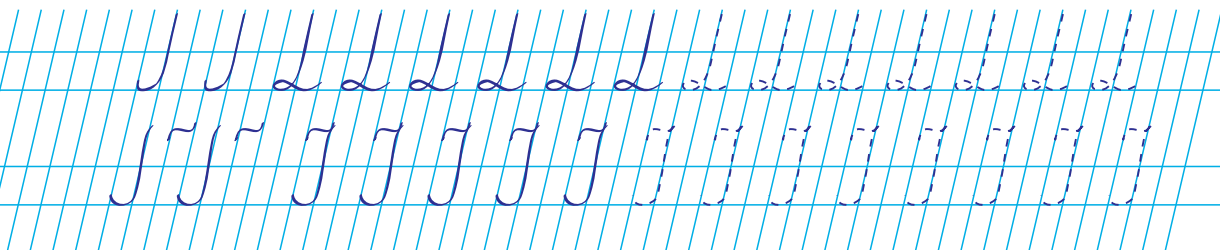
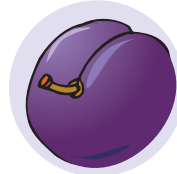
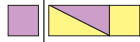
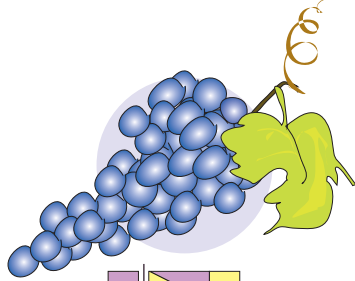
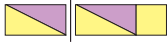
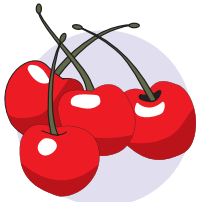

Meyvalar artık oldu
Sepetlär dä dop-dolu.

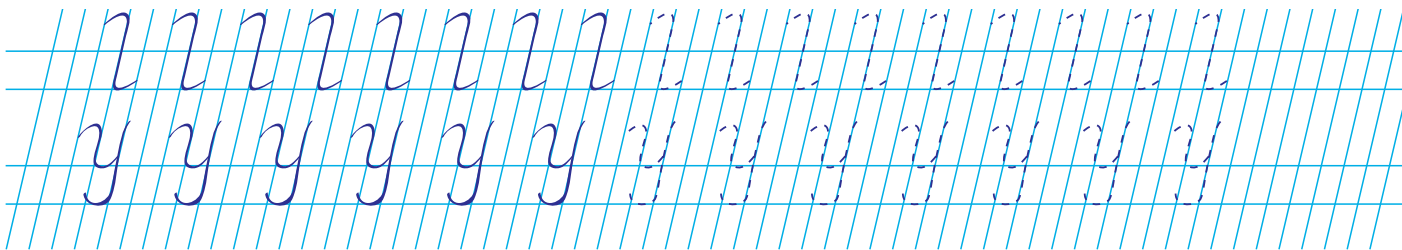
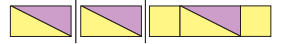
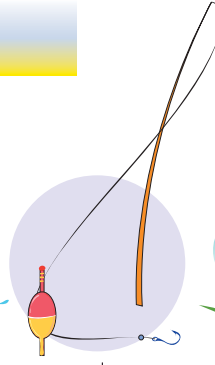
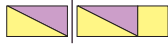
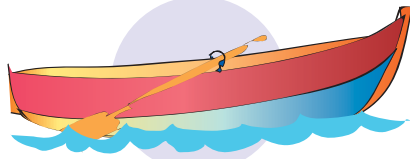
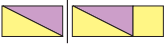
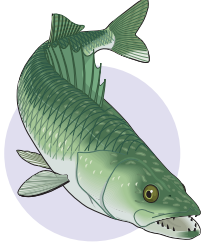
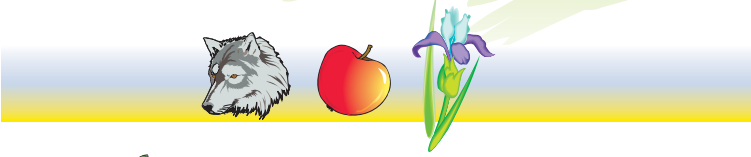

İLKYAZ

İlkyaz yazın önündä
İlk durêr buna görä.

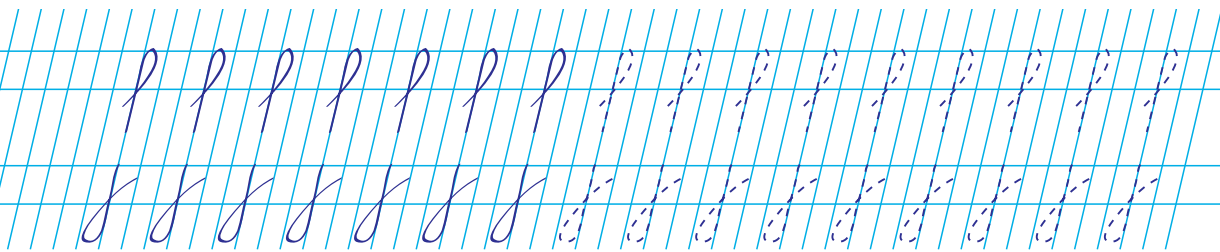
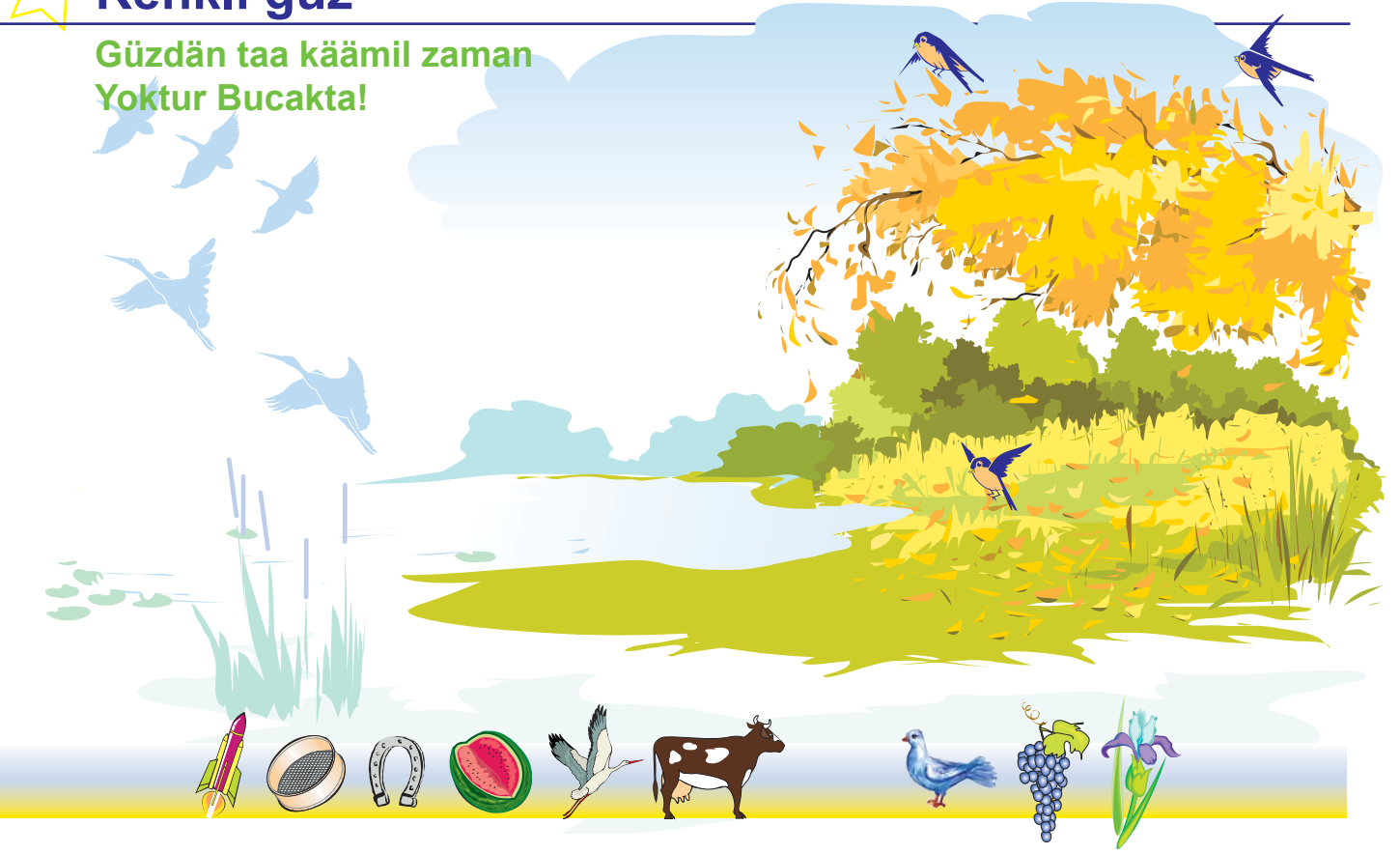

Sıcaktan kaynêêr orta –
Yaz artık doz-dolayda.

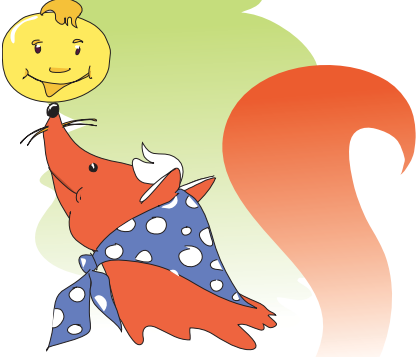
Renkli güz

Güzdän taa käämil zaman
Yoktur Bucakta!

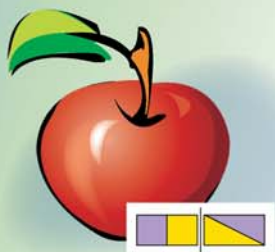
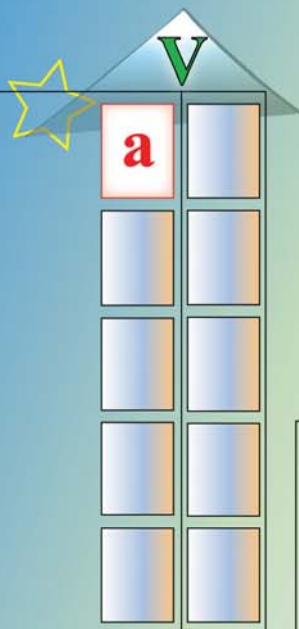

Masal dünnesi

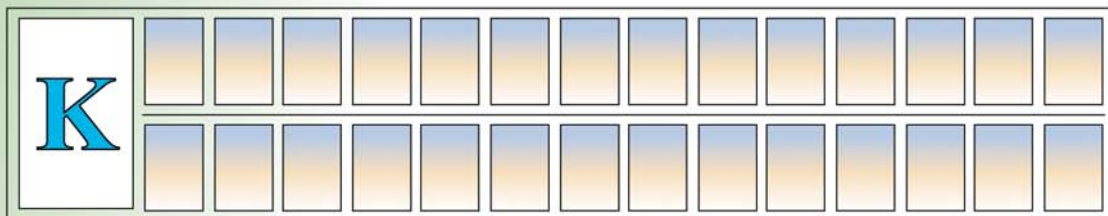
Masal küpü çatladı,
Bir masal da atladı.

ol ol ol of of of ol ol ol of of of
d d d d g g g g d d d d g g g g

a A

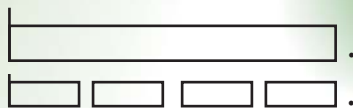
a -

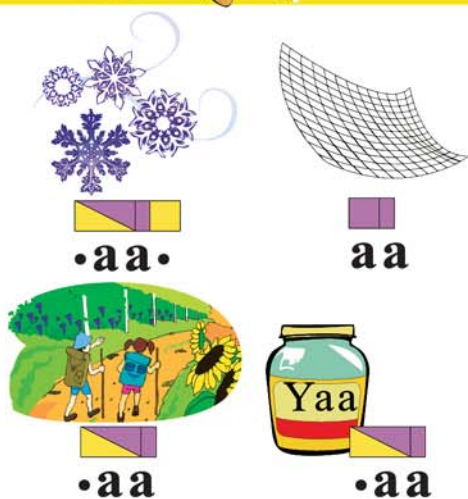
a -

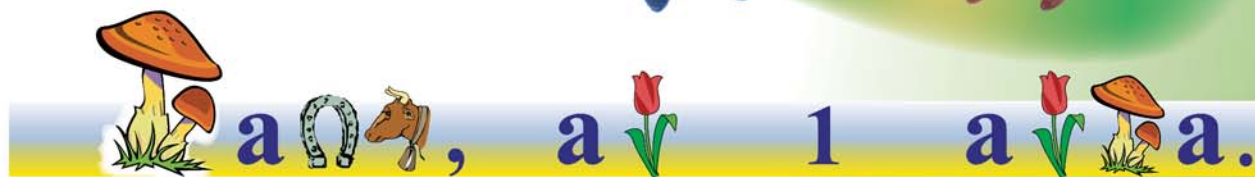
a - -

o o o o o o o o a a a a a a a a a a

aa
A-a-a!

•aa

•aa•

•aa-•a

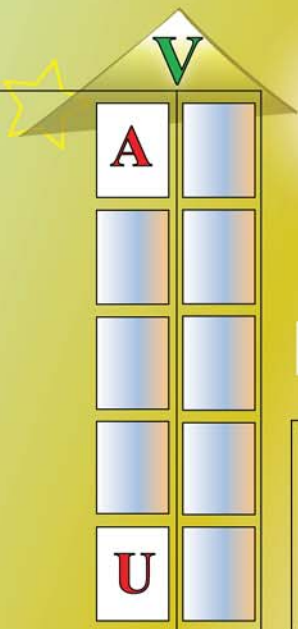
llllll A A Aa aa aa aa
Aa Aa Aa Aa Aa Aa - aa - aa!

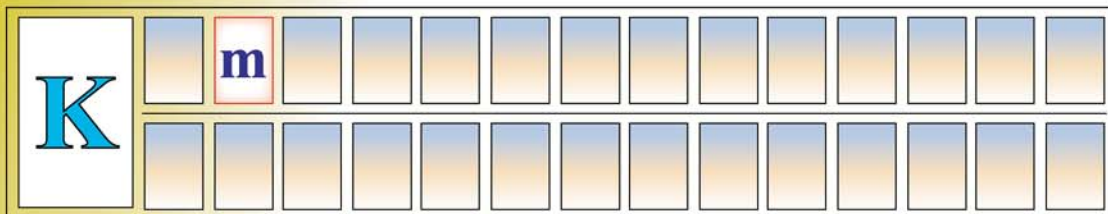
K

llll uuuuuu na na au au

m M

ma | am
mu | um

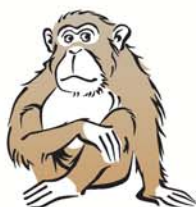
ma--a.

m----a

ma--a

ma--mu.

ma-mu

nnnnn m ma-mu mamu mum

Ma...

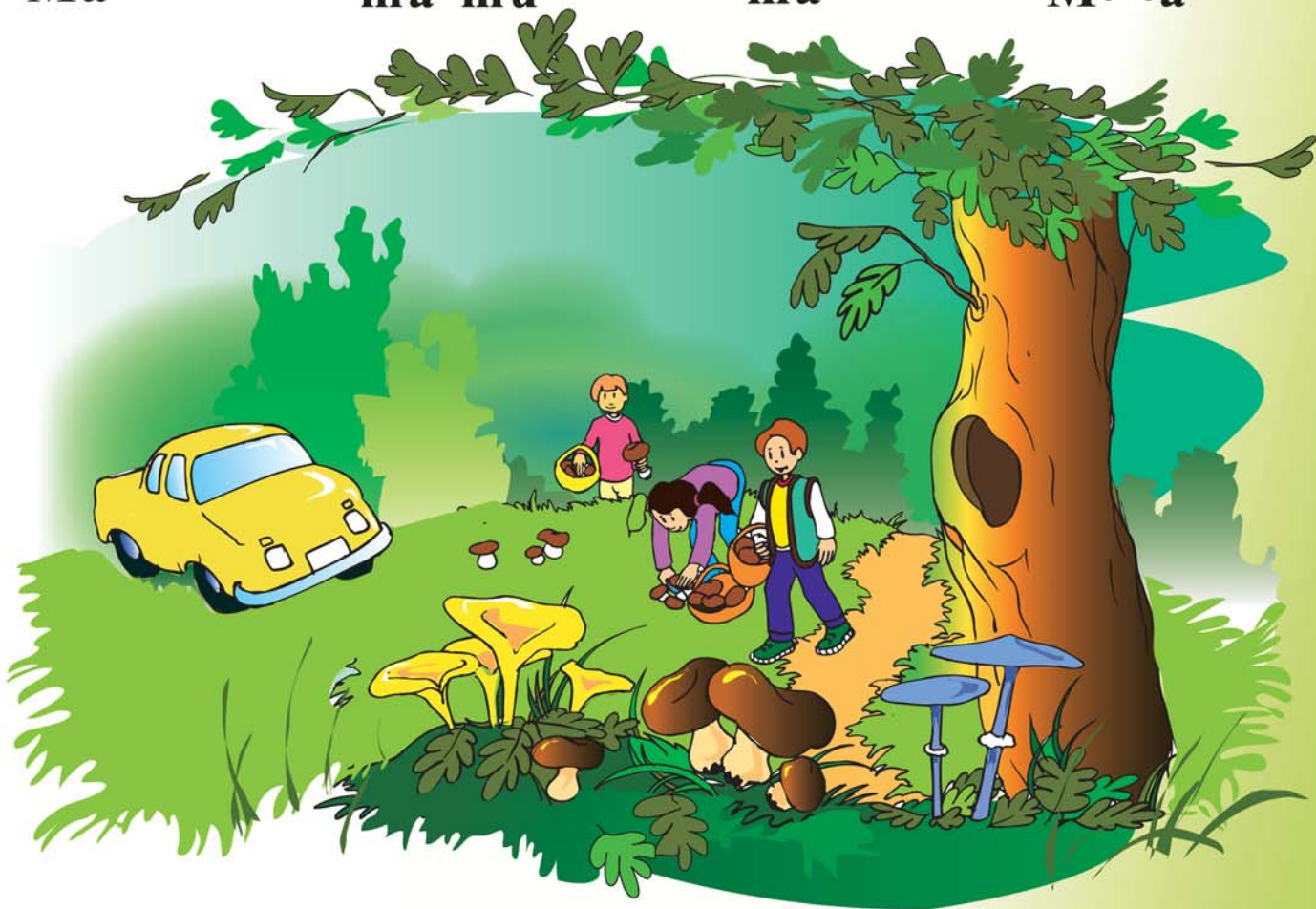
ma-mu

ma...

M...a

m

M

a m.

M a m u,

u

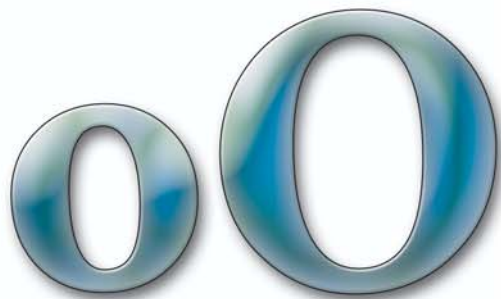
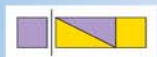

m u m u.

lll ll llamu llamu mum mumu

V

A	
o	
U	

K		M													

ma | am
mu | um
mo | om

o

a

a

o

o

u

o

a

o

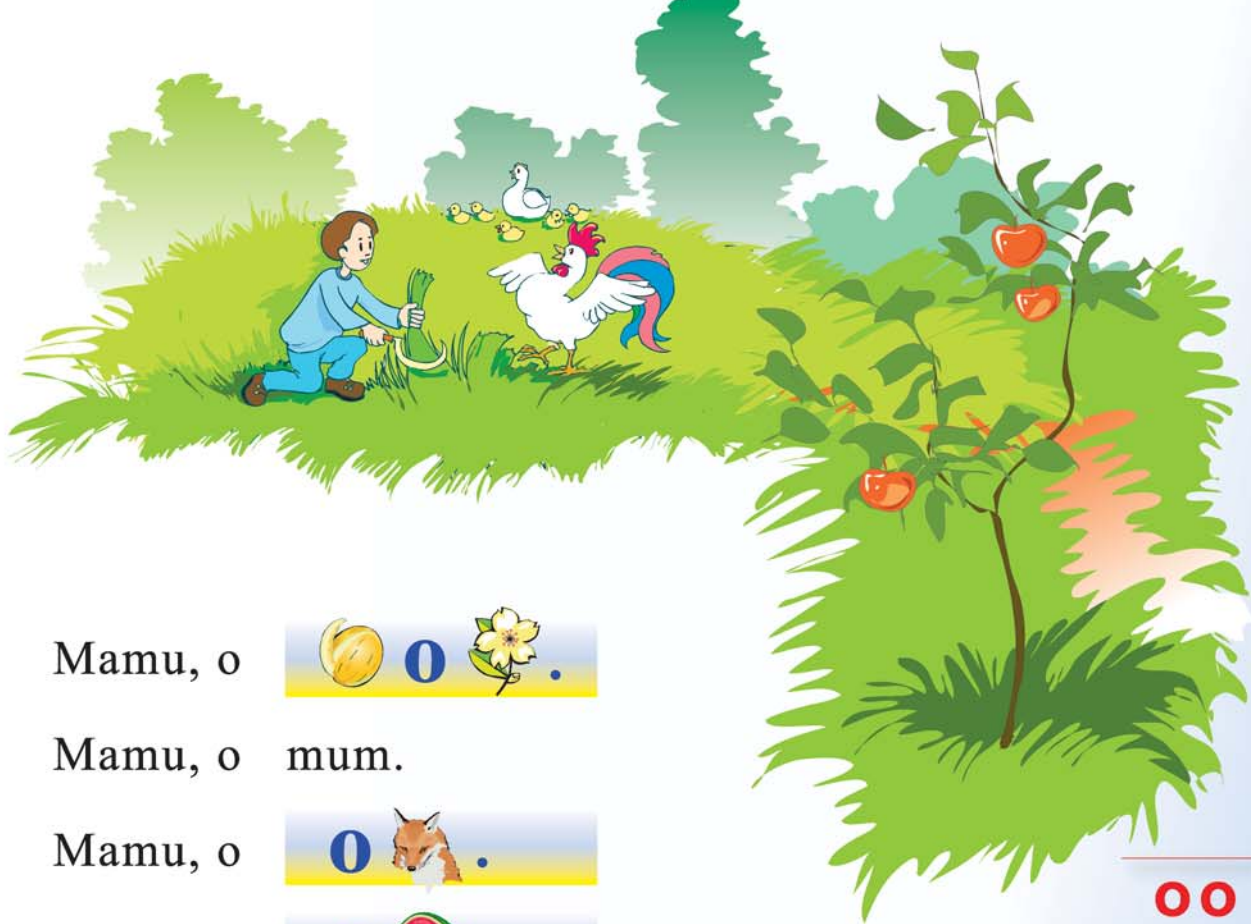
a

.

ooooo om om om mo mo mo

Mamu, o

Mamu, o mum.

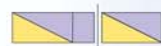
Mamu, o

Mamu, o

oo

•oo-•u

ooo Om Om mo mo om om

V

A	
	i
O	
U	

ii

K		M													

ma	am
mu	um
mo	om
mi	im

i

i

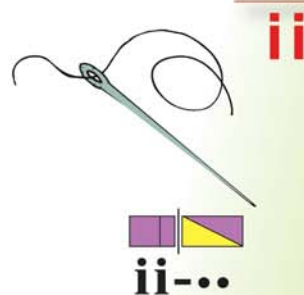
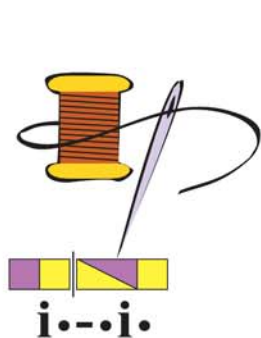

Ma-i

Mi-a

iiiiii im im im im mi mi mi

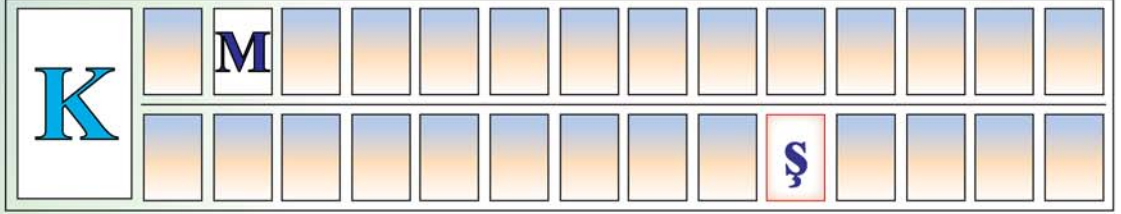
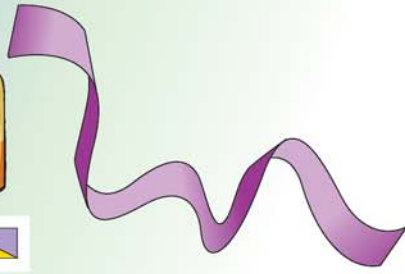
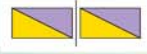
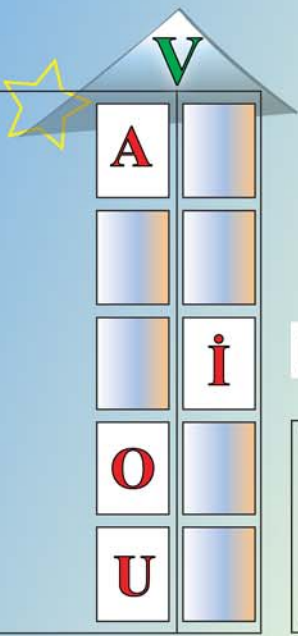
Mamu, o ii.

Mamu, o .

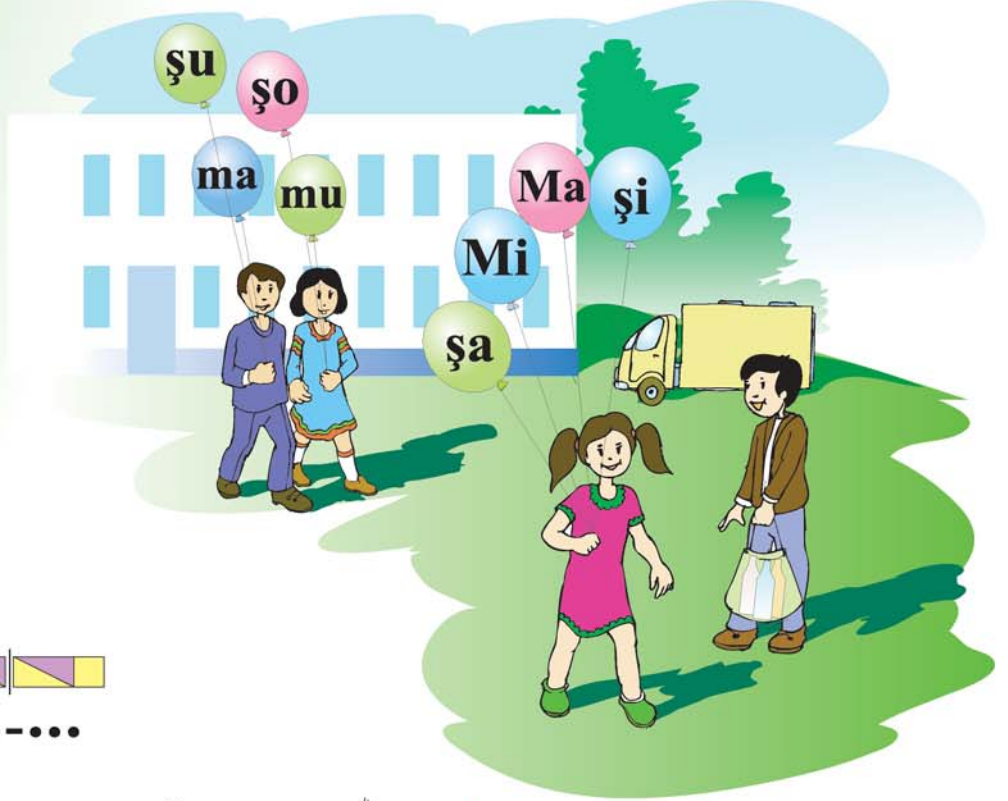
Mamu, o .

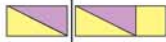
*J J J j j j Im Im Im Ii Ii Ii
ü ü ü ü mü mü um um*

ma	am
mu	um
mo	om
mi	im
şa	aş
şu	uş
şo	oş
şi	iş

şi-i.

ş-....

Ma ş i, a i ş i i .

ş ş ş i ş i ş ş i ş ma ş a ma ş a

Mamu, o Maşı.
Mişa, o mamu.
Maşı, o Mişa.

Maşı, o mamu.
Mamu, o Mişa.
Mişa, o Maşı.

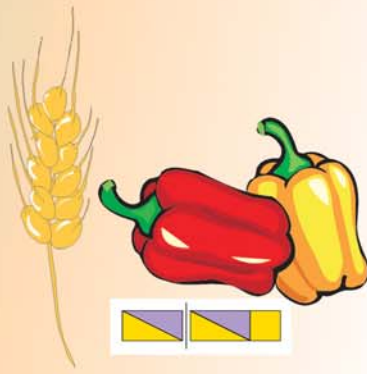
şa	şu	şo	şi	aş	uş	oş
maş	muş	moş	miş	iş	şuş	şoş
şam	şum	şom	şim	şiş	şaş	şam

Ş Ş Ş Şiş Şiş Mişa Maşı maşa
şi şu şo şa iş uş aş oş

V

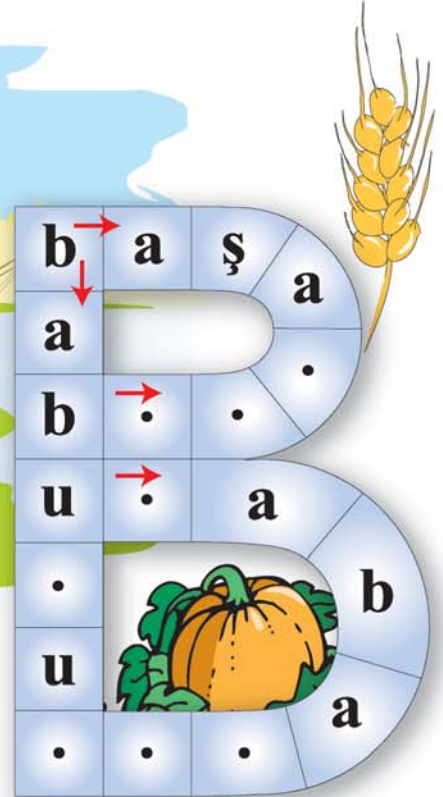
A	
	i
O	
U	

b B

K		M			b									
										Ş				

ş a a ş
ş u u ş
ş o o ş
ş i i ş
b a a b
b u u b
b o o b
b i i b

•u-bi•

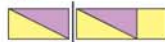
•a-ba•

ba-a

ba-...

bi-...

b b b b b b b baş boş sis şuba

Babu, bu mamu.
Mamu, bu Maşı.
Mişa, bu babu.

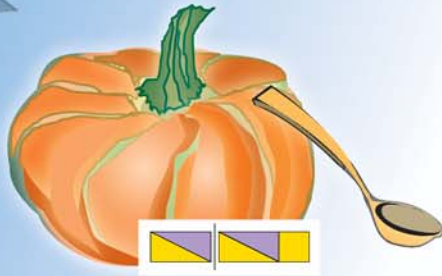
Mamu, bu babu.
Maşı, bu Mişa.
Babu, bu maşa.

B B B B B B Ba Ba Ba Ba
Babu, bu mamu. Mamu, bu şuba.

V

A	
	i
O	
U	

k K

K		M				B								
								k	Ş					

ba	ab
bu	ub
bo	ob
bi	ib
ka	ak
ku	uk
ko	ok
ki	ik

ka
•ak
ku
•u
ma
ka•
ka
u•

B u o a k .

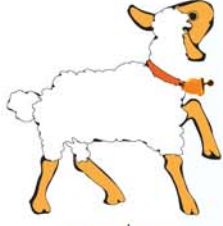
B u k a u .

k k k k kuka kabak makak

k--i

ku--u

ka.

ka-u.

o--ak

kaş

kam

baş

bam

kuş

kum

buş

bum

koş

kom

boş

bom

kişi

iki

şiş

kim

kaku

kama

kuşak

kuma

kuka

uşak

makak

kabak

– Babu, bu kim?

– Bu kuş.

– Kaku, bu kim?

– Bu Maşi.

Kaku, bu makak, ama bu kabak. Maşi, bu Mişa, ama bu maşa.
Babu, bu kuma, ama bu kama. Mişa, bu kuşak.

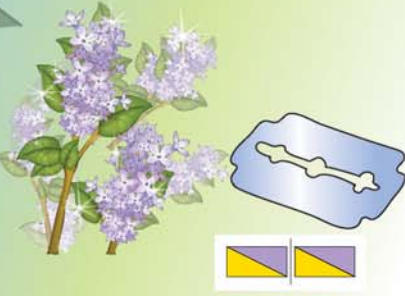
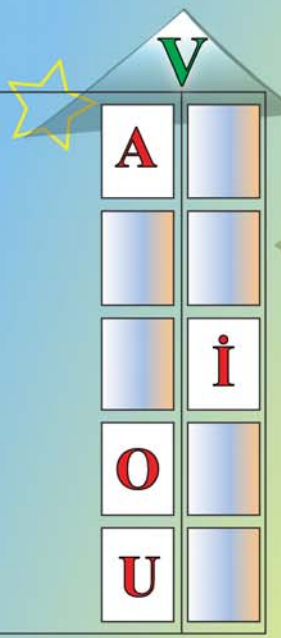
kama – (odun yarmaa)

kuşak – dokuma kayış

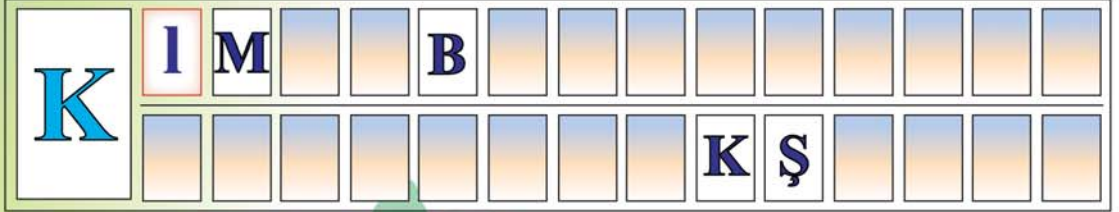
kuma – kızın dostu

kuka – örmäk teli

K K K K K Kaku, bu kim?
Maşi, bu Mişa.

11

ka ak
ku uk
ko ok
ki ik
la al
lu ul
lo ol
li il

bal

ku-li

lak **luk** **lok** **lik**
kal **kol** **kul** **kil**
bal **bul** **bol** **bil**
mal **mol** **mul** **mil**

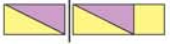
Bu kuli. Bu aul.
O kabak. Bu oolum.
Bu olaam. Bu kolum.
Bu kabaam. Bu aulum.

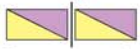
kil – çamur, angısından kırlangaçlar yuva yapêrlar
bol – diil sıkı; cömert (adam)

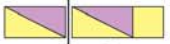
l l l l l lama bal kol kuli

l.-l.k

laa-l.

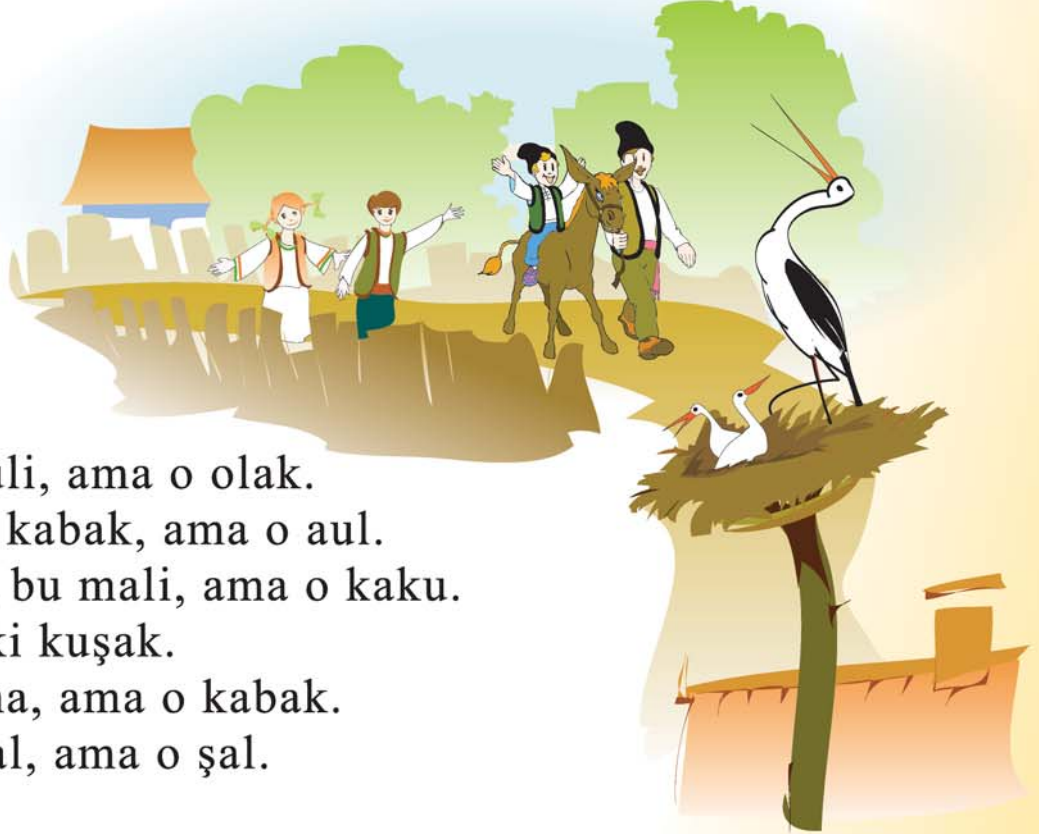
..-l.k

şa
ma
ba
da l

To
Ko
O
ku li

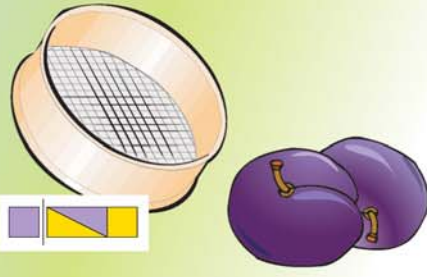
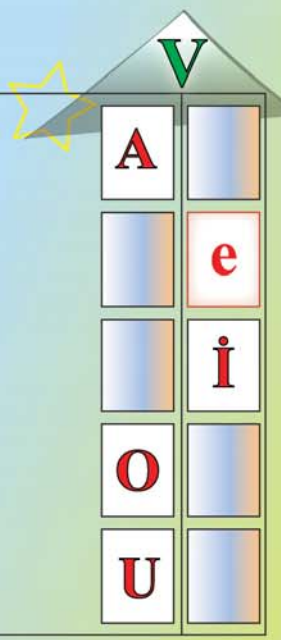

ba şa ko ma ki bo
l

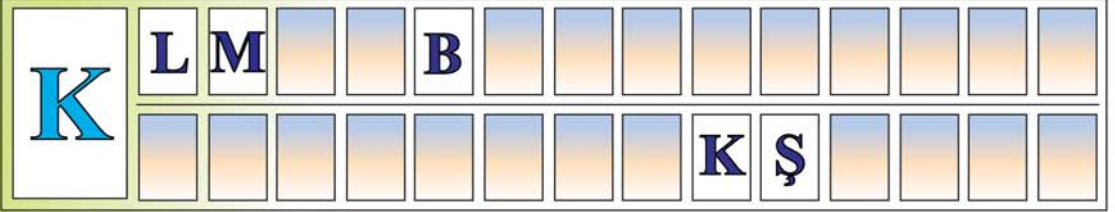

Koli, bu kuli, ama o olak.
Lambu, bu kabak, ama o aul.
Lambuška, bu mali, ama o kaku.
İlişka, al iki kuşak.
Oli, bu alma, ama o kabak.
Mali, bu bal, ama o şal.

L L L L Lambuška, al iki lama.
Lambuška, bu mali, ama o kaku.

eE

me | em
şe | eş
be | eb
ke | ek
le | el

32145
kemik – ...

2134
alma – ...

ele
meki
mele
lele
kaba

şık
şek
lek
miş
şil

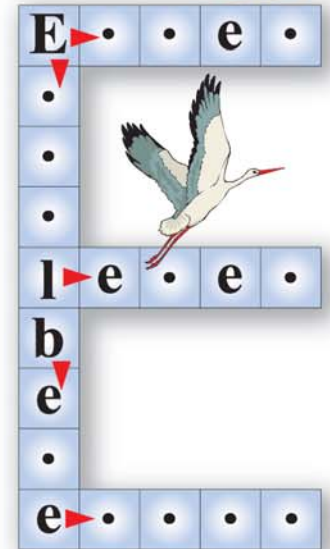
el

e.

em – hayvan, kuş imeesi (tenedän)
eş – birkimseyin iştä, (oyunda) ortaa
ek – iki bireri toplanma parçanın sınırı
şişek – yıllık kuzu
melek – ayoz
kabak – zarzavat

e e e bel kel kol elek elli eşek

Mi

lak

e

lek

şek

bak

le

şi

ka

ki

Keleş Maşi

Miliş Oli

Mişa

Koli

şik

miş

şa

ku

şil

Ma

/k/b

/m/k

e-lek

le-lek

Ma-şi

Mi-şa

e-şik

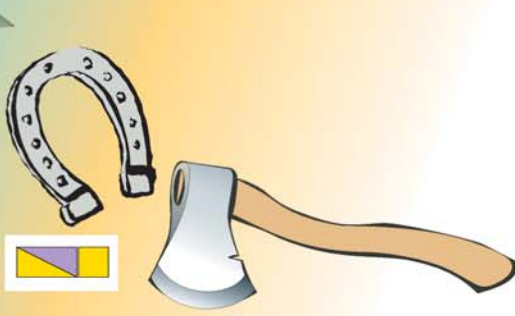
e-şek

e-şil

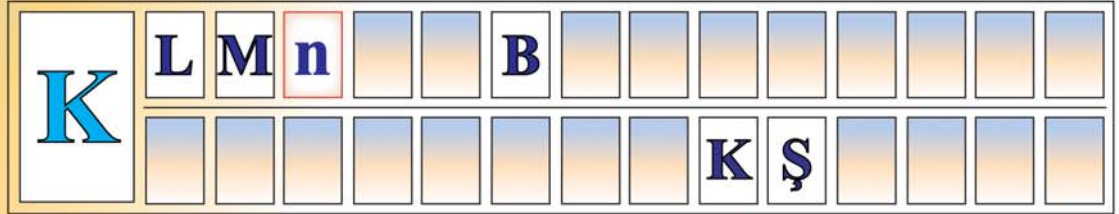
e-miş

ka-bak

ccc E E E Ekmek Eşik Elek El
Emiş olmuş. İki elek olmuş emiş.

nN

na | an
nu | un
no | on
ni | in
ne | en

Ma-ni
Ni-na
A-ni
Mi-na

kan-•a•

man-•a•

- Nina, bu ne?
- Mani, bu eni unnuk.

bu bunu buna o onu ona
şu şunu şuna

n n n n n n n n a l i n e k e k i n e n u n

3412
inek – ...

1324
kaun – ...

34521
kolan – ...

na	nal	nam	kuan	an	un	inek	unnuk
ne	nem	ben	kaun	on	en	onnuk	ennik

Niku, na 1 eni nal.
Mişa, al 2 olmuş kaun.
Mina, bu kuan, ama o kaun.
Nina imiş 1 olmuş kaun.
Koli imiş 1 lokma.
Mamu, na 1 baş laana.

Na-ni, na-ni, na!

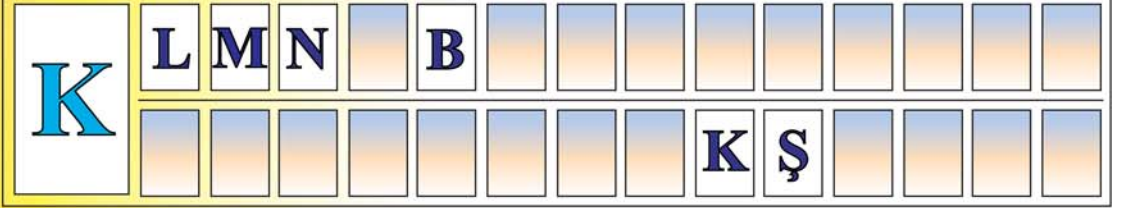
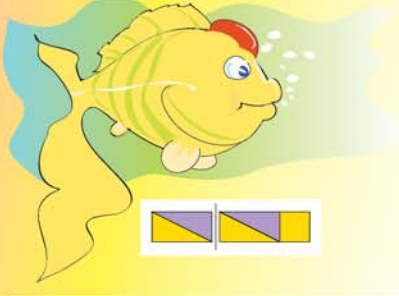

- Nina, bu ne?
- Mişa, bu unnuk, ama o onnuk.
 - Maşi, bu kim?
 - Mani, bu Mişa, ama o Nina.
- Mamu, bu ne?
- Nina, bu laana, ama o kaun.
 - Ani, bu kim?
 - Kaku, bu Lena, ama o Koli.

nem – biraz yaş
ben – ten nişanı
lokma – bir parça yaanı (et)

N N N N N Niku, na iki olmuş kaun.

mı	ım
şı	ış
bı	ıb
kı	ık
lı	ıl
nı	ın

Kış-kış-kış!

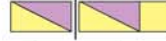

ko	a
mak	a
sam	a
bal	ı
no	k
	ta

Koli, al nalı.
 Mina, al kaş1.
 Minanın kaş11 eni.
 Nina almış 5 balık.
 Ani imiş 1 balı.
 Niku bulmuş olmuş kaunu.
 Maşı kaşık1an imiş balı.

•1-•a•

k1-l1•

ka-şık

ııı balık, kaşık, kaşu, nalı

kış
ka şık
ba lık
a şık

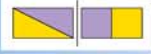
kış	mış	kuşak
kaş	maş	başak
bış	nış	kabak
baş	naş	balık

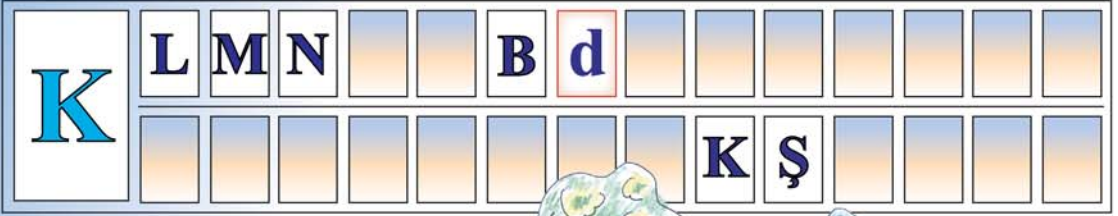
Niku, na 1 eni nal.
Mişa, al 2 olmuş kaun.
Mina, bu kuan, ama o kaun.
Nina imiş 1 olmuş kaun.
Koli imiş 1 lokma.
Mamu, na 1 baş laana.

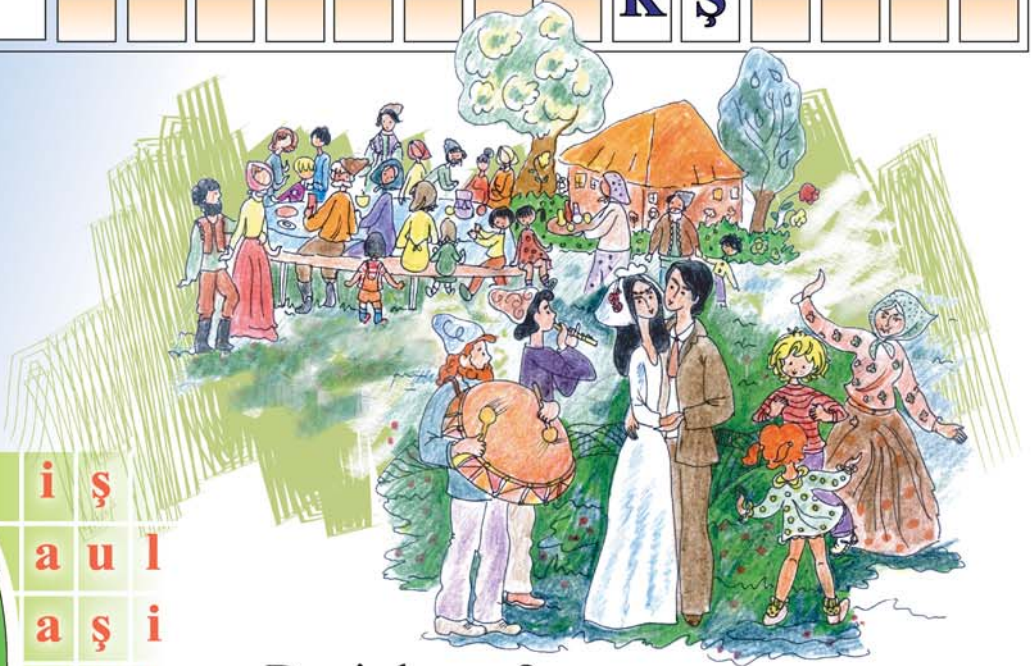
II Niku, al nalı. Koli imiş balı.
Kuşın Niku almış iki banka bal.

d D

da ad
du ud
do od
di id
di id
de ed

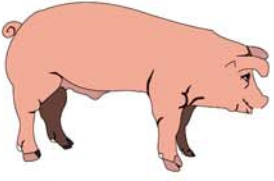
D
i ş
a u l
a ş i
o n i
a n i
a l

- Dani, bu ne?
- Dimu, bu daul, bu dam, bu dal.
- Ama bu ne?
- Bu dil, bu diş. Bu da 1 dilim ekmek.

dam dum dom dim dem
dal dul dol dil del

ol ol d d d d daul, delik, dilim

do-mu.

dal

de--men

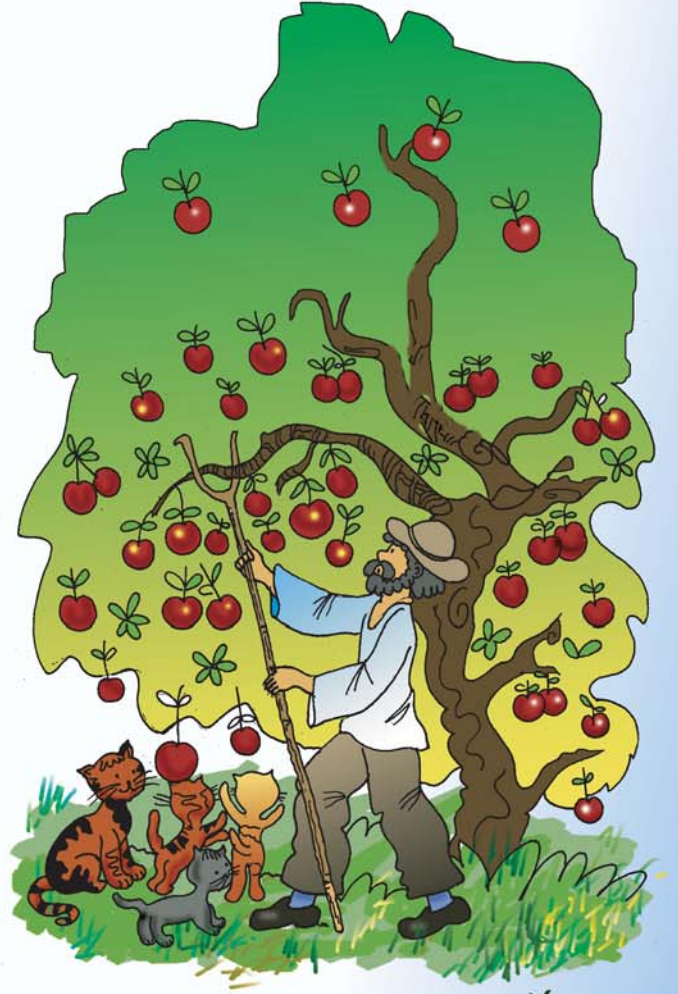
de...

dilim

di-lim

Doni, na 1 dilim ekmek.
 Dimu, na 1 dilim kaun.
 Dani, al 1 kabak.
 Daşı imiş 1 bomboni.
 Dimu almış 1 daul.
 Doni dalmış almadan.

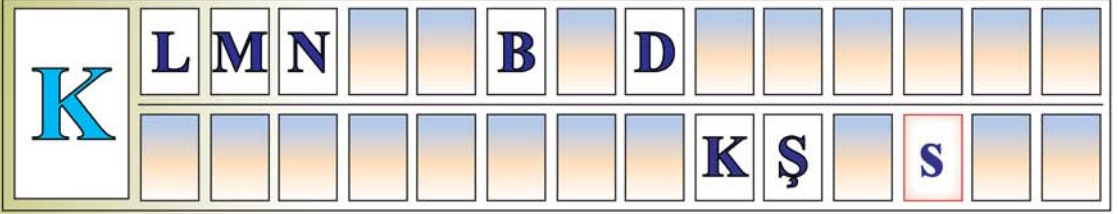
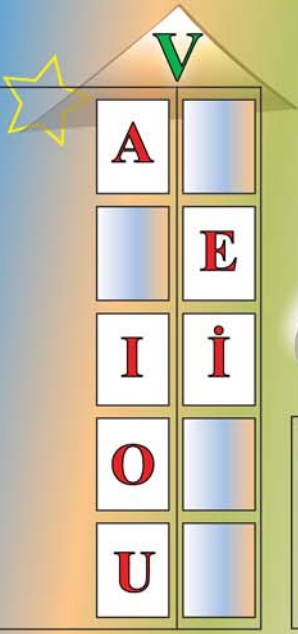
~~d~~/n

~~k~~/d

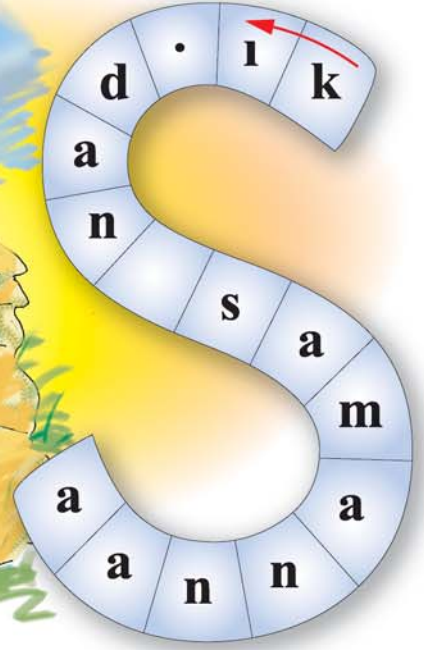
DDD Dimu, bu Nadi, bu da Dani.
 Dimu imiş 1 dilim olmuş kaun.

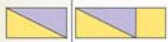
sa as
su us
so os
si is
se es
si is

so-mun

su-sak

sa-kal

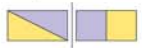
Daninin bakası sakallı.
Dimunun da bakası sakallı.
Sandi buldu aulda beş susak.
Simu idi iki alma. Saşı da
idi 1 kaun.

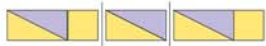
s s s s s suan saman somun

si-•an

su-an

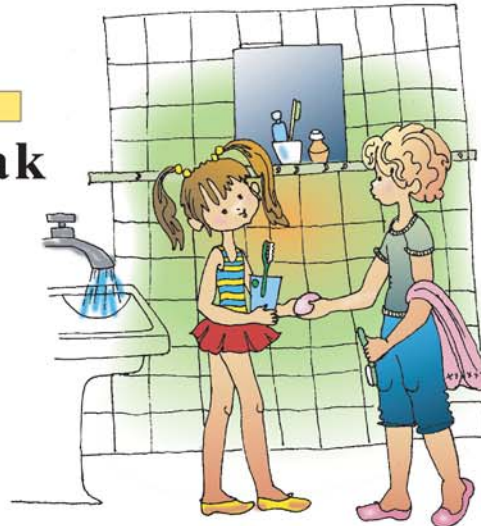
sa-•mı-sak

su-•uk

- Susana, na sana beş eni kaşık.
- Saa ol, Sandi.
- Soni, al bana iki somun ekmek iki da sabun.

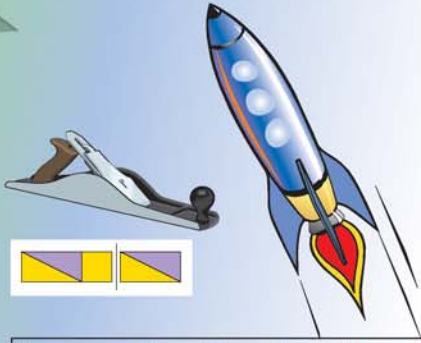
- Simu, al Susanadan benim sabunumu.

a
ba
su
se
ke
kla
Tana
naso

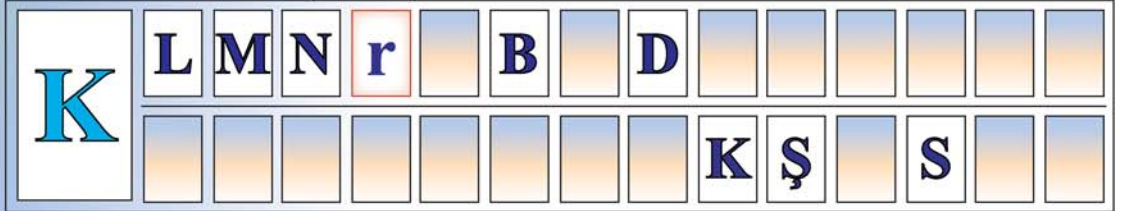

u
ol
oba
okak
aksan
almaa
abunnuk
aklanmaa

SSSS Simu Saşi Soni Susana
Sandi, na sana benim saadımı.

r R

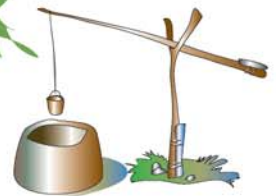
ra ar
ru ur
ro or
ri ir
re er
ri ir

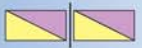
•rak-•or

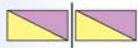
•ren

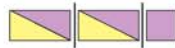
se-ren

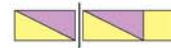
ru-ba

ka-ra

ra-di-o

re-sim

r r r renkli resim seren serin

Simu, mamu bana aldı eni ruba.

Rimanın rubaları eni.

Marinanın da rubaları eni.

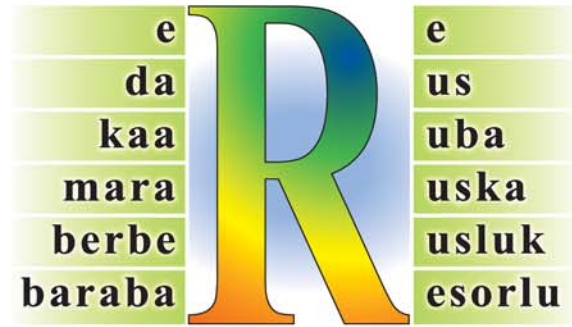
Radinin rubaları kara.

Ama Rimanın rubaları mor.

Bakanın rubaları eski.

Radinin kakusu şkolada işleer.

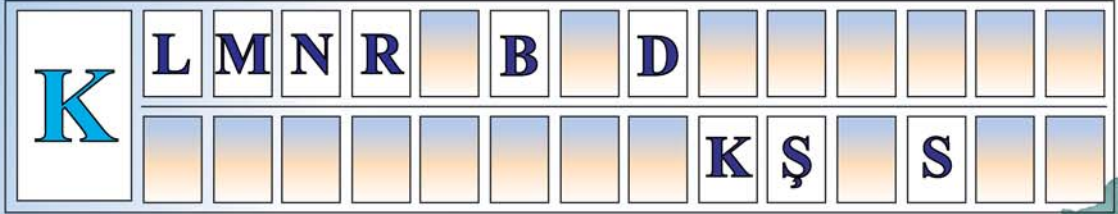
Marinkanın kardaşı şindi şkolada işleer,
ama Kara Saşinin kardaşı – kırdı.

R R Rima, bana aldılar eni ruba.

ä Ä

mä | äm
şä | äş
bä | äb
kä | äk
lä | äl
nä | än
dä |äd
sä |äs
rä |är

Su deredä serin. İneklär susamışlar.

bän	sän	o	onnar
benim	senin	onun	onnarın
bendä	sendä	onda	onnarda
bendän	sendän	ondan	onnardan

ä ä ä Länka kaku saadı inää.

ä ä

inek	inä ä	lelek	lelä ä
ineklär	ineklerä	leleklär	leleklerä
sinek	sinä ä	erik	erä ä
sineklär	sineklerä	eriklär	eriklerä

islä ä	käämil	iinä	laalä
maalä	näänı	şışä	meşä
seslemä ä	beklemä ä	lekä	ensä

Leleklär konmuşlar erä. İneklär dooruldular aullara.

Beş kerä dedim insin erä skemnedän, ama o inmedi, beni seslämedi.

ı/k

ä/i

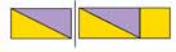

Külä – üüsek, dik örtülü bir yapı

Leleklär kondular serennerä.
İneklär dooruldular aullara.

V

A	Ä
	E
I	İ
O	Ö
U	

K	L	M	N	R		B		D						
									K	Ş		S		

mö öm
bö öb
şö öş
kö ök
lö öl
nö ön
dö öd
sö ös
rö ör

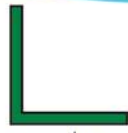
örs

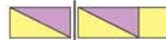
döl

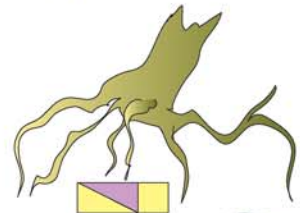
dö-şek

kö-şä

bö-rek

kök

öööö örs kök döl döşek köşä

kör be
şä mä rek
ö bö
bek döl
şek ön kök
dek e
örs ör
kö

Beş ördek aula dönerlär.
Bu kuş kör.
Sandi imiş börekleri.
Dudun kökleri kurumuş.

öö

kör	bö-rek	ör-mä	döl	be-bek
kö-sä	ör-dek	dö-şek	kö-şä	örs
e-şek	ön	kök	e-rek	ö-dek

ÖÖ Ördeklär baardılar: brak, brak.

V	
A	Ä
	E
I	İ
O	Ö
U	ü

K	L	M	N	R		B		D							
										K	Ş		S		

mü üm
bü üb
şü üş
kü ük
lü ül
nü ün
dü üd
sü üs
rü ür

s		r
s	Ü	r ü
s		s
k		s
k		s ü
k		m e s

d		n
d	Ü	n k ü
k		l
d		r ü k
k		r ü
k		r e k

ük

dün

ü-rek

düün

ü-sük
ü-rek
ü-nük

kü-rek
kü-mes
kü-sü

bül-bül
dün-kü
sü-mek

küü-lü
ür-kek
dü-bek

s	ü	k
r	e	k
n	ü	k
r	ü	k
r	e	k l i

ü ü ü ük üklük küll küllük bül bül

ü nük rek dün

ük bül mek mes

kü ür lü

dü lük küü kek

sük bek sü

üü

–	ü	ü	l	e	n
b	ü	ü	n		
d	ü	ü	ş		
d	ü	ü	n		
s	ü	ü	ş		
–	ü	ü	s	e	k

	k	ü	s	ü
	b	ü	m	e
	s	ü	r	ü
	k	ü	r	e
	ü	k	l	ä

k	ü	ü	l	ü
b	ü	ü		
s	ü	r	ü	
k	ü	l		
ü	k			

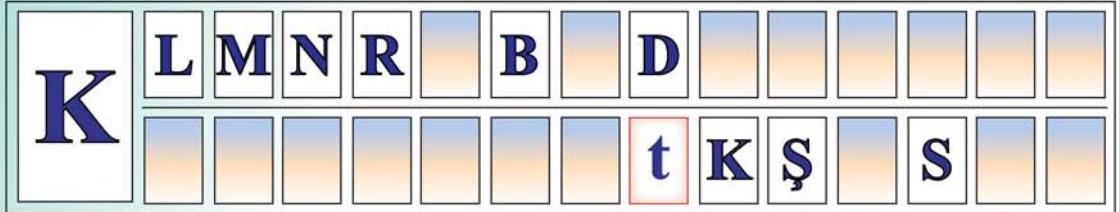
- Lüba, üsüü buldun mu, uşaaam?
- Bän onu buldum, mamu,– baardı Nadi.
- Saa ol, Lüba!

Baalarda olmuşlar. İşlär kırlarda başladılar iisilmää. Uşaklar da işledilər. Analar-bobalar şükür uşaklara.

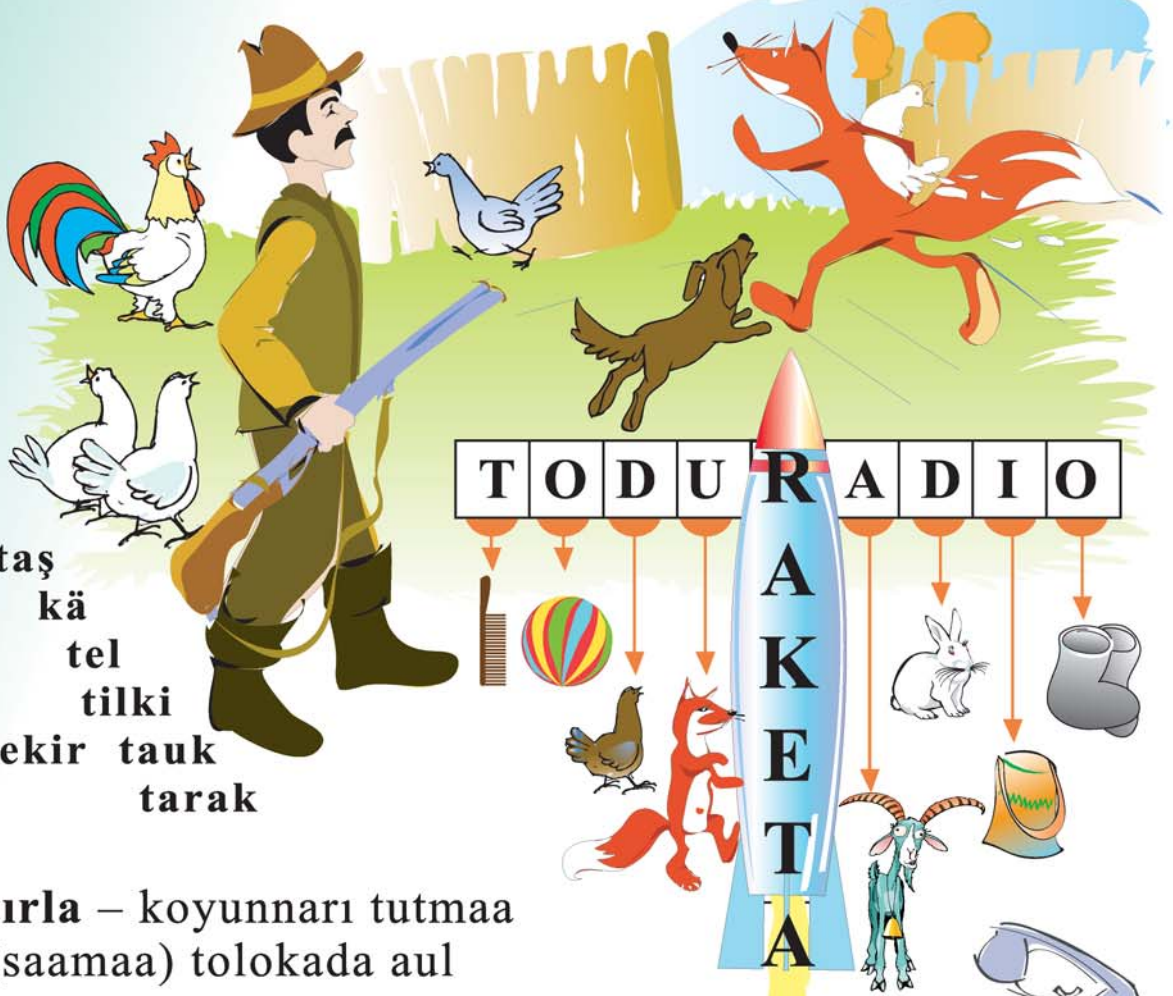
üü üülen süüü küü biümää biün

t T

ta at
tu ut
to ot
tı it
tä ät
te et
ti it
tö öt
tü üt

taş
ta kä
eni tel
şiret tilki
besli tekir tauk
eşil tarak

tırla – koyunnarı tutmaa
(saamaa) tolokada aul

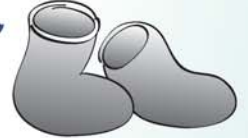
tttt tauk şirit tekä toloka

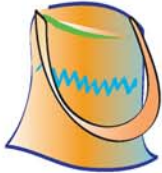
- Tani, at tauklara em, uşam.
- Bän artık tauklara em attım.

tü-•ek

to-mak

tor-ba

to•

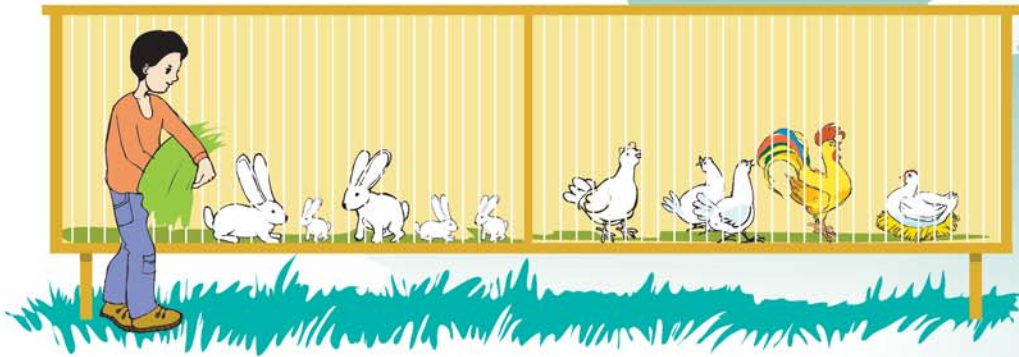

ta-şam

te-le-•on

ta-uk ta-rak tar-la te-kä
ta-ban ter-lik til-ki te-nä

tomak – keçedän yapılı sıcak çizmä

takım – birbişey toplumu (mobilya takımı, çaylık takımı)

TT Todurıların tekesi kartlaşmış.

V

A

Ä

E

I

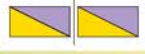
İ

O

Ö

U

Ü

g G

K

L

M

N

R

B

D

g

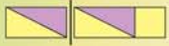
T

K

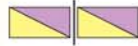
Ş

S

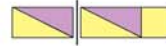
ga ag
gu ug
go og
gi ig
gä äg
gü üg
gö ög
gi ig

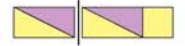
ga-ga

ge-gä

gu-guş

gar-ga

guş-ter

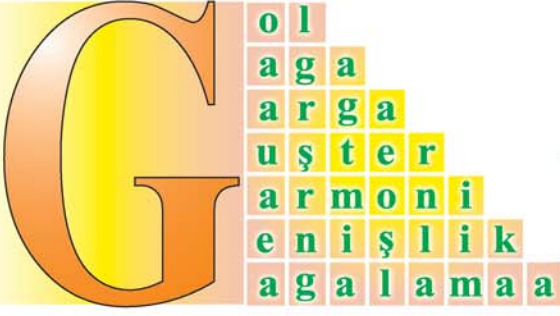

ge-mi

aga
gagageniş
danışgirgin
genäGena
guşter

g g guguş garga gegä gaga

Gani tutmuş bir guşter.
Ama Tanasın tütüsü tutmuş bir saksan.

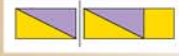
garga genger geeri gelir galon garmoni
geniş gemilär guguş girgin gelin gelinnär

Gargalar gagalamışlar .
Garga, garga, git burdan. Sauş benim başımdan.

G G G Goguş Ganiş Görgi Gita

V	
A	Ä
	E
I	İ
O	Ö
U	Ü

y Y

K	L	M	N	R	y	B		D	G					
								T	K	Ş		S		

ya	ay
yu	uy
yo	oy
yi	iy
yä	äy
ye	ey
yi	iy
yö	öy
yü	üy

İkisi da motkurlar yabanıdan kurtuldular.

yıl

ma-ya

a-yı

yı-lan

yal	dayı	sayı	yáarın	yası
yol	káya	koyu	yaamur	yastık
yıl	maya	yuurt	yuurmaa	yaka
ayı	kuyu	yaalı	yalan	yalabık

y y yaka yama kaya yalak

ma
bo
ka
so

ya

ka
ma
ra
lan

da
a
sa

yı

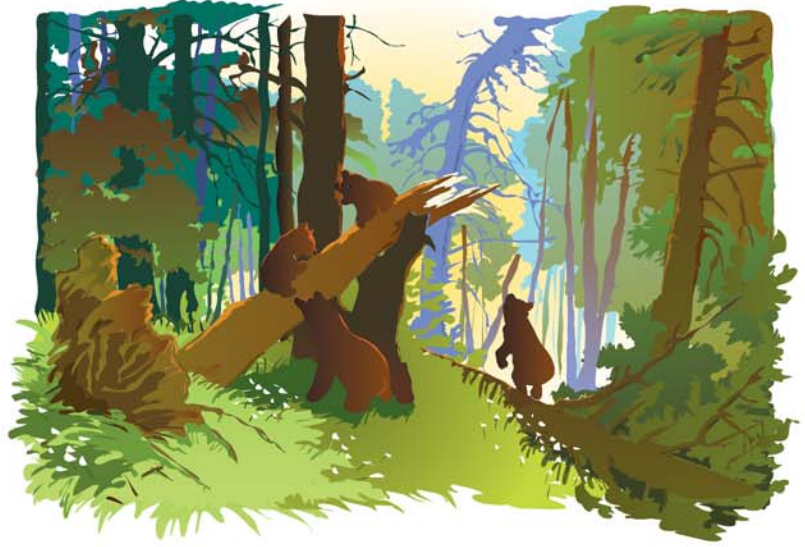
kık
lan
lık
mırta

Bu sabaa yaadı yaamur.
Eşilliklər dirildi.
Su dereyâ kaydı.
Yaamur insanı kıtlıktan kurtardı.

yuurt – imäk
kuyu – endek

kuyu **yatak** **yalak** **yanak**
yaban **yumak** **yuurt** **yastık**

Dimu yatmış uyumaa.
Dimunun yastıı eni.

Yura yattı uyumaa.
Bu sabaa yaadı yaamur.

V

A

Ä

E

E

I

İ

O

Ö

U

Ü

zz

K

L

M

N

R

B

D

G

Z

T

K

Ş

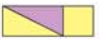
S

za az
zu uz
zo oz
zi iz
zä äz
zü üz
zö öz
zi iz

ka
bu
gü
tu
dü
sa

Z

il
abun
erdeli
aman
urna
arar

tuz

kaz

zur-na

biz dizi makaz maaza buzaa zanaat
siz sekiz zarar kazım zaman yazık

zurna – başça sarmaşıl **zümbül** – başça çiçää
saz – kamış **yazık** – pişmannık, can acıması

zzz zurna zanaat zambak kaz

Maşıylän Zina oturdular maazanın yanında. Aldılar onnar makazları da başladılar mamuya yardım etmää. Mamu izin etti onnara kısa zamanda bitirsinnär işlerini.

Lelek

Lelek, lelek, gel bizä,
Kon bizim örtümüzä,
Yuvayı düz burada,
Birlik olsun ortada.

Lelek, lelek, gel bizä,
Kon bizim önümüzä.
Sän ürkünmä bizlerdän,
Al kurbaa elimizdän.

Baka maazadan getirdi iki dizi sarmısak,
bir dizi da suan. Kazlar, kuzular gezinerlär
maazanın önündä. Bir kuzunun
boynusunda asılı zil.

45123
makaz – ...

ma an za tar ma
kaz kaz maa man la mu

Z Z Z Zina bitirmiş sekiz kuzu.
Zina kazları aydadı derenin boyuna.

V

A

Ä

E

I

İ

O

Ö

U

Ü

p P

K

L

M

N

R

Y

B

D

G

Z

p

T

K

Ş

S

pa ap
pu up
po op
pi ip
pä äp
pü üp
pö öp
pi ip
pe ep

pap-şoy

per-dä

küp

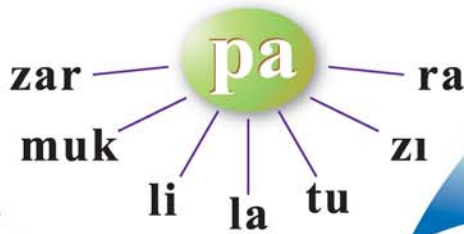
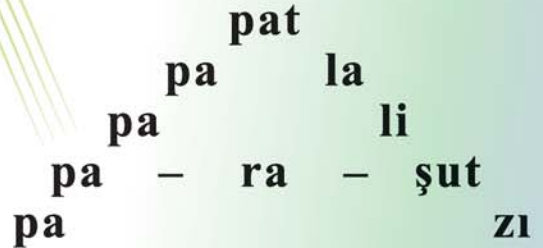

pi-pi

pak dip patu pardi papurka püskül
küp esap küpä perdä puluk papşoy
pipi para pala pülüz parmak pupuk
pirä pazı papur pamuk potmar papatya

/r/ r n pali papatya papşoy

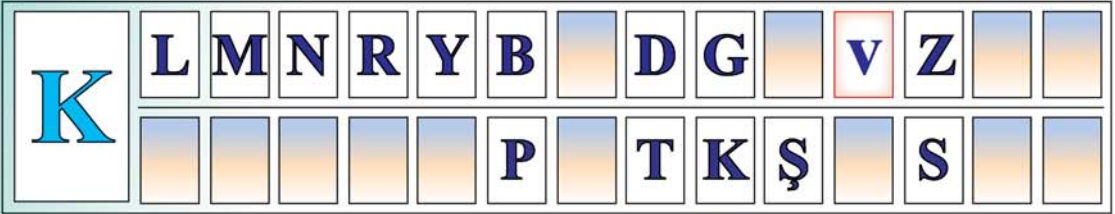
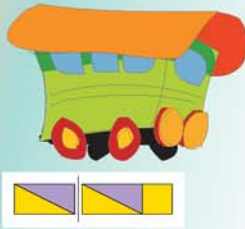

pat p mak
pala dı
pamuk tal
parmak par ket

pat
pa la
pa li
pa - ra - şut
pa zi

Jö Jö Pö Potmarlar kardaşlar
tutunmuşlar kendilerine yapı yapmaa.

va	av
vu	uv
vo	ov
vi	iv
vä	äv
vü	üv
vö	öv
vi	iv
ve	ev

32145	34321	32154
vatan – ...	kavak – ...	vakla – ...

av**ev**

a-va

va-tan

vagon
valiza
yúva
tavan

Vasilka kaku suvadı damnarın ardını. Vasi taşıdı ona suylan saman. O yardım etti kakusuna. Vasilka kaku bitkidä Vasiyâ dedi:
– Saa ol, Vasi-kardaşım!
– Sän da saal ol, Vasilka kaku.

vakla – biyaz koyun (kuzu), angısında büüyer
kaşlarında hem kulaklarında kara yapaa
valiza – çemodan **kaval** – çırtma

valiza – çemodan

kaval – çırtma

erere er erel erelär erdeki

Bir vakıtlar varmış, bir vakıtlar yokmuş. Varmış bir babuylan bir dādu. Pek gözāl yaşıyarmışlar onnar. Ama yokmuş onnarın uşakları.

Kış vakıdı siiredärmişlär dışarda aalemin uşaklarını. Dādu da babuylan büük topalaktan aulda bir kız yapmışlar. Bitirdiynän işi, belli etmişlär kızın aazını, gözlerini, burnusunu... Bir da kaardan kız kıpırdanmış, dirilmiş da sora demiş:

– Mamu, baka, sizmisiniz?

Babuylan dādu şaşa kalmışlar, almışlar kızı da pek kısmetli evā gitmişlär.

V	a	t	a	n	
	a	r	ı	k	
	a	g	o	n	
	a	k	ı	t	
	á	d	a		

Uyukla, benim oolum

Uyukla, benim oolum,

Nani, nani, na.

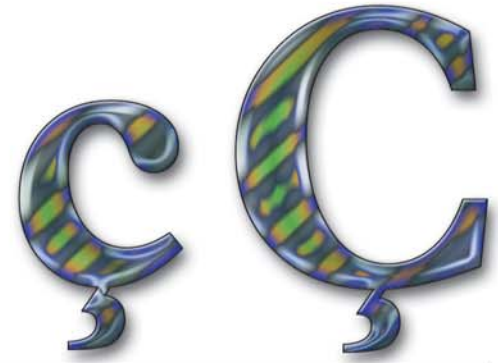
Bekim var senin zorun?

Sän sölä bana.

y	u	V	a	
t	a		ş	a m
k	a		a	k
t	á		a	
k	a		a	l

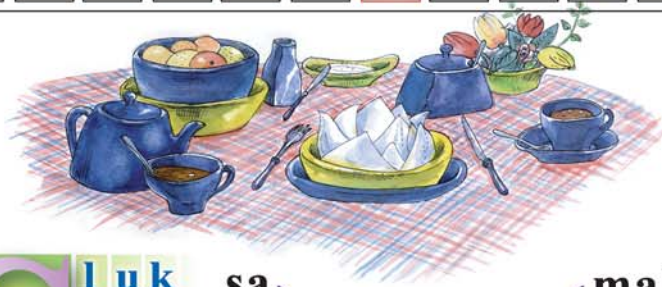
V V V Vasilioglu Valentina Viktor
Varmış bir babuylan bir dādu.

V	
A	Ä
	E
I	İ
O	Ö
U	Ü

K	L	M	N	R	Y	B		D	G		V	Z		
							P	Ç	T	K	Ş		S	

ça aç
 çu uç
 ço oç
 çi iç
 çä äç
 çü üç
 çö öç
 çi iç
 çe eç

uç

sa mak
 bı maklı
 al maksız
 ka makçı

güç

çe-ki

pa-ça

ça-kıl

Dädu

Dädu bizdä çilingir,
 Çiçekleer örstä demir.
 Tä yaptı bir tekerlek,
 Sora-bana kelebek.
 Kelebää setä koydum,
 Däduyu keskin öptüm.

T. Zanet

çakmak – keskin kenarlı çetin taşçaaz
kaçak – kaçkın

ç ç ç çaku çakmak paça çeki

Zulum keçilər atlamışlar laanalaa.
Tä şindi dayanın, keçilər!

Pali

Kuçu-kuçu, pali,
Kaçarak bana!
Ver sütçääz, ma mali,
Vereyim ona.

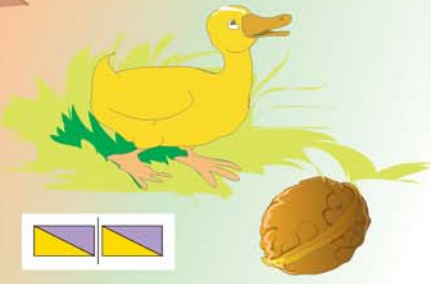

Vakıdın birindä yaşayarmış bu dünnedä üç potmar. Üçü da onnar
kardaşmışlar. Üçü da bir boydaymışlar, tombarlakmışlar.
Kuyrukları da onnarın birtakım kıvrıkmışlar.

Ç Ç Ç Ç Çolak Çani Çadıra gitti.

V	
A	Ä
	E
I	İ
O	Ö
U	Ü

K	L	M	N	R	Y	B	c	D	G		V	Z		
						P	Ç	T	K	Ş		S		

ca	ac
cu	uc
co	oc
ci	ic
cä	äc
cü	üc
cö	öc
ci	ic
ce	ec

b	a		a	k
n	a		a	k
s	u		u	k
k	u		a	k
s	i		a	k

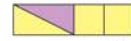
ka-ra-		a
ör-de-		ik
yar-dım-		ı
pat-la-		an
ya-kı		ı

can

e-cel

cenk

ka-ra-ca

Karımca

Karımca, karımca
Evin yol boyunca.
Karımca, karımca,
Bacaklı karımca.

Kanadın incä mi?
Belcezin iptän mi?
Gözlerin keskin mi?
Dişlerin çetin mi?

D. Tanasoglu

c c cep ceer cadı yazıcı kâraca

Ceviz

Cevizlär düşer: pat-pat,
Uyumaa, uşaam, sän yat.
Sabaa ceviz kıracan,
Yatkasını iyecän.

T. Zanet

İlk motkur (masaldan) bitki demet samanı koymuş örtünün üstünä.
Pek sevinmiş, ani bitirdi vakıtları da tutturmuş türküsünü, angısını o
şindi kendisi kurmuştu:

Dünnedä sän gezecän,
Gezecän, gezecän.
Taa ii ev sän bulmaycan,
Bulmaycan, bulmaycan.

CC Dünnedä sän gezecän, gezecän.
Taa ii ev sän bulmaycan.

V

A

Ä

E

I

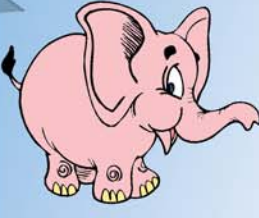
İ

O

Ö

U

Ü

f F

K

L

M

N

R

Y

B

C

D

G

V

Z

P

Ç

T

K

Ş

f

S

fa

af

fu

uf

fo

of

fı

if

fä

äf

fö

öf

fi

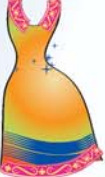
if

fe

ef

fi-dan

fis-tan

Bizim kaku pek kırnak. Onun fistanı, futası
ütüyä urulu, sedefleri boynusunda. Bän onu
taa kefsiz görmedim. O bir kurgaf hem şen
insan. Onun kafası küçük, ama akıllı.

fil-can

fe-ner

fı fıcı fal fırın fidan fışkan

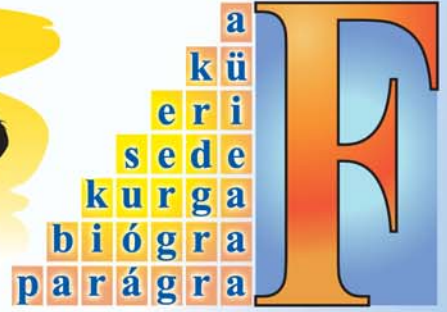

Lunga – derecik

Lunga, Lunga – derecik,
Boyunda evlär gercik,
Lunga alçaklarında
Şindi büümeer salt kındra.

Başçalık gözäl burda,
Papşoylar da diil „urda”,
Büümüşlär semiz, üüsek –
Kundaklar, nicä dirsek.

N. Baboglu

Böcek

Böcek, böcek, gel bana,
Bir laf söylecäm sana:
Yapacam bän bir evcääz,
Sän taşı bana sucaaz,
Sän taşı bana kumcaaz,
Sän taşı bana otçaaz,
Evceezi bän yapacam –
Sän da orda yaşaycan.

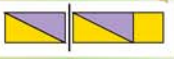
D. Tanasoglu

FF Formuzal Fedi dikmiş bir fidan.

V	
A	Ä
	E
I	İ
O	Ö
U	Ü

hH

K	L	M	N	R	Y	B	C	D	G		V	Z		
						P	Ç	T	K	Ş	F	S	h	

ha	ah
hu	uh
ho	oh
hi	ih
hä	äh
hü	üh
hö	öh
hi	ih

Bulmuş horoz bir başak. Demiş sıçannara, ki yardım etsinnär düümää başaa. Ama sıçannar iştämemişlär, üşenmişlär. Horoz da onnara imää vermemiş. Hepsini kendisi imiş.

 a-hır

 her-ge-lä

h

azır
aliz
ayır
ır

h

amur
avez
ayvan
ardal

h Horoz da onnara imää vermemiş.

Ooluma

Ko olsun evin
Herkerä açık.
Yolcuya sevin,
Karşı ona çık.

Adını koru,
Dostuna yaman.
Diilseydin dooru
Bil olmaa pişman.

P. Çebotar

14325
hayır – ...

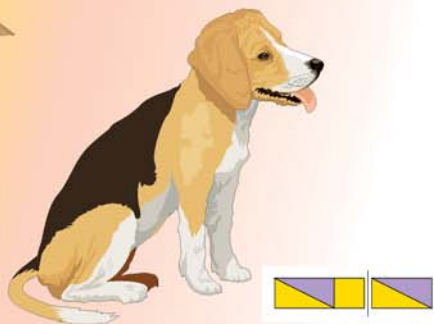

ha
ha vez
ha zır
ho — roz — çuk
har man

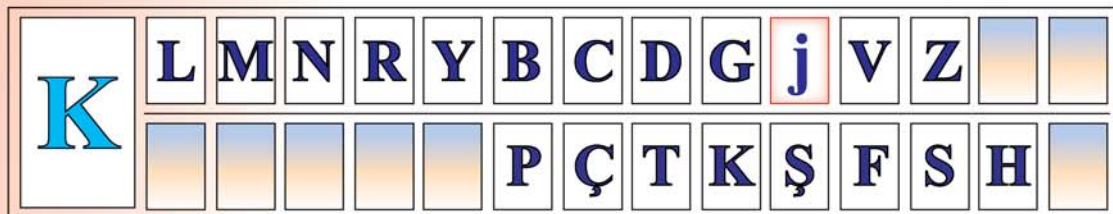
- Hoş gelmişiniz!
- Hoş buluştuk.
- Nica saalın, dostum?
- Halım hoştur.
- Yoldan gelmişiniz, hadi buyurun birär çaşka suuk hoşaf.
- Saa ol, çorbacı! Hoşafı pek severiz.

Il Il Hoş gelmişiniz, musaafirler!
Hoş buluştuk, paalı çorbacı!

ij

ja	aj
ju	uj
jo	oj
ji	ij
jä	äj
jü	üj
jö	öj

jü-ri

Pa-rij

Juç-ka

jur-nal

Benim kakum tezdä gidecek Parijä. Orada olacek türkü konkursu.
Konkursun jürisindä oturacek Jeni kaku da.

j j j j j u r n a l j ü r i j u r n a l j ü r i

Çamcaaz

Geldi bizä Ayaz Boba,
Eşil çamcaaz aldık.
Toplanıp uşacıklar,
Onu biz donattık.

Astık ona türlü işlär,
Türlü oyuncaklar.
Onun sivri tepesindä
Bir yıldızçık ta var.

Onun üüsek dallarında
Otlêêr tavşamcıklar.
Daldan dala, çüüyüp atlêêr,
Türtlü-türtlü kuşlar.

Çamda durêr bizim Oglan,
Durêr bir gençecik.
Dolayında koyunnarı
Otlêêrlar çimencik.

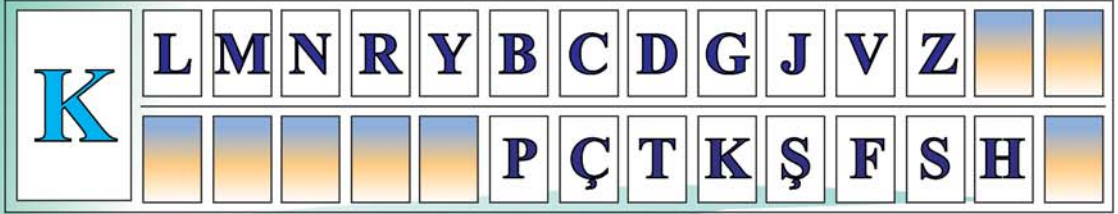
Geldi bizä Ayaz-Boba,
Yortu bizä geldi.
Saalık, kışmet hem büük şennik
Bizä o getridi.

Çüümää – yukarı atlamaa

II Iučka Iučka saldı aalemin
kөpeklerinä. Geldi bizä Ayaz Boba.

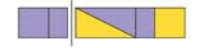
êÊ

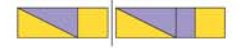

 a-lêr

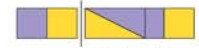
 ba-kêr

 aa-lêêr

 sak-lêêr

êê

 at-lêêr

Yaban hayvannarı oynêêrlar
top. Tokatta durêr kirpi.
Tavşam alêr ayıdan topu da
pas yapêr filä ...

p a k l
s a k l
o t l
y o k l
s a p l
y a ş
a t l
k a p l

êêr

êêê alêr satêr bakêr saklêêr

Topalak cengi

Kaar yaayêr bizdä çoktan,
Biz çıkêrız uroktan.
Dışarı hızlı firlêêrız,
Topalak çokça yapêrız.

Çocuklar – iki bölüm...
Ortada salt yok ölüm.
Topalak cengi biter.
Açan sesli çan öter.

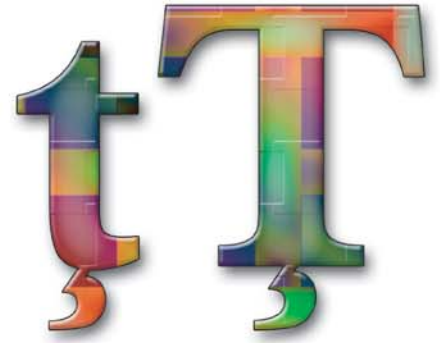
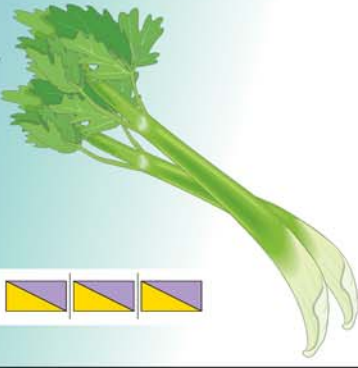
Demekli okuyun şiiri. Ezberläyin onu.

Uygun sözlär

- 1 Bilgi adamın gözlerini açêr.
- 2 İi dostu yıllarlan aarêêrsın, ama kaybetmäâ var nicä bir saatta.
- 3 Haliz dost o, kim iiläâ üüreder, fenalıktan da durgudêr.
- 4 Eski dost, nicä kardaş.
- 5 Çantada kiyat – yolda aarlık, kiyat fikirdä – yolda ilinnik.
- 6 İş ustayı meteder.
- 7 Zaamet adamın ömürünü uzaldêr, ama haylazlık – kısaldêr.
- 8 İsteyän – yapêr, aarayan – bulêr.
- 9 Eni dost aara, ama eski dostu unutma.
- 10 Diil o dost, kimin aazından bal akêr,
Ama o – kim dooruyu söyleyip, gözünä bakêr.

Uşaklar tolokada oynêêrlar top.

V	
A	Ä
Ê	E
I	İ
O	Ö
U	Ü

K	L	M	N	R	Y	B	C	D	G	J	V	Z		
						P	Ç	T	K	Ş	F	S	H	ţ

ta	at
tu	ut
to	ot
ti	it
tä	ät
tü	üt
tö	öt
ti	it

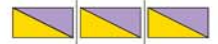
tır-ka

té-li-na

ku-mi-ţa

ki-ra-ţa

kaş	kuş	koş	kişi	kaku	kuka
kam	kum	kom	iki	kama	uşak

Çekirgä hem Karımca

Bütün yaz Çekirgä eşilliklär içindä oynamış, ama kışa hiç hazırlanmamış. Bütüm yaz onun sesi işidilmiş sade: tır-r-r – tır-r-r, tır-r-r – tır-r-r, tır-r-r – tır-r-r! Kış yaklaşmış artık, ama o türküsünü brakmazmış. Taa suuklar gelincä hep çalmış: tır-r-r – tır-r-r, tır-r-r – tır-r-r, tır-r-r – tır-r-r.

Ama kışın, acıktıynan, Çekirgä gitmiş Karımcaya.

Karımca seslemiş Çekirgeyi da demiş:

– Yaz türkülerin için kışın ödek aarâma, kumița. Havezin eer varsaydı, şimdi da git çal!

Aa Ää Bb Cc Çç Dd Ee Êê

Ff Gg Hh Iı İi Jj Kk Ll

Mm Nn Oo Öö Pp Rr Ss Şş

Tt Țț Uu Üü Vv Yy Zz

Saa ol, „ALFABET”

Salt seninnän buluttum,
Açýldý gözüm.
Gün-gündän, kafadarým,
Taa paaly sözüm.

Bän birdän büüdüm seninnän,
Kär oldum adam.
Okundu kiyatlarým
Hepsi sýradan.

Yarým yýlým içindä
Dostlaştýk elbet.
Saa ol! – deerim bän sana. –
Saa ol, „ALFABET”!

**Okumak – en
ii üürenmäk.**

Şiirli alfabet

Kış

Bacadan kalker tütün,
Herersi kaba kürtün,
Sarýlý çýplak daalar,
Örtülü boz bayýrlar.

Kim kaye bu bayýrdan?
Kaar fýrleer her taraftan!
Dolaylar öter sestän!
Kýzaklar uče erdän!

T. Zanet

Demekli hem duygulu okuyun bu şiiri.

Gagauziyanın varlıına
faydalı ol!

Ana tarafını sev –
kaavi olacan.

Kimseyin laf arasına
girmä.

C

Yarım pitaya benzeer.
Ce önümüzä.
O da ileri dooru
Kalacek bizdä.

Ê

$$\begin{array}{l} 2 \times 2 = 4 \\ 3 \times 2 = 6 \end{array}$$

Şkolacı: bak**ê**r, yaz**ê**r,
Okuy**ê**r, say**ê**r...
Sade butakım laflar
Ê-lan yazılêr.

Ç

Çam, **ç**ekirgä, **ç**ilingir,
Çanta, **ç**ay, **ç**ember...
Hepsicii onnar, dostum,
Çe-ylän çekeder.

F

Fil imiş **f**ilizleri,
Fırını yakmış.
Sora eni tefterdä
Bukva **f**e yazmış.

D

Dumburda **d**aul, **d**um-**d**um,
İşitsin **d**olay.
Ani **d**e geldi bizä,
Duydunuz kolay.

G

Gül, **g**irgina, **g**üvercin,
Güneş hem **g**agauz,
Yaşayın dünnedä çok yıl –
Yollar açık hem uz!

E

El **e**kin, **e**lek, **e**kmek
Adama verer.
Bu paalı laflar, dostum,
Ee-län çekeder.

H

Konson **h**e-ylän çekeder
Halk, **h**alva, **h**aber...
He-yin ardına vokal,
Bukva **ı** gider.

I

Al kazıı, kaşıı, balıı,
Olacıı, sandıı.
Hepsinin bitkisindä
Sade bukva i.

i

İrmi iki inecik
Aulda baalı.
Bizä geldi bukva i
Heptän olmalı.

J

Gagauz laflarında
Bukva je hiç yok.
Yazılêr bu bukvalar –
Jukov, Jenä, „Jok”...

K

Ke – konson, kafadarım,
Pek kaavi durêr.
Sözlükta başkalarnı
Kär erä urêr.

L

Okuyêrız: la, lu, le,
Lelek, leen, laalä...
Bukva le uroomuzda!
Bil bunu maalä!

M

Mamu, mali, memleket
Me-ylän çekeder.
Onnarı sölärkenä –
Kär dünnä öter.

N

Bukva ne-ylän pek çok laf
Dilimizdä var:
Nal, naanä, nişan, nacak
Hem da nam, nazar...

O

Tombarlak – kovrik gibi,
O – haliz ekmek kabı.
Ya söläyin, uşaklar,
Ne onun adı?

Bän **oo**-ya pek benzeerim,
Ama diilim **o**.
Bän onun senselesi,
Bana deerlär **ö**.

Ya şımarma bukva **se**,
„**Ş**kola” yazacam.
Ama şımararsaydın,
Şaş-be**ş** olacan.

Pipi, **p**ali, **p**amucak,
Pala, **p**at, **p**otmar...
Angı bukvadan, dostlar,
Çekeder onnar?

Tırmıcaa benzeerim bän,
Ama bän dişsiz.
Vardır mı gördüün „tilki”
Yazılsın **te**-siz?

Rus, **r**aketa, **re**simci,
Rökä, **r**uba, **ra**at...
Ani **re** geldi bizä, –
Yok bendä kabaat.

Tıbı, **t**ırk yazarsaydın,
Tink, peni**i**tilin –
Salt alma laflarında,
Bunnarda erim.

Pek **ş**e-yä benzeerim bän,
Ama yok kuyruum.
Yannaşık durarkan biz,
Taa kısıa boyum.

Uu-lan çekeder çok laf:
Un, **u**sta, **u**mut...
Hiç unutma onnarı,
Aklında hep tut.

Ü

O bana pekçä benzeer,
Sade gözlüklü.
Karşılâyın: b^üün bizdä
K^üçük bukva ^ü.

V

Var, varlık, varak, vakit,
Vatandaş, Vatan...
Var mı nicä onnarı
Unutsun adam?!

Y

Yorgun yaban yaamurda
Uyumaa yatmış.
Yaamurdan sora yolcu
Yaamurluu satmış.

Z

Zerdeli, zeytin, zümbül,
Zurna, zil, zaamet.
Kim alfabeti biler,
Hepsinä kısmet!

sözlük – laflık
zeytin – maslin
zurna – başça çiçää
zümbül – başça çiçää
zil – cingirdak
zaamet – iş
yaban – daa, kır hayvanı
yaamurluk – ruba
(yaamurdan korunmak için)

Okumak

Zaman hayır olsun, paalı maliciim!

Büün pazar. Geçän afta biz klasta bitirdik
üürenmää alfabetin bitki bukvalarını. Şindi artık
bukvaları bilirim hepsini. Beceririm okumaa da,
yazmaa da, üzädän saymaa da.

Paalı maliciim, üürenerim islää. Benim için
var nicä kahırlanmayasın. Şkolada hem evdeki
oluşlar için her pazar yazacam sana birär
mektup. Bän seni pek severim.

Kal saalıcaklan, sevgili maliciim!

Senin unukacıın, Goguş.

Çocukak

(Moldovan cümbüşü)

Çocucaan biri yolun üstündä oynarmış tozlan. Bu vakıt geçärmiş sokaktan ihtärın biri da sormuş çocucaa:

- Săn kimin çocuusun, uşaaam?
- Mamunun, – cuvap etmiş uşak.
- Nasıl senin adın yä?
- Hep ölä, nicä da tătünün.
- Maşalla! Kaç kişi aytendä var yä?
- Nekadar susak içindä kaşık, okadar da kişi.
- Kaç kaşınız var yä?
- Hepsimizä birär, – cuvap etmiş şopar.

1. Yılın angı zamanında geçer bu oluş? İnandırın.
2. Neredän belli, ani çocuk akıllı? İnandırın.
3. Okuyun rollärä görä bu konuşu.

1. Bu ne: annatma mı, masal mı osaydı cümbüş mü? Nasıl tanıdınız? Okuyun dialogu rollara görä.

**Akılca, kendi-kendinä okuyârkan,
dudaklarınızı oynâtmayın, ses çıkârmayın.**

Karımca hem güvercin

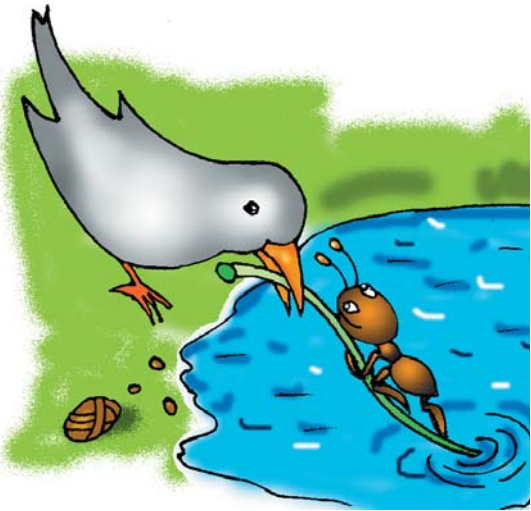
(Gagauz halk masalı)

I

Küçük bir karımca günün birindä derenin duruk sularına indi. İçi yanardı. Uzandı içmää bir yudum su. Ama taman bu vakıt onu bir dalga aldı, götürdü. Zavalı.

– Etişin! Buulêrım! – çırpınarak, başladı baarmaa karımca.

– Taman bu vakıt derenin üstündä bir güvercin uçunardı. O gördü, nicä zeetlener karımca su içindä da başladı aşaa dooru inmää.

– Kardaş, – baardı güvercin, – şindi sana bir çıbık getirecäm, hızlı ondan tutunasın.

Kücük karımca, kurtulduynan, dedi güvercinä:

– Pek çok saa olasin, güvercin-kardaş! Bu iliini hiç unutmam!

– Yok neyä okadar şükür edäsin, karımca. Hadi, hoşça kal! Üz yıl yaşayasin!

II

Ertesi günü karımca daayı dolaşardı. Gördü elindä tüfek tutan bir adam. O – bir avcıydı. Kart aaçlara neçinsä gözlerini dikmişti. Karımca da baktı uz o aaçlara. Bir da gördü orada dünkü hatırlı güvercini, angısı oturardı dalda kasavetsiz. Karımcaya çok düşünmää vakıt yoktu: o saat tırmandı avcının ayaana. Taman güvercini kezä alarkan, karımca onu, ne dalaarsa, daladı. Adam ansı zlıktan hem acıdan baardı:

– Of, ne bu?!

Bu vakıt karımca birdän erä atlayıverdi da kaçtı. Güvercin avcının sesindän ürkündü, maavi göklerä çıktı.

güvercin – guguş

zeetlenmää – buuşmaa, çalışmaa kurtulmaa

kasavetsiz – kahırsız

pañitlemää – başına gelmää

1. Nereyi gitmiş günün birindä karımca?
2. Ne orada onunnan olmuş?
3. Kim onu kurtarmış?
4. Karımca nicä kurtarmış güvercini?
5. Siz da çalışêrsınız mı ilik, hatır yapmaa? Nicä?

• *Demekli okuyun masalı.*

Dost zorlukta tanınêr.

Parayı verän düdüklän çalar (Türk cümbüşü)

Bir gün Hoca Nastradin panayıra gidärmış. Maalenin uşakları toplanmışlar onun yanına da bir aazlan gibi başlamışlar yalvarmaa:

– Hoca, bana bir düdük alsana! Hoca, bana bir düdük alsana!

Onnarın arasından birisi çıkarmış cöbündän para, vermiş düdük parasını Nastradinä da demiş:

– Hoca, bana bir düdük alarsın mı?..

Nastradin Hoca buna da, başkalarına da, uslansınar deyni, demiş:

– Olur alayım.

Avşam üstü, Hoca panayırdan geeri dönärkän, uşaklar genä sarmışlar Nastradini. Hoca heybesini açmış, düdüü parayı verän çocucaa uzatmış. Kalan uşaklar başlamışlar baarışmaa:

– Bana da, bana da! Ani benim düdücääm?

Kalan uşakların soruşlarına Nastradin bölä cuvap vermiş:

– Küsmeyin, uşaklar! Sade parayı verän düdüklän çalar!

1. Okuyun türk cümbüşünü. 2. Ne istemişlär uşaklar Hocadan?

3. Neçin Hoca Nastradin almış sade bir düdük?

Okuyarkan, kiyadın hem gözünüzün
arasında bir kiyat boyu aralık olsun.

Păkalanın koyunnarı (Moldovan cümbüşü)

Görer bir kerä Tındalä Păkalayı, angısı bu vakıt sokaktan geçärmış kirliga elindä hem bir da büük torba omuzunda.

- Nereyi, kardaşım, yolunu tutêrsın?
- Giderim kendi tırlama. Vakıt geldi kış için piinir hazırlamaa.
- Kaç koyuncuun var ya, dostum?
- Biyaz hiç bir da yok.
- Ee, kara kaç parça bulunêr?
- Biyazlardan da az, – cuvap etmiş Păkalä.

1. Kimin için annadılêr bu cümbüştä? 2. Ne annadınız bu annatmada? 3. Neylän onnar benzeerlär bizim Nastradinä?

- **Rollara görä demekli okuyun annatmayı.**

Söz

Sölenän söz hem işidilän (seslenän) söz – **aazdan söz**.

Yazılı olan söz yada okunan söz – **yazılı söz**.

Aazdan sözü biz işideriz yada söleeriz. Ama **yazılı sözü** biz yazêriz yada okuyêriz.

- 1. „**Păkalanın koyunnarı**“, angısını okudunuz – bu aazdan söz mü osaydı yazılı söz mü? Neylän onnar başkalanêrlar? 2. Angı sayfada bulunêr bu yaratma?

Sucuk (Moldovan cümbüşü)

Günün birindä Tındalä satın almış bir parça sucuk.

Yaşamasında sucuu o seftä elindä tutarmış da bilmäzmiş, nasıl o iniler. Gider Tındalä avcıya, ki öbürü onu üüretsin, nicä sucuu imää.

Avcı almış bir parça kiyatcık da yazmış, nicä bu iş yapılêr.

Tındalä gelmiş evä, koymuş sucuu bir tarafa da başlamış avcının dolaşık yazılarını sökmää.

Păkalä, kirliga

kirliga – gegalı sopa (koyunnarı bacaklarından tutmaa deyni)

**Kırda gezer piinircik,
Yaanicık hem dericik.**

(nuyok)

Tındalä, avcı

Bu vakıt bir köpek geçärmış, angısı kavramış sucuu da kaçmış. Bakmış Tındalä o köpään ardına da, şaşıp, demiş:

– Neçin boşuna kaçarsa bu ahmak köpek sucuk aazında? Hep okadar, taa te bu kiyadı okumayınca, bilmeyecek, nicä onu imää.

Üürenmişin sucuunu köpeklär imäz.

1. Neçin Tındalaya hem Păkalaya deerlär cümbüşçü?
2. İnsanın angı taraflarını onnar gülerlär?
3. Gülmäk tarafından kimä onnar benzeerlär?

• **Demekli okuyun cümbüşü.**

1. Neylän ayırılêr proza (düz yazı) şiirdän? İnandırın.
2. Neredän belli, ani bu yaratma cümbüş? İnandırın.
3. Kim o Tındalä? Başka moldovan folklor personajlarını da bilersiniz mi? Kim o? Neredä biz onunnan buluştuk (karşılaştık)? Var mı gagauz, türk folklorunda da bölä şakacı personajlar? Kim onnar?

Hırsızın kalpaa yanêr

(Bulgar halk masalı)

hırsız, küülü

Evelki vakıtlarda küüyün birindä bir adamın çalmışlar parasını. Küülülär toplanmışlar küüyün meydanına annaşmaa, nicä hırsız tutmaa.

Bir da adamın biri baarmış:

– Kardaşlar! Ya bakın, hırsızın kalpaa yanêr!

Ozaman gençlerin birisi hızlı kapmış başından kalpaanı da sıbıtmış erä.

Tä bu takım hırsız kendi kendisini tutturmuş.

hırsız – aalemdän çalan adam

küülülär – bir küüdä yaşa-
yannar

1. Ne olmuş küüyün birindä? **2.** Nasıl hırsız kendi kendisini tutturmuş? **3.** Nezaman insan kullanêr söyleyişi: „Hırsızın kalpaa yanêr“?

**Eer bekläärseydin iilik,
yapma kimseyä körlük.**

**Kendisi içerdä
Sade pelii dışarda.**

(*put*)

Dialog

İki kişinin sözleşmesini (biri-birinin lafetmesini) **dialog** deniler.

- Vasi, sən nereyi gidersin?
- Şkolaya.
- Uroklarını bilersin mi, – sormuş kakusu.
- Elbetki, bilirim.

Kurun birär dialog bölä temalara: „Urokta”, „Sport alayında”, „Tıynak boyunda”, „Büün – pazar”.

Haylaz, ama şiret (Bulgar halk masalı)

haylaz, yalvarmaa uyuyarmış

Mamunun birisi hergün yalvararmış uşaana taa erken kalksın, çünkü, kim erken kalkêr, o kismet bulêr.

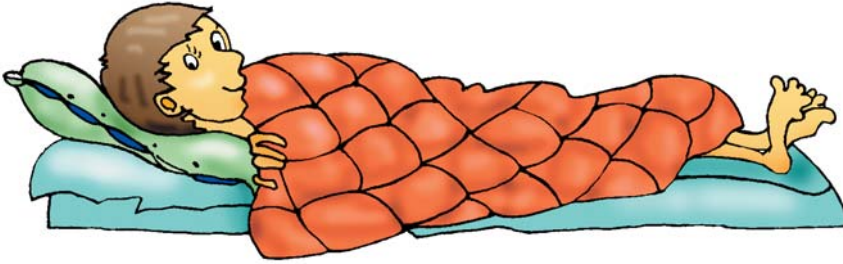
Günün birindä sabaalen uşak tatlı uyuyarmış. Ama gün taa duumamıştı. Mamusu durarmış onun yanında hem yalvararmış:

– Ya kalk uşacım da gör, ne gözäl hem yalpak güneş duuêr. Ya kalk ta gör, nicä insannar hem kuşlar alatlêêrlar kendi işlerinä. Taa tez kalk da sän da kismetli olacan. Çiçunun çocucaa kalkmış erken da bulmuş bir kesä para...

– Buldu onu onuştan, neçin ki başkası kalktı ondan taa erken da kaybetti kesesini – uyku semesi demiş çocuk da, dönüp öbür tarafına, genä uyuklamış.

yalpak – nazlı
kesä – para torbacı

1. Neçin yalvararmış mamusu çocucaana? 2. Ne annatmış uşaana mamusu çiçusunun çocucaa için?
3. Nesoy cuvap vermiş uşak?

Tekst

Maanayca baalı cümlelerä, angıları bir temayı açıklêr, tekst deniler. Annatmaların, masalların, cümbüşlerin, şiirlerin yazılı içindeli – bu tekst.

- 1. Bulun okunmuş masalın ilk abzağını, ikinci abzağını, ...
- 2. Masalın başlı açıklêr mı onun içindeliini?
- 3. Bu çocucaa var mı nicä benzetmää o şopara moldovan cümbüşündän? Angı taraftan onnar benzeşerlär? İnandırın.

Kim erken kalkêr,
ona Allaa da yardımêr.

Erken kalkêr, Maaleyi uyandırêr.

(zoroh)

1. Okuyun bilmeycenin tekstini. Bulun cuvapını.

Usta (Masal)

Bir adam yollamış oolunu ustalık üürensın. Bitirdiynän üürenmää, torbayı urup sırtına, döner evä. Bobasının teklifinä görä tutunmuş yapsın bir boyndruk.

Almış çocuk koca bir aaç. Yonmuş onu, yonmuş, yonmuş onu, yonmuş..., ama boyndruu başa çıkaramamış.

– Nasıl ba, oolum, olacek mı? – sormuş bobası ona, açan görmüş, ani şansora aaç bitärmiş çocuun elindä.

– Boyndruk, boba, çıkmayacek.

– Ozaman ne taa yonêrsın onu ya?

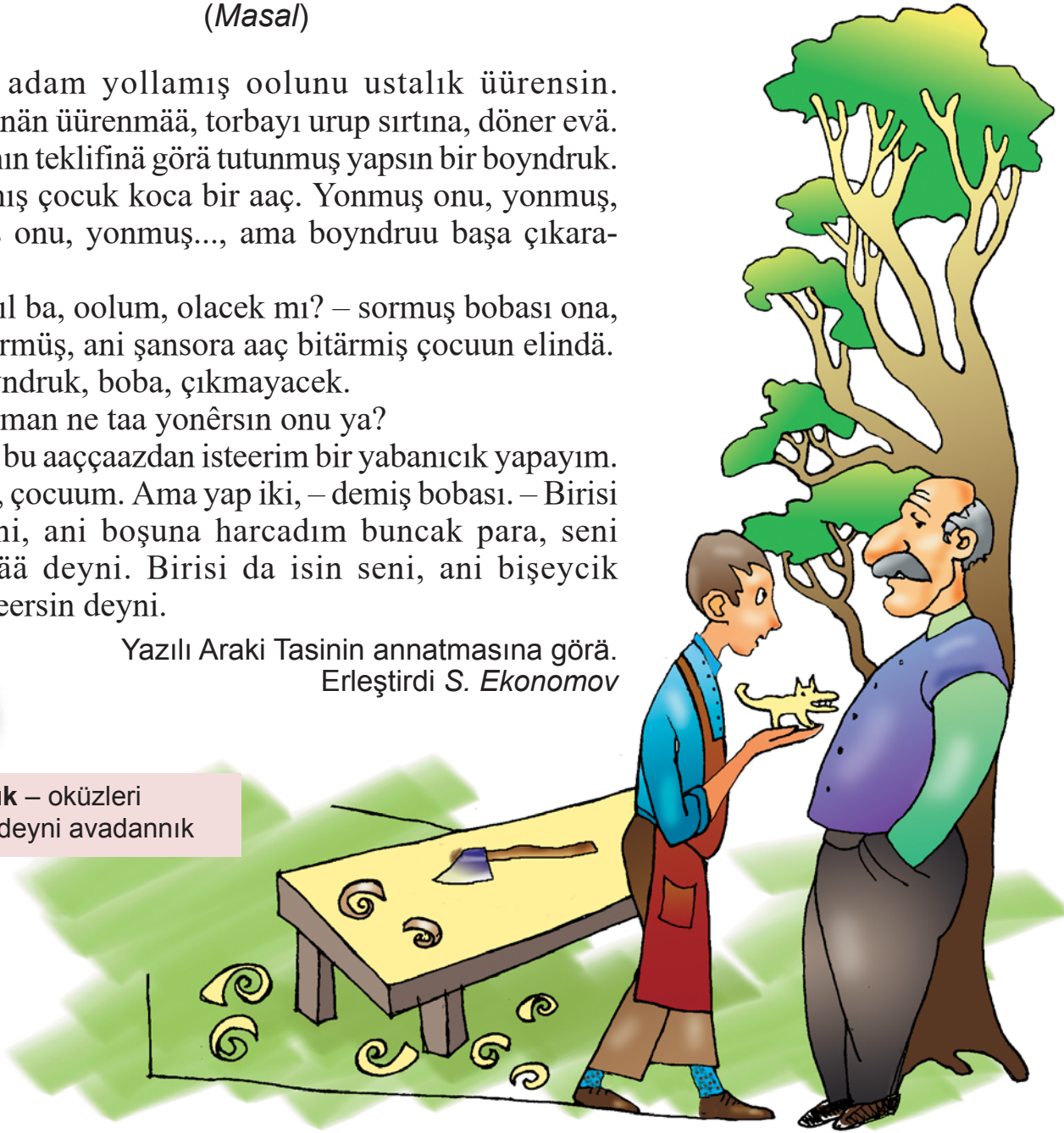
– Bän bu aaççaazdan isteerim bir yabanıcık yapayım.

– Yap, çocuum. Ama yap iki, – demiş bobası. – Birisi isin beni, ani boşuna harcadım buncak para, seni üüretmää deyni. Birisi da isin seni, ani bişeycik becermeersın deyni.

Yazılı Araki Tasinin annatmasına görä.
Erleştirdi S. Ekonomov

boyndruk – oküzleri
koşmaa deyni avadannık

1. Bulun bu teksttä dialogu. Okuyun rollara görä. Dişer mi intonaşıya onun laflarında? Neçin? İnandırın.

2. Kaç cümlä var tekstin ilk abzaşında?

**Eer istärseydin bilmää –
taa çok lääzim üürenmää.**

ŞKOLA

Şkola*

Şkolaya seftä geldik –
Şkolacı olduk.
Burada dostluk, bilgi
Hepsimiz bulduk.

„Alfabetä” ilk adımı
Biz yaptık artık.
Ko olsun günnerimiz
Şen hem aydınnık!

günnär, aydınnık

1. Nezaman biz şkolacı olduk? 2. Nelär biz bulduk şkolada? 3. Nicä biz isteriz olsun günnerimiz?

• Şiiri ezberläyin.

1. Nesoy tekst bu: şiir mi, annatma mı osaydı masal mı?
2. Laflarlan **günnär** hem **aydınnık** kurun birär cümlä.

şkolacı – üürenici, şkolaya gezän
aydınnık – şafklı, kismetli

Kuşu tanıyêrlar tüüyündän, insanı da dilindän.

*Yaratmaları, angılarında gösterilmeer avtorun adı, yazdı K. Vasilioglu.

Şkolaya

I

Açan Girgina uyandı, taa karannıktı. Köpek neçin sa hızlı-hızlı salardı.

– Olmalı, kedi oturêr köpään önündä, kazık üstündä, – düşündü kızçaaz. Hepsi içerdä taa uyuyardı. Girgina çıktı hayada, baktı sörpeşmemişlär mi vaza içindä çeşitli benizdä çiçeklär. Onnarı o avşamdan kopardıydı üüredicisinä deyni. Kızçaaz seftä çekedärdi şkolaya gezmää da hiç dayanamazdı, nezaman o oturacak ilk uroonda.

II

Tä çeketti ötüsmää horozlar. Onnar söyleyârdilär, ani duuêr sentäbrinin ilk sabaası.

Kalktı Stifana babu. Sordu Girginaya:

– Sän ne ölä erken içerlerdä gezinersin, kızım? Kaybettin mi birbişey?

– Ey, babu, sän bu yaşlarınnan tez unudêrsın. Büün sentäbrinin biri. Hazırlanêrım şkolaya.

Stifana babu hızlı yaktı ateşi da çeketti pişirmää piinirli gözlemä. Kufnä, kapu önü doldu gözäl tatlı kokuyulan. Ama Girgina artık hızlanmıştı şkolaya. Stifana babu gördü onu da sordu:

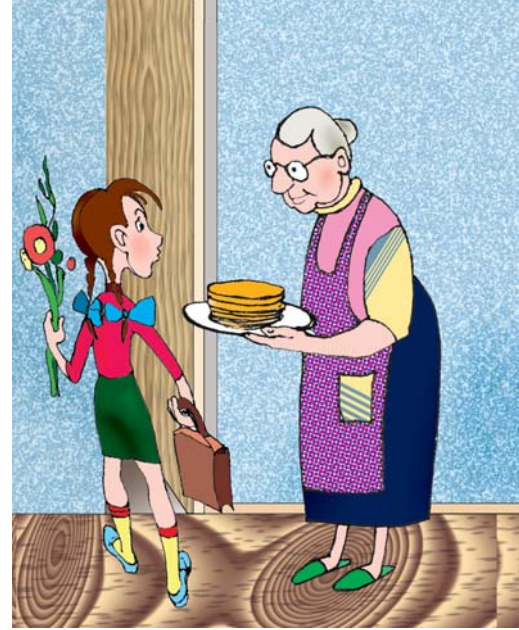
– Nereyi, kızçaazım, atlatlêêrsın? Taa bir saat var.

– Bän tokum. Geeri dönärsäm, uymayacak işim, – dedi kızçaaz. Da çeketti genä gitmää. Girgina seftä imediydi, seftä canı çekmääzdi. Onun akılı gezärdi şkolada. Alatlayardı, sansın şkola onun elindän çekärdi, dayanamazdı desin:

– Gün aydın, şkola! Sabaa hayır olsun, kafadarlar!

T. Marinoglu

uyumaa, uymaa
hayat, piinir, yakmaa,
dayanmaa

çeşitli – türlü benizdä (renktä)
ötüşmää – yanışmakça ötmää
gezinmää – gezmää iki tarafa
hızlanmaa – yollanmaa
canı çekmääzdi – istemääzdi

1. Ne vakıt uyanmış Girgina? 2. Neçin ölä erken kalkmış usak? 3. Neçin Girgina çıkmış hayada? 4. Girginanın ardına kim uyanmış? 5. Neçin Girgina beklämemiş gözlemeleri? 6. Sizi da butakım çeker mi şkolaya?

Cümlä

Bitirilmiş fikiri gösterän bir yada birkaç lafa **cümlä** deniler. *İlkyaz. Döndülär yuvalarına göçmen kuşlar. Kırılarda çeketti işlär. Nereyâ gidersin, Todur? Bän giderim leülara.*

1. Bulun tekstin ilk abzağını. Okuyun ilk cümleyi. 2. Bu tekst **annatma** mı osaydı **masal** mı? 3. Ne sölenir annatmanın ilk abzasında? Neçin cümlelerin sonunda nokta koyulu? İnandırın. 4. Neçin cümlelerin sonunda türlü nişannar durêr?

Eni adet

- Mamu, öbür pazertesinä bän oturacam klasın önündä eni bankada.
- Nasıl ölä klasın önündä oturan, Goguş? – sordu mamusu.
- Bizim klasta eni adet.
- Nesoy adet ölä? – sordu genä mamusu uşaana.
- Nesoy, nesoy? Açan birkimseyin duuma günü, onu oturdêrlar klasın önündä bir eni bankaya. O banka durêr biraz yukarda, ama ani başkalarına engel etmesin deyni, o koyulu bir tarafçaa. Bankanın önündä yazılı: „Ürektän kutlêêrız!” O bankanın yanında durêr bir dolapçık. Onun üstünä koyêrlar çiçekleri, baaşışları..., – havezlän annattı Goguş.
- Duuma günnerindä, – ilerletti lafını Goguş, – uşaklar gününä gezerlär çiçektän fențä başlarında.
- Goguş, ee birkimseyin duuma günü pazar gününä gelêrseydi, tã nicä senin bu yıl? Ozaman?
- Ozaman duuma gününü yapêrlar klasta pazertesesi günü.
- Pek gözäl adet, uşam. Kim bu adeti çıkardı?
- Bizim üürediciyka, mamu. Başka kimseydä bu adet yok.

baş – kafa
fențä – fenet

1. Neçin Goguş lâázımmış otursun klasın önündä? 2. Nesoy eni adet çıkarmış Goguşun üürediciykasi? 3. Ya sıralayın, nesoy gagauz adetlerini siz tutêrsiniz?

1. „Eni adet”, angısını okudunuz – bu aazdan söz mü osaydı yazılı mı? Neylän onnar başkalanêrlar? 2. Bu annatma mı osaydı masal mı? Neçin? İnandırın dooruluunuzu.

Halkın gözellii – adetlerdä.

PAALI TARAFIM

Ana dilim

Ana dilim – tatlı bal,
Salkım çiçää kokusu,
Şırasını üklü dal
Vermiş gömeç dolusu.

Ana dilim – gözâl ses,
Maanä-türkü avası,
Onu işidän herkez
Doymaz, geçmâz avazı.

D. Tanasoglu

şıra, maanä

şıra – üzüm, meyva suyu
gömeç – hotulda bal
kafesçikleri (delicekləri)
maanä – şen halk türküsü
avaz – çok kerä tekrarlanan
bir ses (daada, bayırlarda)

1. Avtor neyâ benzeder ana dilini? 2. Neçin? 3. Siz ne var nicä söyleyâsiniz bizim ana dilimiz için?

• **Ezberläyin şiiri.**

Annatma cümlä

Cümlelär var nicä bir bişey açıklasınar, birbişey için annatsınar. *Şkoladan evä döndüynän, bän ekmek idim. Sora tavşamnarı doyurdum hem biraz oynadım. Ondan sora da ezberledim Dionis Tanasoglunun şiirini.* Bölä cümlelerä **annatma** cümlä deniler. Annatma cümleinin sonunda nokta (.) koyulêr.

1. Bulun şiirin ilk cümlesini. Okuyun, yazın.
2. Bulun şiirin ikinci cümlesini. Okuyun, yazın.
3. Laflarlan **şıra** hem **maanä** kurun birär cümlä.

Dilimiz

Herbirin kendi dili,
Nică su akêr.
Însannarı tatlı dil
Bireri toplêêr.

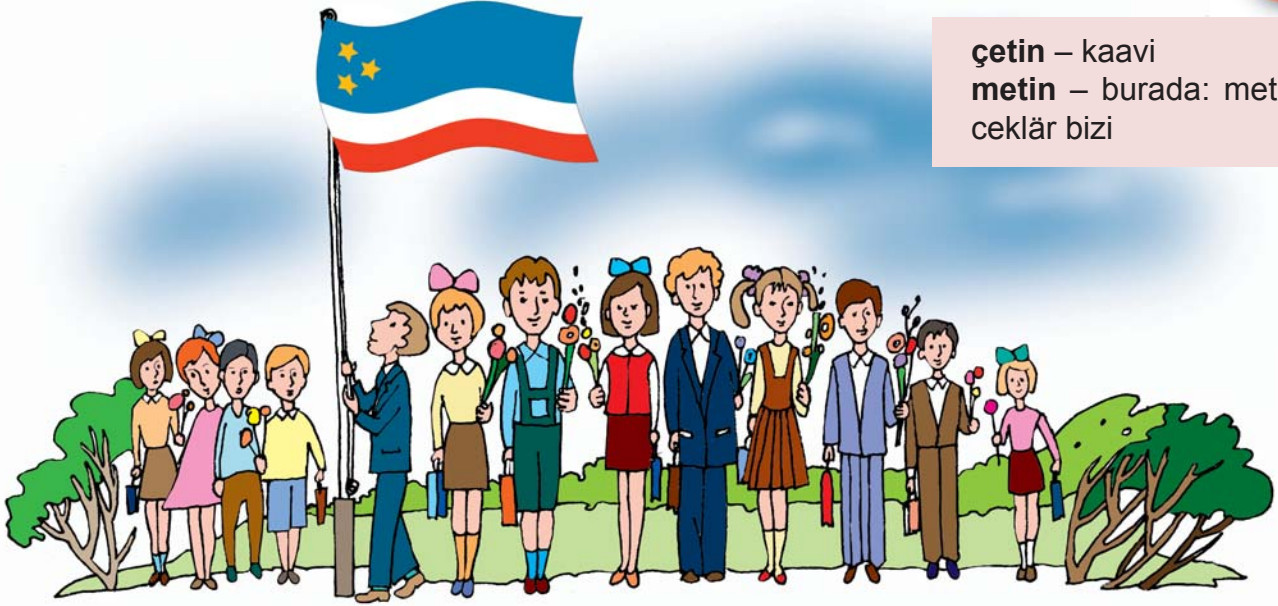
Biz bu dillân – gagauz
Hem da varız halk.
Gagauz gimni çalarkan,
Tez, dostum, sãn kalk!

Kafanı sãn tut üüsek,
Kendini – çetin!
Biz dili bilârkenä –
Herkerä metin.

çetin – kaavi

metin – burada: metede-
ceklâr bizi

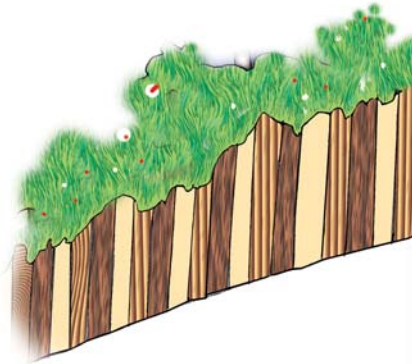
1. Neçin ana dili herbirinä deyni nică „su akêr”? İmandırın.
2. Açıklayın lafları „*Însannarı tatlı dil bireri toplêêr*”.
3. Neçin lâázım kalkmaa, gagauz gimni çalarkan (ötârkân)?

Şaşma cümlä

Cümlelär duygulu fikiri da var nică göstereinnär. **Ya ne gözäl çiçeklâr başçada! Yaşasın halkım üzlârlân yıl!** Bölä cümlelerin sonunda şaşma nişanı (!) koyulêr.

- 1. Bulun bu şiirdä şaşma cümleleri da yazın onnarı.
- 2. Laflarlan **çetin** hem **metin** kurun birär cümlä.

Duma erindän paalı yoktur.

Kapumuz açık

I

Sän vardır mı gördüün, bütün Moldovayı hem Bucaa birdän? Bu – şaşılacak iş! Bunu laflan annatmaa zor. Bunu sade lâázım kendi gözünän göräsın.

Uçaklan kalktıynan havaya da baktıynan aşaa, kanatların altında açılêr bir büyük hem gözâl panorama. Moldovaylan Bucak görüner, nicä bir gözâl koraflı kilim. İki dizi sedef gibi, durêrlar Prutlan Nistrunun kenarlarında, dizili gözâl hem zengin moldovan, ukrain, gagauz hem bulgar küüleri. Bir iiri almaz gibi durêr bu sedeflerin ortasında Kisinöv. Gözâlleder bu diziyi taa ufarak paalı taşlar da, nicä Belț, Bender, Tiraşpol, Komrat, Kaul, Çadır-Lunga...

Taa Oknița hem Briçan taraflarından Kauladan hem Valkaneşädän Mòldovanın hem Bucaan üzünü örterlär, gözâl meyvalıklar, baalar, başçalar, daalar, daacaazlar...

II

Yukardan baktıynan, Prutlan Nistrunun aralarında görüner üüsek bayırlar, yamaçlar, angıların tepelerindä, kalpak gibi, durêr eşil daalar. Nekadar gözün tutêr derelerin kenarlarında görüner eşil çayırlar hem boodaylan ekili uçsuz kırlar.

Adam seviner seftä kendi gözünän gördüynän bu gözellii! Yok nicä beenmemäâ, yok nicä sevmemäâ bu gözellii: bizim Vatanımızı, ana tarafımızı!

Büük pençerelerinnän saçakların altından bakêrlar dünneyä Moldóvada hem Bucakta yaşayannarın evleri. Bu evlerin pençereleri da, kapuları da ölä açık, nicä da ev saabilerin, angılarının ürekleri, cannarı, fikirleri dolu sevdaylan hem dostluklan.

Herkerä kapularımız açık.

– Bine ați venit!

– Добро пожаловать!

– Добре дошли!

– Hoş geldiniz! Buyurun içeri! Kapumuz açık!

yamaç – bayırın biryanı
saabi – çorbacı

1. Nelär görüner, yukardan baktıynan? **2.** Kim yaşêêr Moldóvada hem Bucakta? **3.** Kimä deyni bizim kapumuz herkerä açık?

1. Bulun bu teksttä üçär annatma cümlä. **2.** Bulun teksttä üçär şaşma cümlä. Okuyun onnarı duyguylan. Yazın tefterlerinizdä.

Mamu

Elleri onun yalpak
Bakışı sudan da pak.
Kırmayı açan yazêr,
Yanakları kızarêr.

O sever, takazalêêr,
Teknedä bizi yıkêêr,
Uyudêr, uyandırêr..
Nezaman o dinnener?..

T. Zanet

**yalpak, kıırma,
yanak yazmaa**

1. Ya bulun da okuyun, nicä avtor yazêr mamusu için.
2. Nelär yapêr herbir mamu?
3. Annadın kendi ananız için.

yalpak – yımışak, nazlı
takazalamaa – sımarlamaa,
çekişmää

Bobam

Bobam traktorist – işçi,
Vatanımıza çiftçi.
O kırı-payı işleer,
Ayli insanı besleer.

Al beni kucacıına,
Görünsün dünnä bana,
Kim payı işleer islää,
Kim sever tatlı ekmää.

S. Kuroglu

Genger da köksüz olmaz.

Uyu, uyu, piliççim

Uyu, uyu, piliççim,
Uyu, mamunun gercii,
İi erleş, bul erini,
Uyu, yum gözlerini!
Uyu aydınnaadan çak:

Kanat altında sıcak.
Erken horoz ötecek,
Ballı pita pişecek.
Mamun onu kıracak,
Yavrucuuna verecek!

S. Kuroglu

Bisikleta

Üç gün innemiş, aalamış Vladik: mamusu birtürlü bilä ona bisikleta alamazmış. Hep uymazmış işi.

Dördüncü günü mamusu dönmüş evä bisikletaylan.

Kavramış Vladik bisikletayı da – hızlı-hızlı onu önündä itirärmış...

Ama, açan bakmış geeri, ardına, korkudan ödü patlamış: mamusu hiç birerdä görünmääzmiş!

Bisikletasını o hızlı sıbtmış, kâr yol üstündä brakmış da – kaçarak geeri, mamusuna!

N. Esinenku

bisikleta – rusça: velosiped
görünmääzmiş – yokmuş,
geeridä kalmış

1. Neçin Vladik üç gün aalamış? 2. Neçin uşak bisikletayı önündä itirärmış? 3. Ne yapmış Vladik, gördüynän, ani anası birerdä yok? 4. Neçin çocukak brakmış yol üstündä sevgili bisikletasını?

Mamuyu bän pek severim!

Soruş cümlä

Var cümlelär, angılarında birbişey için sorulêr.

Sabaa gelecân mi top oynamaa? Nereyi gidersin? Sizin almalar artık oldular mı?

Bölä cümlelerä **soruş** cümlesi deniler.

Soruş cümlelerin sonunda soruş nişanı (?) koyulêr.

1. Okuyun „Bisikleta” tekstin sonunda verilmiş işleri. Neçin bu cümlelerin sonunda taa çok kerä soruş nişanı durêr? Açıklayın fikrinizi.
2. Açıklayın uygun sözün maanasını „**Anayı, nicä gözü, koru**”.

* * *

Nastidä varmış kukla. Nasti kuklasına deyärmış: „kızım”. Mamusu vermiş Nastinin kızına hepsini, ne läüzüm. Varmış kuklada fistancık ta, şalinka da, çorap ta, başka rubalar da. Varmış onun ruba fırçası da, taracı da, boncukları da.

L. Tolstoy

boncuk – sedef

1. Nastinin neyi varmış? 2. Nicä deyärmış Nasti kuklasına? 3. Kim vermiş Nastinin kızına rubacıkları hem başka läüzümni işleri?
4. Nelär varmış Nastinin kuklasında? 5. Annadın kendi kuklalarınız için.

• **Demekli okuyun bu annatmayı.**

Uyku türküsü

Nani-nani, kızçaazım,
Sarp gözäl şu kuşçaazım,
Sarmaşıp uyku sana,
Kondu gecä tavana.

Ko uykun olsun tatlı,
Nicä pitalar ballı,
Yıldızlar öpsün seni –
Annını hem gözlerini.

Nani-nani, kızçaazım,
Sarp gözäl şu kuşçaazım,
Sevinerim bân ne pek –
Olacan bir kız-çiçek.

M. Kösä

Mamu hepsindän bizä yakın!

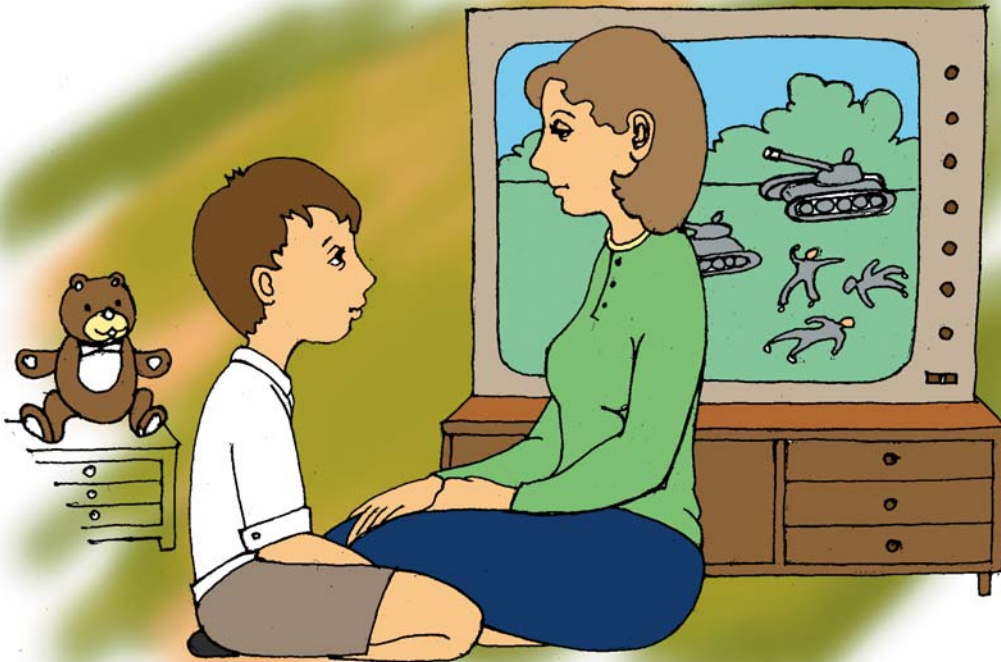
- O öldü, ölä yä, mamu?
- Öldü, uşam.
- O evä başka gelmeyecek yä, mamu, nicä bizim dädu?
- Ölä, çocuum.

Bu lafları anası sölediynän, Mitika aar çekärdi soluunu da susardı. O annayamaazdı bu büyükleri: üürederlär düüşmemää, ama kendileri biri-birini öldürerlär. Kendi-kendinä Mitika emin edärdi: açan alaceklar askerlää, o urmayecek bir uşaan da bakasını, mamusunu, kimseycii. Ko hepsinä olsun kimä demää mamu, baka, uşam.

T. Marinoglu

1. Neçin Mitika istämeer cenk olsun? 2. Neçin Mitika annayamêêr büyükleri?
3. Ne söleer Mitika kendisi için? Siz kayılsınız mı onunnan? Neçin?

1. Bu tekstin başlıı uygun mu açıklêêr onun içindeliini? Var mı nicä başka türlü başlık koymaa bu tekstä? Neçin? İnandırın. 2. Çıkarın bu teksttän ikişär annatma hem soruş cümlesi 3. Kaç cümlä var tekstin ilk abzaıında? İnandırın.

**Büün yalan sän sölediysän –
yaarın da inanmazlar.**

1-ci test. Angı cümlä yazılı yannış?

1. Vani gider evä?
2. Simu gider çayıra.
3. Armutlar aaçta olmuş.

2-ci test. Angı sırada yok cümlä!

1. Biz üüreneriz şkolada.
2. Bän, üürenmää, birinci, klas.
3. Biz pek severiz ana dilimizi!

3-cü test. Angı cümlelerin durguçluk nişanı diil dooru?

1. Hızlı kalkın.
2. Kirezlär artık oldu.
3. Büün tarayacez mı?

4-cü test. Bulun zeedä cümleyi.

1. Vani iyer ekmek.
2. Petri, mamun evdä mi?
3. Bütün gün yaayêr yaamur.

5-ci test. Angı cümlä uymêêr shemaya (☐ ☐ ☐)?

1. Mina yatêr.
2. Batü diker fidan.
3. Koli türkü çalêr.

6-cı test. Bulun verilmiş shemanın cümlesini hem sonunda kóyun onun nişanını (☐ ☐ ☐ !).

1. Doni doyurêr kardaşçıını.
2. Yaşasın dostluk erdä.
3. Sän da gelecän mi benimnän?

7-ci test. Bulun şaşma cümleyi hem kóyun onun durguçluk nişanını.

1. Sandicik iyer karpuz.
2. Hızlı gelin burayı.
3. Nezaman gelecän bizä?

8-ci test. Angı cümlelerin durguçluk nişanı koyulu yannış?

1. Dädu bekleer başcayı.
2. Seni da kıra alaceklar mı!
3. Oturacan mı benimnän?

9-cu test. Bulun verilmiş shemanın cümlesini (☐ ☐ ?)

1. Evä gelecän mi?
2. Uroklarını mı üürenersin?
3. Verecän mi?

10-cu test. Angı cümlä yazılı yannış?

1. Petri, pazara gelecän mi futbol oynamaa!
2. Çakir – Bucak yıldızı!
3. Bizim aulda büüyêr çok meyva fidanı.

Bir demet çiçek

Şkolanın aulunda pek büyük şamataymış. Birinci klaslılar, nicä piliççiklär, toplanmışlar hayat kapusunun yanına – bekleyärmışlär üüredicilerini. Hepsinin ellerindä varmış birär demet çiçek.

Sade Anişoarä çiçeksizmiş – unutmuş çiçekleri evdä.

Lenuța sormuş şaşarak:

– Ee ne, sizdä çiçek yok mu?

– Var, ama bän... unuttum almaa, – sade dudaklarını oynadıp, söylemiş Anişoarä da, engeç gibi, kızarmış.

Lenuța çıkarmış kendi demedindän bir çiçek da uzatmış Anişoaraya.

– Al!... Şindi sendä da var.

Anişoarä almış da çok vakıt bakmış o çiçää, sansın onun yapracı klarını sayarmış. Ama gözleri onun taa diilmişlär şen.

Ozaman İonel uzatmış ona kendi demedini.

– Ayır bendän da, angısını beenecän.

– Bendän da al! – demiş Olguçta.

çiçek demeti – testä, buket
şen – ii kefli

- Bän da bir vereyim, te bu biyazı, – demiş Vasilikă.
- Bän da!

Biraz vakıttan sora Anișoaranın elindä toplanmış bir demet çiçek evdeki demettän taa büük hem taa gözäl!

G. Georgiu

1. Kimin için annadilêr bu annatmada? 2. Neçin küsülüymüş Anișoáră?
3. Neçin Anișoáranın çiçek bukeddi olmuş hepsindän gözäl? Annadın.

1. Bu okunulmuş tekst 1 kişinin sözü mü osaydı 2 kişinin mi? İnandırın.
2. Bulun tekstin (baştan) ikinci cümlesini da okuyun. Kaç laf var onda?

Halız dostluk kaavi,
O pelivan gibi.

Laf

Herbir cümlä parçasına laf deniler. **Kati piliçleri doyurêr.** Bu cümledä 3 laf. **Baka pazara gidecek panayıra.** Bu cümledä 4 laf. **Uroklarını üürendin mi?** Bu cümledä 3 laf var.

Kısım

Herbir laf parçasına **kısım** deniler: **ma-mu, va-ta-nım, bän.** Herbir lafta okadar kısım, nekadar vokal: **ma-te-ma-ti-ka, al-fa-bet, ok-la-va.** Uzun vokallar sayılêrlar, nicä bir ses: **saa-lık, baa-lar-da, ka-şii-mi, sa-baa-ya-dan.**

Üç kafadar

Vitä kaybetmiş sabaa ekmeeni. Büük aralıkta hepsi uşaklar iyärmişlär, ama sade Vitä durarmış bir tarafta.

- Sän neçin imeersin? – sormuş ona Koli.
- Sabaa ekmeemi kaybettim...
- Prost işlär, – demiş Koli, dalayarak büük bir buka biyaz ekmek. – Taa üülenädän läüzım dayanasın.
- Sän neredä kaybettin yä? – sormuş Mişa.
- Bilmeerim... – sessiz söylemiş Vitä da dönmüş onnara arkasınnan, tükürüünü yudarak.
- Sän, olmalı, cebindä taşıyêrsın, ama läüzım torbaya koyasın, – akıl vermiş Mişa.

kaybetmää, yutmaa
sabaa ekmää, üülen

Sade Volodi ona bişeycik sormamış. Gitmiş Vitänin yanına, saa yaayınnan yaalı ekmeeni yapmış iki parça da birisini uzatmış kafadarına:

– Al da i! – demiş.

V. Oseeva

olmalı – bezbelli
akıl vermää – üüretmää
yapmış iki parça – bölmüş

1. Neçin Vitä büyük aralıkta durarmış bir tarafta? 2. Nelär sormuşlar çocuklar Vitäya? 3. Kim onların arasında haliz kafadar? Neçin?

1. Laflarlan **kaybetmää** hem **dayanmaa** kurun birär cümlä da yazın tefterlerinizdä. 2. İlk cümledä angı laf cuvap eder soruşa **kim**? Ama üçüncü sıracıkta?

Käämil dost – nicä kalä!

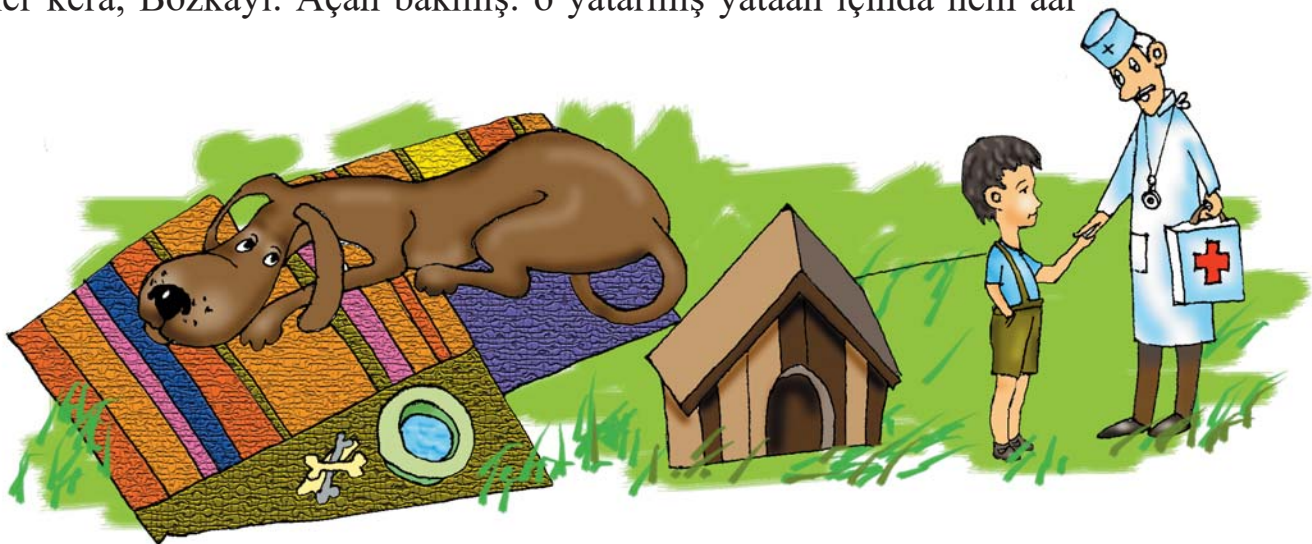
Bozka

I

Petridä varmış bir köpek. Onun adı Bozkaymış. Bozka bir pek akıllı köpecikmiş. Boşuna hiç salmazmış. Sade salarmış yabancılara, açan onnar hızlanarmışlar girmää Petrilerin başçasına.

Petriyi, kendi saabisini, Bozka pek sevârmış. Boştaykana hiç onun yanından ayırılmaazmış. Pek sevârmış Petriylän oynamaa, onun dolayı nda kaçınmaa, yada, oturup önündä, dooru onun gözlerine bakmaa. Bozka annayarmış Petriyi yarım laftan, tamannayarmış onun herbir izinini. Ama...

Bir sabaa, dışarı çıktıynan, Petri kapunun önündä görmemiş, nicä her kerä, Bozkayı. Açan bakmış: o yatarmış yataan içindä hem aar

soluyarmış. Kaldırmış Bozka kafasını, utancak bakmış da, kabaatlı gibi, genä salvermiş kafasını pañçaların üstünä. Belliymiş, ani Bozka hasta. Petri, gördüynän bunu, büyük kahıra düşmüş.

II

Onnardan bir-iki ev aşırı yaşıyarmış hayvan doktoru, Mitrani. Uşak annatmış ona olduunu da, köpää baktıktan sora, urmuş ona bir nakol, Petriyä da demiş:

– Kahırlanma pek, komşu, tezdä geçecek onun hastalılı. Sade lääzi m birkaç gün taa iicä doyurasın onu, oynamayasın onunnan. Eer lääzi m olarsaydım – çaar beni.

Nicä Mitrani demiş, ölä da olmuş. Bir aftanın içindä Bozka genä başlamış Petrinin çantasını tokatçıktan eşiklerädän taşımaa, onunnan oynamaa. Ama...

Bir gün gitmiş Petri balık tutmaa gölä yalnız. Sade Bozkayı almış yanına. Kimsey bilmeer, nicä, ama düşmüş Petri göl içinä. Üzmää sa hiç bilmäzmiş. Düünärmış Petri erindä. Kenara çıkamazmış. Ozaman Bozka tutêr onun rubaları ndan da, sürüyüp, çıkarêr onu su içindän, ölümdän kurtarêr.

izin – istedik (prikaz)
yatak – köpek evceezi

1. Kimin için annadılêr bu yaratmada? 2. Niceymiş Bozka? 3. Neçin Petri çarmış hayvan doktorunu? 4. Annadın, nicä Bozka kurtarmış Petriyi. 5. Var mı sizin da butakım dostunuz?

1. İlk cümledä hem ilk abzatta kaçar laf var? 2. Angı laflar cuvap ederlär soruşa **kim**? 3. Laflan **yatak** kurun birêr cümlä.

Kaavi dostluu nacak ta ayırtmaz.

Yalpak

ayaz, evdekilär, yatak

Çoban Mitilerdä var bir büyük köpek. Adı onun Yalpak. Kışın dışarda suuk, ama Yalpak üşümeer, çünkü yapaası onun sık, uzun hem sıcak. Sade büyük ayazlarda Yalpak girer kendi evceezinä. Miti onun yataana koydu saman, üstünä da döşetti bir parça pala.

Yalpak Mitilerin evini, hayvannarını, zenginini hırsızlardan koruyêr, kimseycii aula sokultmêr. Onuştan da onu hepsicii evdekilär severlär hem islää doyurêrlar.

1. Neçin Yalpak donmaazmış ayazlarda? 2. Ne üzerä köpecii sevärmişlär. 3. Annadın kendi köpecikleriniz için.

ayaz – pek suuk
evdekilär – bir ayledä yaşayannar

Kim? Ne?

Cannılar (insannar, kuşlar, hayvannar) cuvap ederlär soruşa **kim?**
Adam, ana, boba, üüredici, uşak, usta; ördek, kuzu, lelek, yabanı, turna, yılan, bän, sän, o ...

Cansızlar (insannardan, hayvannardan, kuşlardan, ... kaarä) cuvap ederlär soruşa **ne?** **Ev, aul, gök, yıldız, akıl, kiyat, düş, vatan, er, taş, lüzgär, kış ...**

1. Bulun okunulmuş teksttä lafları, angıları cuvap ederlär soruşa **kim?**
2. İkinci abzaştan çıkarın lafları, angıları cuvap ederlär soruşa **ne?**
3. Laflarlan **ayaz, evdekilär** hem **yatak** kurun birär cümlä da yazın.
4. Var mı nicä köpää demää dost? Neçin? İnandırın.
5. Bulun verilmiş lafların yakın maanalı eşlerini.

ev	yamaç	içer	lüzgär
aaç	fidan	boran	yatak
bayır	yapı	krivat	oda

Nazlıca

Nazlıca tutmuş tavanda sıçanı, imiş onu da şindi tok karnına yatêr pençerenin setindä, geriner. Pençerä aşırı Nazlıca siireder, ne olêr aul içindä. Kendisi mirlêr,

sansın türkü çalêr, ama kedicii onun, uşacı, Alaca, südünü içtiktän sora gününä ya palanın üstündä kendi-kendinä oynêr, kuyruunu tutmaa çalışêr, yada, kamburunu fırladıp, bir topçaazın ardına kaçêr.

Ahmacık Alaca, kimi görer, onun da, dooru gözle-rinä bakıp, ayaklarına uunêr, sora da kucaana tırmanêr.

tok karnına – idiktän, doyduktan sora
gününä – bütün gün

1. Nazlıca pençerenin üstündä nicä yatarmış? 2. Nicä geçirärmış günneri Nazlıcanın yavrusu, Alaca? 3. Annadın herkez kendi kedileriniz için.

Büük bukva

Herbir cümlä çekeder büük bukvan. **Havada uçunêr kuşlar.** Büük bukvan çekeder insannarın soyadları, adları hem bobaycaları: **Kuroglu Stepan Stepanoviç, Kösä Mina Vasilyeviç.** Büük bukvan çekeder yazılmaa hayvannarın da adları: **köpek Bozka, öküz Bräzu, kedi Nazlıca, kedicik Alaca, beygir Çakal.**

1. Cümleleri ayırın, lâazımını lafları çekedin yazmaa büük bukvan. **Geldi ilkyaz goguş hazırladı kuşlara deyni evcääz yaza biz gidecez dinnenmää mitidä var bir köpek onun adı fena.**

2. İlerledin çekedilmiş sıraları.

Soyadlar: Tanasoglu, ...

Adlar: Dionis, ...

**Gözleri – nicä kedinin,
Dişleri – nicä kedinin,
Bıyıkları – nicä kedinin,
Kuyruu – nicä kedinin,
Tırnakları – nicä kedinin,
Yapaası – nicä kedinin,
Ama diil kedi. Kim o?**

(yotok)

Hayvan çekişi

İnek, beygir hem köpek çekederlär çekişmää. Annaşamêrlar, angısını onnari arasından çorbacı taa pek sever.

– Elbetki, beni, – demiş beygir. – Bän sürerim hem tırmıklêrım onun tarlalarını, daadan ona odun taşıyêrım; kâr onu kendisini da sırtımda kasabaya götürerim: bensiz o heptän kayıp adam.

– Bän seninnän diilim kayıl! Çorbacı beni taa pek sever, – demiş inek. – Bän onun bütün aylesini, uşakları nı sütlän doyurêrım.

**annaşmaa, zenginnik
kayıp, kayıl, aylä,
doyurmaa**

– Diil, – çekeder hırlanmaa köpek, – beni, ki bän onun zenginini koruyêrım.

Seslemiş çorbacı bu çekişi bir taraftan da ölä demiş:

– Vazgeçin boşuna çekişmää: hepsiniz siz bana pek lääzımsınız. Herbiri paalı kendi erindä.

K. Uşinskiy

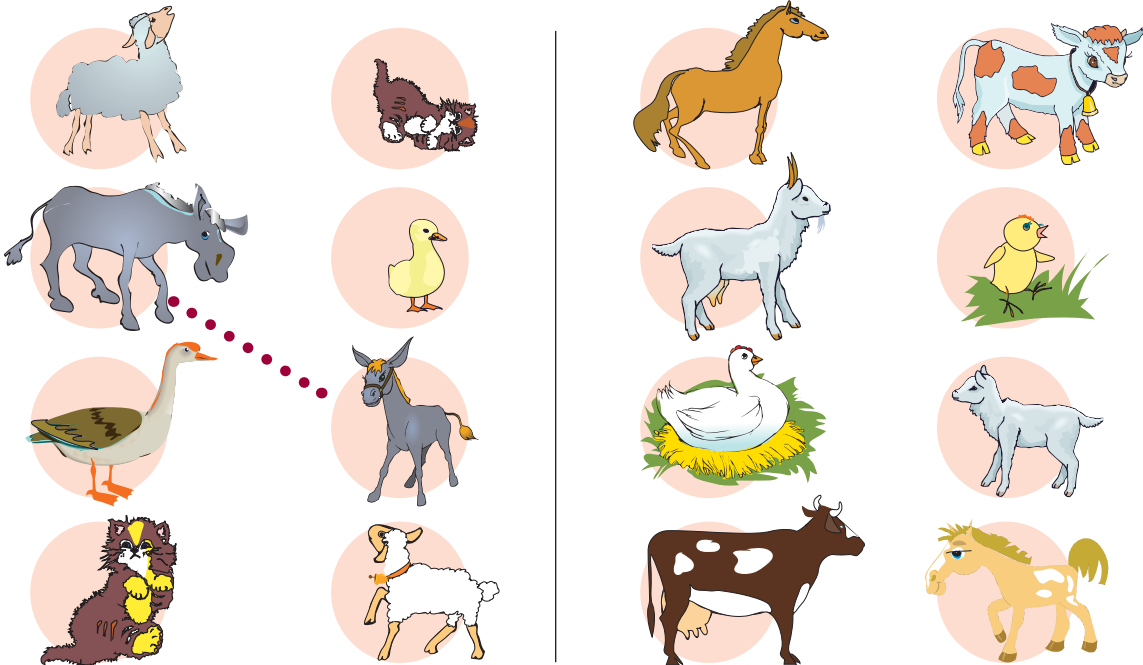

tarla – kır, pay
zenginlik – varlık, averiya
vazgeçmää – bırakılmaa

1. Ne üzerä hayvannar başlamışlar çekişmää? **2.** Nelär demişlär hayvannar kendileri için: beygir, inek hem köpek? **3.** Annadın mı, angısı onların içindän taa paalı? Neçin? **4.** Çorbacı dooru mu onların paalarını bulmuş?

1. Bulun herbirinin yavrusunu. Angı soruşlara onnar cuvap ederlär?

2. Bulun bu cümlelerin çeketmesini da yazın onu teftelerinizdä.
... **bensiz o heptän kayıp adam.**
3. İlk replikada angı laflar cuvap ederlär soruşa kim?

Sıncap hem canavar

çüümää, şennenmää

Sıncap atlayarmış daldan dala da düşmüş dooru uyuyan canavarın üstünä. Canavar ansızdan çüümüş yukarı da istemiş onu imää. Sıncap başlamış yalvarmaa ona:

– Salver beni.

Canavar demiş:

– İslää, bän, seni salverecäm, ama sän bana söyleyecän, neçin siz, sıncaplar, ölä şensiniz. Beni herkerä sıklet alêr. Ama nekadar bakêrım sizä, siz hep orada, aaçların üstündä, atlêêrsınız, şennenersiniz.

Sıncap demiş:

– İlk salver beni aacın üstünä da bän sora oradan sana cuvap verecäm, zerä bän sendän korkêrım.

Canavar salvermiş, da sıncap demiş:

– Senin onuştan canın sıkılêr, neçin ki sän fenaysın. Fenalık senin içini yakêr. Ama biz herkerä şeniz onuştan, ki biz ii ürekliyiz, kimseyä fenalık yapmêêrız.

L. Tolstoy

canavar – yabancı
sıklet almak – can sıkılmak
çüümää – yukarı fırlamaa

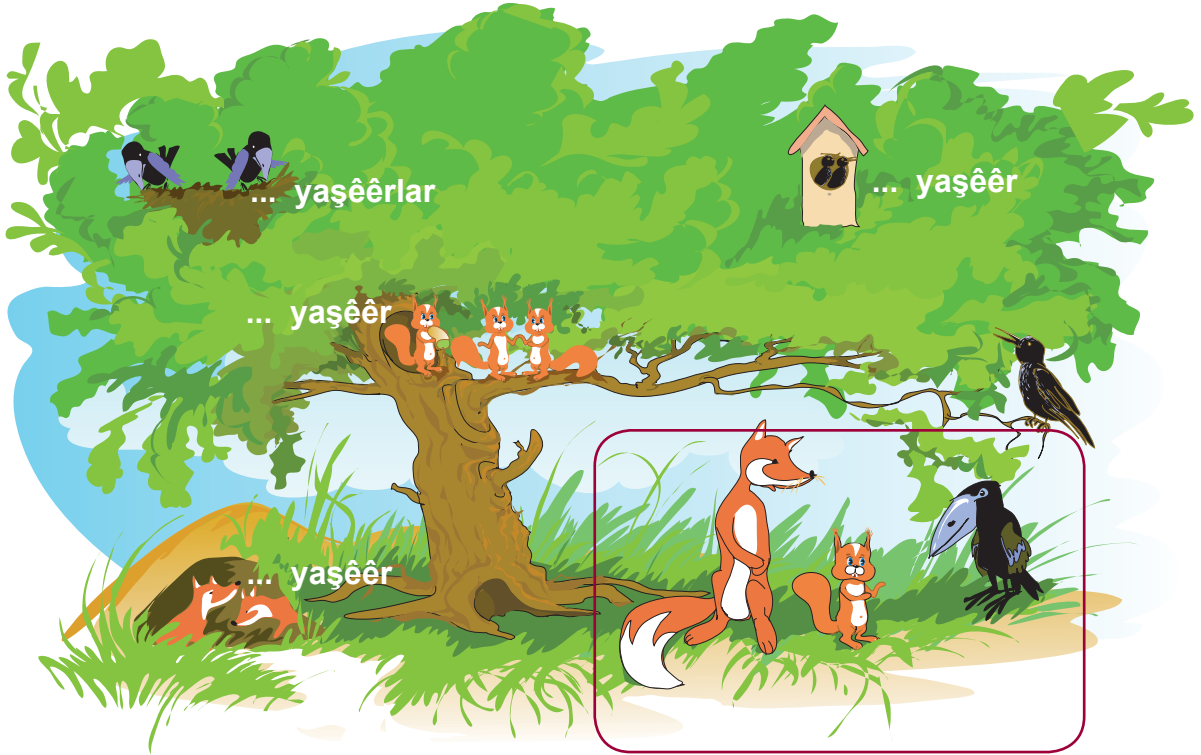

1. Sıncap aaçtan kimin üstünä düşmüş? 2. Canavar ne istemiş yapmaa sıncaplan? 3. Canavar ne istemiş sölesin ona sıncap? 4. Bulun da okuyun sıncapın cuwabını.

Dünneyi ilik tutêr!

1. Bulun herbirinin yaşamak erini (yataanı).

Altın yımırta (Rus halk masalı)

yımırta, yaşamaa

Bir vakıtlar varmış, bir vakıtlar yokmuş. Yaşayarmış bir babuylan bir dădu. Varmış onnarın bir tekir taucakları. Günün birindä yımirtlamış o tekir taucak. Sade onun yımirtası diilmiş başka taukların yımirtaları gibi, ama altındanmış. Dădu düümüş, düümüş onu – kıramamış. Babu düümüş, düümüş yımırtayı – kıramamış. Bir da oradan sıçan, kaçaracı k geçärkän, kuyruunu saurtmuş, yımırtaya ilişip, erä düşürmüş, da o kırılmış.

Dădu aalayarmış. Babu aalayarmış. Tauk kıt-kıdaklayarmış:
– Aalama, dădu, aalama, babu. Bän yımırtlayacam sizä başka bir yımırta, diil altın, ama başka yımırtalar gibi.

1. Dăduylan babuda kim varmış? 2. Nesoy yımırta yımırtlamış tekir taucak? 3. Neçin dăduylan babu aalamışlar? 4. Taucak nicä uslandırmış yaşlıları?

Séslän okuyarkan hem lafedärkän, lafları hem sesleri yutmayın.

Çiidem

Çiidem, çiidem, bak bana,
Ne sinmişin sän daada?
Kaar artık kaybelecek,
Gün eri yısıdacek.

Çiidem, çiidem, gel bana,
Pek sıcak aucuma –
Bän seni yısıdacam,
Kızkardeşıma verecäm.

M. Kösä

• *Demekli okuyun şiiri. Ezberläyin onu.*

Şu bayırın ardında

Şu bayırın ardında
Çiidem kaar altı açêr,
Herbir yılın martında
Dani orada kaçêr.

Bakış önü yolunda
Yıldız-yıldız kaar şılêêr,
Örmä sepet kolunda
Temiz çiidemnän dolêr.

Mart sekizini duya,
Dani istedää raslêêr –
Karşı gelän kariya
Birär yıldızçık baaşlêêr.

S. Kuroglu

Vatanın gözellii – ana gözellii.

İlkyaz

Eşerer ana toprak.
Bizdä duudu bir olak!
Çiidem kaarı kaldırdı –
Çiçeklär peydalandı!

İlkyaz çalarak işleer –
Hepsinä ömür verer!
İlkyaz yazın önündä,
İlk durêr buna görä!
T. Zanet

• Demekli okuyun şiiri. Ezberläyin onu.

Bulun lafların eşlerini. Bulduktan sora birär çiftlän kurun cümlä.

ot kaavi
uşak üürener
adam eşil

çiçek yazêr
Mani çetin
taş maavi

Pali

Kuçu-kuçu, pali,
Kaçarak bana!
Ver sütçääz ma, mali,
Vereyim ona.

Ne gözäl bakêr o,
Ne fasıl gezer.
Herbir lafımı o
Annamaa isteer.

Ko sütçääz içsin o,
Ko büüsün hızlı.
Şindilik küçük o,
Ama akıllı.

Kuçu-kuçu, pali,
Kaçarak bana!
Ver sütçääz ma, mali,
Vereyim ona.

Erini bilir o,
Şamata hiç yok.
Pek beni sever o,
Bäm da onu – pek!

• Demekli okuyun şiiri. Ezberläyin onu.

Nesoy? Angı?

Nişannarı gösterän laflar cuvap ederlär soruşlara **nesoy? angı? Hava (nesoy?) sıcak. Dışarda (angı?) üüsek çocuklar basketbol oynêr.**

1. Bulun lafları, angıları göstererlər kiminsä, neyinsä nişanını da yazın onnarı tefterlerinizdä.
2. Laflarlan **küçük, gözäl, üüsek** kurun birär cümlä da yazın tefterlerinizdä.
3. Bulun bu lafların karşı maanalı eşlerini. Angı laflar cuvap ederlər soruşa **nesoy?**

gözäl	uzak	biyaz	kış
almaa	kalın	olmuş	gecä
incä	çirkin	gündüz	eşil
yakın	vermää	yaz	kara

* * *

Rozkanın palileri otluun içindäymişlər.

Rozka nereyisä gitmiş, ayırılmış palilerindän.

Uşaklar, gidip ta, alêrlar onun bir palisini, koyêrlar onu sobanın üstünä.

Rozka, geldiynän, bir palisini bulamêêr erindä da çekeder ulumaa.

Sora, palisini bulduynan, çeketmiş ulumaa sobanın boyunda. Uşaklar indirmişlər paliyi sobanın üstündän da vermişlər Rozkaya.

Rozka palisini, aazına alıp, erinä götürmüş.

L. Tolstoy

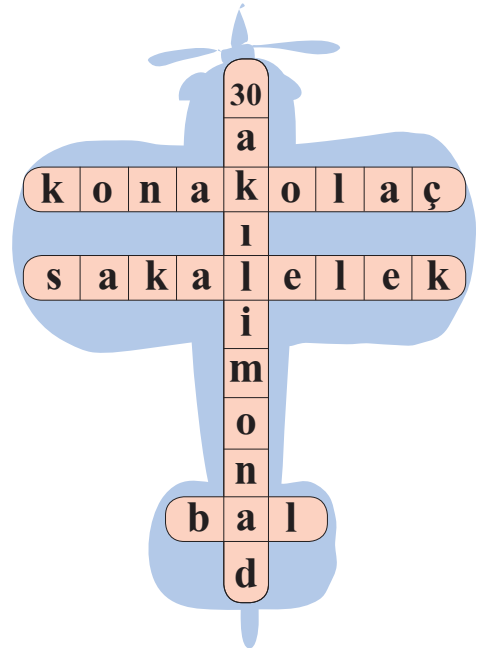
1. Nereyi kaybelmiş Rozkanın bir palisi? 2. Neçin Rozka başlamış ulumaa? 3. Uşaklar dooru mu yapmışlar, ani saklamışlar palinin birisini? 4. Düşünün da söläyin, nezaman uşaklar yapmışlar yannişlık hem nicä onnar doorutmuşlar kendi yannişlıklarını?

1. Kaç laf var tekstin ilk cümlesindä? Angı laflar onnarda cuvap ederlər soruşa **kim?**, angıları da – soruşa **ne?** 2. Uçakta var çok laf-pasajiri. Uçaan burnusunda yazılı kaç taanä pasajir onda var. Kim taa çok laf bulacak, taa büyük nota kabledecek.

ayırılmaa

otluk – kuru ot yivini
soba – camal

Eni dostu aara, ama eski dostu unutma.

Güneşçik

– Söla, güneşçiim benim,
Nekadar okun senin?
– Bilmeerim sayıların, –
Tutunuz uçlarını.

– Sölä, güneşçiim benim,
Kaçına sıcak verdin?
– Saymadım, dostum benim,
Nekadar var kuvedim.

G. Vieru

Utancak güneş

Pek siirek uşak biler,
Näända güneş geceler,
Ani kraalan yıkanêr,
Ondan sora kalkınêr.

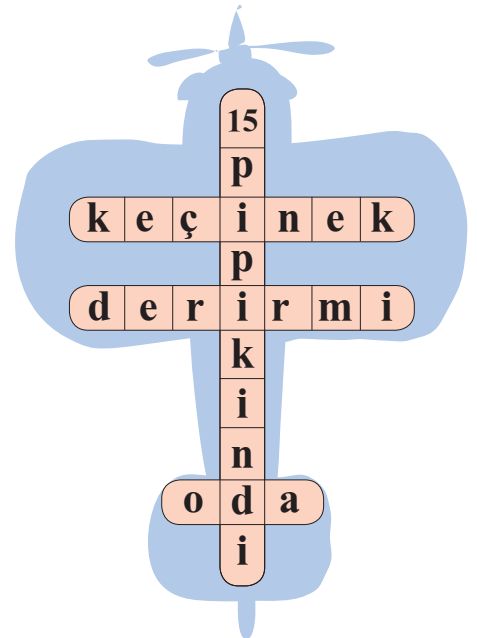
O da, nicä sän hem bän,
İncä üzlü, utancak.
Kirli duumaa sakınêr,
Zerä gülecek Bucak.

P. Yalınçı

1. Bulun şiirlerdä lafları, angıları **nesoy?** soruşa cuvap ederlär. 2. Bulun şiirlerdä soruş cümlelerini.

1. Bu uçakta bulunêr 15 laf-pasajir. Bulun onnarı. Nesoy soruşlara onnarın taa çoyu cuvap eder? Neçin?
2. Uçakta bulunan lafların beşinnän kurun birär cümlä.
3. Bulun lafların eşlerini da onnarlan birär cümlä kurun.

üüsek	uşak	kırmızı	ekmek
üürener	şefteli	kalktı	türkü
toplêêr	şkolada	çalacak	döşektän
akıllı	bayır	iyer	gül

Yaz gecesi

Ya seslen: uyuklêêr derecik,
Şıpırdamêêr dalda yapracık.
Bûlbûlüm türküyü kestirdi –
Çalmaktan pekçenâ yoruldu.

Meydandan daalıştı insannar –
Dinnensin ko sabaadan onnar.
S. Koca

Yıldızlar

Göklerdän bu avşam, bu gecä,
Düştulär yıldızlar dereyâ.
Bu gecä hiç uyumaycam bän –
Onnarı deredä bekleycäm.
P. Yalınçı

1. Kaçar cümlä var bu şiirlerdä? Kaçar laf var onnarda?
2. Bulun lafları, angıları cuvap ederlär soruşlara **kim?**, **ne?**, **nesoy?**.

Bulun lafların eşlerini da onnarlan birär cümlä kurun.

keskin çiçek
akıllı bıçak
gözäl uşak

kırmızı taş
yakıcı gül
çetin biber

Baa çıbıın yolu

İşitmiş eşil baa çıbıı, ani Nikoleta pek sevârmış üzüm. Ama kızçaaz taa pek küçücükmiş, kendisi baaya taa gidämääzmiş. Da ozaman baa çıbıı kendisi yollanmış Nikoletaya.

İltän o, uzanıp, gitmiş er üstündän, sora er altından, genä er üstündän, sora genä er altından... Baa çıbıı utakım gitmiş taa Nikoletanın evinä etişincä.

Etıştiynän, tırmaşmış çok yukarı da kendi kıvırcınnan asılmış evin saçaana.

Nikoleta, istediynän imää üzüm, uzadarmış elini pençeredän, koparmış üzüm tenelerini da – am! – dooru aazına!

N. Esinenku

1. Neçin baa çıbıı yollanmış Nikoletaya? 2. Neçin baa çıbıı geçärmış ba er üstündän, ba er altından? 3. Nikoletaya yakışsın üzümneri koparmaa deyni, nereyi asılmış baa çıbıı? 4. Beenmiş mi bunu Nikoletaya?

• **Demekli okuyun Nikolay Esinenkunun annatmasını.**

1. Bulun tekstin ikinci abzağını. Okuyun onu. Kaç cümle var onda? Angi laflar cevap ederlär soruşa **ne**?

Bulun lafların eşlerini da onnarlan birär cümle kurun.

derin su
tatlı üzüm
serin pınar

küçük karpuz
kırmızı kaun
sarı uşak

Üzümnr karararmışlar, biri-birinä bakarak.

* * *

Küsülü gezer kirpi –
Kırılmış bir tikenı.
Sevıner karımca pek –
Tıkendän yapmış tüfek.
T. Marinoglu

• **Demekli okuyun şiiri. Ezberläyin onu.**

Üfkeli sülük

Geler sülük üfkeli,
Ateş çakêr gözleri.
Bir karımca kuyruundan
Çimdiklemiş ansızdan.

Sülük yapêr pış-pış-pış,
Bu sa şaşêr: ne yapmış?
Böcek orda razgelmış,
Bu ona da çekışmiş.

D. Tanasoglu

• **Demekli okuyun şiiri. Ezberläyin onu.**

Ne yaptı? Ne yapêr? Ne yapacek?

İşlem gösterân laflar cuvap ederlâr soruşlara **ne yaptı?, ne yapêr?, ne yapacek?** Okudu, okuyêr, okuyacek.

1. Bulun ilk şiirdä lafları, angıları işlem göstererlâr. Kóyun onnara soruş.
2. Lafları **gezmää, kırmaa**, diiştirin ölä, ki cuvap etsinnâr soruşa **ne yaptı?**
3. Lafları **gelmäâ, çakmaa, çimdiklemää** kóyun o formaya, ki cuvap etsinnâr soruşa **ne yapêrim?**
4. Paranteza içindä bulunan lafları kóyun lâázımını formada.
Bân (ne yapêrim? gitmäâ) şkolaya. Mişa (ne yapêr? doyurmaa) tavşamnarı. Sábaa biz (ne yapacez? gitmäâ) manastıra.

Bişka

– Ya, Bişka, oku, ne kiyatta yazılı?

Kokalamış köpecik kiyadı da gitmiş oradan.

– Bu diil benim işim, – kiyat okumaa: bân evi bekleerim, gecelerdä uyumêêrim, salêrim, hırsızları hem yabannarı korkudêrim, ava giderim, tavşamı koolêêrim, ördekleri su içindä aarêêrim, ne olursa aazı mda taşıyêrim – bana bu da eter.

K. Uşinskiy

kiyat, uyumaa, yaban

av – urmaa, tutmaa
tavşam, ördek...

yaban – kırdä yaşayan
hayvan, kuş

1. Ne izin etmişlâr Bişkaya? 2. Seslemiş mi köpecik çorbacısını? 3. Ne demiş Bişka çorbacısına?

• **Demekli okuyun annatmayı.**

G. Gaydarcı

**Nedir bu, sölä dooru:
Ne buynuzu, ne kuyruu,
Ön ayaklar kısaca –
Bayırı aşmaa uygunca.
Kim o erik dudaklı,
Uzun, kakma kulaklı?**

(maşvat)

1. Bulun teksttâ o lafları, angıları cuvap ederlâr soruşa **ne yapêrim?** Ne göstererlâr bu laflar? İnandırın.
2. Laflan **kokalamaa** kurun birâr cümlâ. Nesoy soruşa cuvap eder o?
3. Laflara **oku, bak, git, al** koyun soruş da kurun onnarlan birâr cümlâ.
- 4*. Bulun lafların karşı maanalı eşlerini (örnââ görâ).

sormaa	oturmaa	açmaa	almaa
kalkmaa	almaa	satmaa	girmââ
vermââ	saklamaa	çıkmaa	kalkmaa
bulmaa	cuvap etmââ	düşmââ	kapamaa

Okuduktan sora yaratmaların soruşlarına cuvap verin.

Ördek

Ördek, ördek, mak, mak, mak,
Benim ordeciiim!
Ne gezersin sokakta,
Benim ordeciiim?

Ti-pa, ti-pa sallanêrsın,
Benim ordeciiim,
Sansın birbişey aarêrsın,
Benim ordeciiim.

Ama ne gözâl giimniysin,
Benim ordeciiim,
Fistanın gercik yazıylan,
Papuçların kırmızıylan,
Benim ordeciiim.

Boncukların boynunda mı,
Benim ordeciiim?
Yavruların koltuunda mı,
Benim ordeciiim?

D. Tanasoglu

Angı laflar D. Tanasoglunun şiirindâ „Ördek” cuvap ederlâr soruşa **ne yapêrsın?** Bulun onnarı da kurun birâr cümlâ.

1. Verilmiş lafların karşı maanalı eşlerini bulun.

gözâl	geniş	gitmiş	indirer
kaavi	çirkin	kalkmış	yatmış
dar	yufka	kaldırêr	gelmiş

2. Bulun herbir sırada zeedâ lafları:

- gider, kalmış, almış, vermiş
- garga, kartal, lelek, horoz
- ördek, tauk, kaaz, saksan

Ördeciklär

Paraliya içindä
Beş tülü yumak.
Gününä onnar baarêr,
Gününä: vrak-vrak!

Ya şımarma, ördecik,
Baarışı sän brak!
Ama genä oradan
İşideriz: vrak!

Pat üstünä çıktılar...
Ne buna demää.
Aaramaa başladılar
Naşey sa imää.

– Vrak-vrak-vrak! –
baardı onnar, –
Acıktık çoktan!
Biz gideriz dereyâ...
Kaçınız yoldan!

paraliya, aaramaa, yol

şımarmaa – arsızlanmaa,
yapmaa zulumnuk
pat – topraktan yatak

1. Neçin ördeciklär baarışêrlar paraliya içindä? 2. Nereyi doorulmuşlar ördeciklär paraliyanın içindän çıktıktan sora? 3. Neçin onnar durmamışlar erlerindä? Neredän bu belli?

• **Demekli okuyun şiiri.**

Çimen

Ne gözäl bakêr çimen,
O çıktı hemen-hemen.
Sıcakta lüzgerlenmää,
Kuzucuu sevindirmää

Ya ne top koolêêr uşak,
Terlemiş, hep kaçarak!
Tâ geldi ilkyaz Bucaa,
Etiştik artık sıcaa!

M. Kösä

Çimen gercik kilimdä,
Uşak oynêêr üstündä,
Kim durêr bir tarafta
Bu käämil gercik gündä.

çimen – ot
hemen – diil çoktan
gercik – gözäl

1. Bulun lafları, angıları göstererlär işlem. Angı soruşa cuvapederlär? 2. Laflarlan **paraliya** hem **aaramaa** kurun birär cümlä.

• **Demekli okuyun şiiri.**

Kon, kon, kelebek

Kon, kon, kelebek,
Kon, kon, kelebek,
Bakma, ki salêr köpek,
Sana verecäm ekmek.

Kon, kon, kelebek,
Kafadar aarêêrim pek.
Eer istäärsyidin ekmek,
Kon, benimnän gel da ek!

S. Kuroglu

• **Demekli okuyun şiiri. Kullanın onu.**

kafadar – arkadaş, dost

Ördeciklär

suyun boyu
siiretmää, yollanmaa

Oturêr Vasi suyun boyunda; siireder, nicä ördeciklär su içindä tepesi üstünä durêrlar: geniş gagalarını su içinä saklêêrlar, sarı bacacıklarını da güneştä kurudêrlar.

İzin etmişlär Vasiyâ gütsün ördecikleri, ama onnar suya girmişlär – küçüklär da, büüklär da. Nicä şindi onnarı evä aydamaa?

Da tä Vasi çeketmiş onnarı çaarmaa: „Uti-uti, ördeciklär, çok mırıldayannar, geniş gagalılar, kürecik bacaklılar! Eter kurt topladınız, eşil ot otladınız, guşalarınızı tikiştirdiniz, – hızlı çıkasınız su içindän da evä yollanasınız!”

Ördeciklär Vasiyi seslemişlär, suyun içindän gölün kenarına çıkmışlar da, tipa-tipa, iki tarafa sallanarak, evä yollanmışlar.

K. Uşinskiy

siiretmää – bakmaa, görmää
izin etmää – sımarlamaa, demää, söylemää
guşa – katı, karnı

1. Naşey yaparmış Vasi suyun boyunda? 2. Vasiyâ ne izin etmişlär? 3. Nicä Vasi danışmış ördeciklerä? 4. Neçin ördeciklär seslemişlär Vasiyi? Uydurun K. Vasilioglunun şiirini hem bu annatmayı, angılarının adları birtakım.

1. Neylän başkalanêr „Ördeciklär” K. Uşinskiyin hem K. Vasilioglunun tekstleri? Ee, neylän benzeşerlär? İnandırın.

Aaç adamı uyku tutmaz.

Üç kedicik

takışmaa, silkinmää
kurumaa

Üç kedicik – kara, boz hem biyaz – görmüşlär sıçanı da takışmışlar onun ardına.

Sıçan hızlı bir açık un çuvalın içinä atlamış.

Kediciklär – ardına.

Sıçan çuvalın içindän fırlamış. Onun ardına çuvalın içindän çıkmış üç biyaz kedicik. Üç biyaz kedicik görer aulun boyunda bir kurbaa da takışêrlar onun ardına. Kurbaa atlêêr bir eski samovar bacasının içinä.

Kediciklär – onun ardına!

Kurbaa ahmak kediciklerdän kaçmış, ama bacanın içindän çıkmış üç kurumnu kara kedicik.

Üç kara kedicik görer, nicä göldä balıcak üzer da
atlêêr onun ardına. Balıcak onnardan, üzüp-kaçmış,
ama suyun içindän çıkmış üç yaş kedicik.

Üç yaş kedicik, silkinmiş, yollanmış evä.

Yolca gidärkän, onnar kurumuşlar da genä olmuşlar,
nicä da varmışlar: kara, boz hem biyaz.

V. Suteev

samovar – maasuz çay
kaynatmaa deynı kap, çaylık
kurum – kara tütün tozu

1. Niceymiş kediciklerin renkleri? 2. Kimi görmüşlər kediciklər ilkin,
sora hem bitkidä? 3. Neçin kediciklerin renkleri diişilärmış?

1. İlk abzaıtta bulun lafları, angıları cuvap ederär soruşa **nesoy?**
2. Dördüncü cümledän çekedän abzaıtı yazın tefterlerinizdä, çizerek
lafların altını, angıları cuvap ederlər soruşa **ne yapêr?**

Kırlangaç

Biyaz göüslü kırlangaç hiç raatlık bilmäzmiş, gününä iki tarafa uçarmış, çırpıcık toplayarmış, killän onnarı yapıştırarmış, yuvacık yaparmış. Yuvacık yapmış: orada yımirtlamış. Yımırta yımirtlamış: üstlerinä yatmış, yavrucuklarını beklemiş. Yavrucukları yımirtalardan çıkêrlar, baarışêrlar, imää isteerlär. Biyaz göüslü kırlangaç gününä iki tarafa uçarmış raatlık bilmäzmiş: türlü sineciklär tutarmış, yavrucuklarına taşıyarmış.

Ama vakıt gelmiş da yavrucuklar kanatlanmış, maavi denizleri, gür daaları, üüsek bayırları aykırlamış. Biyaz göüslü kırlangaç raatlık hiç bilmäzmiş: gününä dolaylarda uçarmış – yavrucuklarını aarayarmış.

K. Uşinskiy

biyaz göüslü, yuva yımırta, yımirtlamaa yavrucuk

gününä – bütün gün
kil – su kenarında yaalı sarı toprak

1. Neçin kırlangaç iki tarafa uçup-kaçınarmış? 2. Yılın angı zamanıymış? 3. Annadın sırayca ilkyazdan güzädän kırlangaç nelär yapmış? 4. Neçin üç kerä tekrarlanêr: „kırlangaç hiç raatlık bilmäzmiş”? Sıralayın o zamannarı.

• **Demekli okuyun annatmayı.**

1. Bulun ilk abzaŭta lafları, angıları cuvap ederlär soruşlara **ne yaparmış?**, **ne yapmış?**. 2. Laflara **yapıştırarmış**, **yavrucuklarını** koyun soruş. Ne onnar göstererlär?

Oturárkan, yazarkan, göüsünüzü bänkaya yada másaya dayámayın.

Testlär „Dost” hem „Tabiat”

1-ci test. *Ayırın dooru cuvabı. Argumentläyin kendi bakışınızı.*

1. Adam tabiatın dostu.
2. Adam tabiatın çorbacısı.
3. Adam var nicä kullansın tabiatı, nicä isteer.

2-ci test. *Bulun yannış cuvabı. İnandırın.*

1. Tabiatı adam yarattı.
2. Tabiat adamı yarattı.
3. Bizi tabiat sarêr.

3-cü test. *Argumentläyin hem inandırın dooru cuvabı.*

1. Çiidem – güz çiçää.
2. Çiidemnär açêr ilkyazın.
3. Yazın çiidemnär açtılar.

4-cü test. *Deyärkän: „Biz tabiatın dostu”, ozaman biz (ilerlêdin):*

1. hayvannarın dostu
2. kuşların dostu
3. eşilliklerin dostu
4. kurtların-kuşların hem eşilliklerin dostu

5-ci test. *Angı uygun söz söleer bizä dostluk için?*

1. Herbir arı bal yapmaz.
2. Eski dost, nicä kardaş.
3. Girgin ölümdän korkmaz.

6-cı test. *Angı sıranın lafları cuvap ederlär soruşa kim?*

1. aaç, taş, bayır, daa
2. lüzgär, güneş, bulut, gök
3. bostancı, üüredici, taşçı, çoban

7-ci test. *Bulun lafları, angıları cuvap ederlär soruşa ne?*

1. baa, yazı, uçak, gemi
2. baacı, yazıcı, uçakçı, gemici
3. kalın, uzak, kaavi, sıcak

8-ci test*. *Bulun herbir sırada adlıkları.*

1. kaçmaa, biyaz, gülmää, kedi
2. kismet, şen, eşil, satmaa
3. kaavi, daa, irmi, okumaa

9-cu test. *Angı sırada laflar cuvap ederlär soruşa nesoy?, angı?*

1. kapu, duvar, derä, baa
2. edi, kendim, läázım, bukadar
3. balabannar, küçüklär, tekirlär, biyaz

10-cu test. *Angı laflar göstererler işlem?*

1. koyu, bulanık, derin, kaavi
2. dermen, kamçı, beygir, kuli
3. yazmaa, vermää, saymaa, durmaa

11-ci test. *Angı laflar cuvap ederler soruşa ne yaptım?*

1. koyêr, iyer, girer, deler
2. koymuş, imiş, girmiş, gelmiş
3. koydum, idim, girdim, geldim

12-ci test. *Angı sıranın lafları cuvap ederler soruşa ne yapacam?*

1. buldum, sattım, yaptım, soydum
2. bulacam, satacam, yapacam, soyacam
3. bulmaa, satmaa, yapmaa, soymaa

13-cü test. *Angı sıranın lafları cuvap ederler soruşa ne yapacek?*

1. çinedim, ektim, sildim, gördüm
2. çinemää, ekmää, silmää, görmää
3. çineyecek, ekecek, silecek, görece

14-cü test. *Angı sıranın lafları cuvap ederler soruşa ne yapmışlar?*

1. vermişlar, yolmuşlar, bulmuşlar
2. vermää, yolmaa, bulmaa
3. verecäm, yolacam, bulacam

15-ci test. *Angı laflar lääzım çekedilsin yazılmaa büyük bukvaadan?*

1. DERÄ, DENİZ, KASABA, KÜÜ
2. PETRİ, BABOGLU, MAŞI, ÇAKAL
3. BALIK, OT, BOSTAN, GÖK

16-ci test*. *Bulun herbir sırada zeedä lafı.*

1. kara, suuk, karannık, maaza
2. çiçek, kuzu, gül, salkım
3. adam, uşak, doktor, daa

17-ci test. *Bulun yakın maanalı lafları.*

1. balaban – gözäl	2. şaka – makaz
akıllı	cümbüş
üüsek	gök
derin	yıldız

YILIN ZAMANNARI

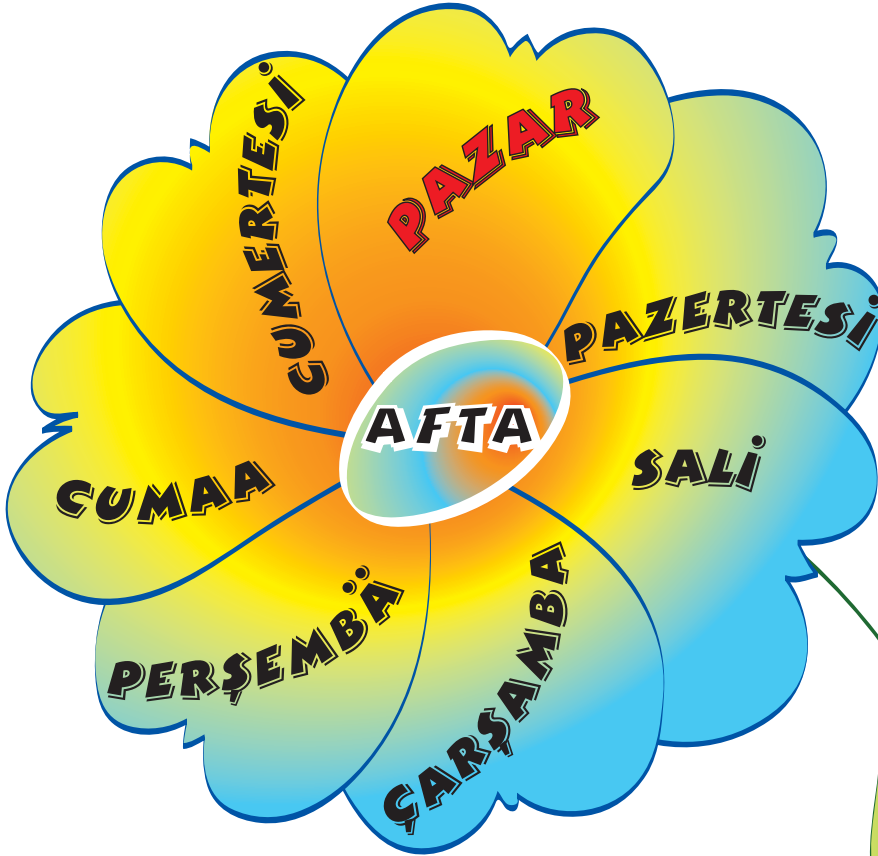
1. Sentäbri, oktäbri, noyabri yılın angı zamanı?
2. Angı ayda çekeder ilkyaz?
3. Angı aylan biter kış?
4. Angı ayda tutêrız koladayı?

Sökün bilmeyceyi, bulun cuvabını.

VAKIT

Bir yılda var 12 ay.
Bir ayda var 4 afta.
Bir aftada var 7 gün.

Aftanın günneri

Adamın var dört oolu:
Hepsi akıllı, boylu.
Arada salt bir küçük
Hem adı onun „gücük”.
Hepsindä üçär uşak:
Biri-suuk, biri-sıcak.
Onnarda – dördär bacak,
Bacakta – edi parmak.

(Ily, nıly ırannamaz, ralya,
ralatfa)

1. Angı gündän çekeder afta? Neçin? İnandırın. Sıralayın onnarı.
2. Angı aydan çekeder yıl?
3. Angı aya deerlər gücük? Neçin? İnandırın.
4. Bir ayda kaç bütün afta var?

Aklınıza getirin

1. Neyä bölüner tekst? 2. Neyä bölüner cümlelär? 3. Neyä bölüner laflar? 4. Neyä bölüner kışımnar? 5. Lafları, **yılın zamannarını** bölün kısımnara. Kaçar kısım hem bukva herbir lafta? 6. Bölün geçirmäk için lafları: **arı, üüredici, saalık, üüsek, siirek, iinelär, lääzim**.

* * *

Açan adam uz yaşêêr –
Dolaylar ona şaşêr.
Açan adam çalışkan –
Aykırı durmaz yılan.

Herbir aaç durêr çetin,
Açan köklär derindä.
Kâr adam da hep ölä –
Kendi memleketindä.

İ. Pavlioglu

Saat

Bir sutkada var 24 saat.
Bir saatta var 60 minut (dakika).
Bir minutta var 60 sekund (saniya).

Rejim

Edidä saat cingirdêêr,
Döşektän tez kaldırêr.

Edi buçukta saadım
Şkolaya yollandırêr.

Saat birdä evä gelerim,
Üülen ekmeeni iyerim.

Saat üçädän dinnenerim,
Kuşlara imää vererim.

Uroklarımdan seftä
Tutunêrim saat dörttä.

Altıyadan okuyêrim,
Daavaları esaplêêrim.

Ediyädän dinnenerim,
Mamuya yardım ederim.

Dokuzda döşää yatêrim,
Tatlı-tatlı uyuyêrim.

Kısım urgusu

Kısıma, angısı başkalarından ayırılêr seslân, **urgulu** kısım deniler.

Má-mu, tef-tér, ka-sa-bá, Mol-dó-va, Ga-ga-ú-zí-ya...

1. Laflarda **iyerim, okuyêrim, dinnenerim** kaçır kısım var. Bölün onnarı kısımna.

2. Laflarda **gelerim, iyerim, dinnenerim, tutunêrim, okuyêrim** angı kısımna urgu düşer.

Güneştân kaavi,
lüzgerdân yufka,
ayaksız gezer. Gözleri
yok, ama yaş döker.

(tulub)

Çiçektân çiçää gezer,
Bizâ tatlı bal verer.

(ıra)

İlkyaz habercisi

Bir uzun kış hepsini artık bıktırmıştı. İnsana taa kolay – herkezin var evi, angısını var nicä yısıtsın, ama yabannar...

Suuk kış yabanıyı da bıktırmış. Yabanı bir gün bacaanı erä urmuş, kuyruunu burmuş, dişlerini gıcı rdatmış:

– Taa tez git sän, kış! Hiç görmeyim seni!

Ayı da suuktan uyanmış, kışlından çıkmış, gözlerini kaarlan uumuş, buruk bacaannan kışa sallamış, onu korkutmaa istemiş. O da demiş:

– İliklärän git, suvatu kış! Zerä üfkelenärseydim...

Kışın hiç umurunda da bilä diilmiş, ani yabanı ylan ayı onu korkutmaa istemişlär. O kimseydän korkmaazmış. Nicä da ileri, poyrazdan lüzgerlär sıkkık çalarmışlar, saurgunnar kürtünneri yollara yıvarmışlar. Kış, dostum, işinâ bakarmış, gecä-gündüz çalışarmış.

Ama bir gün bulutların arasından güneş peydalanmış, erä nazlı bakışını doorutmuş. Bir da, baksa – daayın kenarında kaarın altından bir bim-biyaz çiçek peydalanmış. O küçücük çiçek incecik seslân çalmış:

Nazlı güneş, yısıt eri,
Ama sän, kış – taa tez geeri!
Uzaa sän kaç, büüsün günnär,
Çiçek açsın bütün dünnä!

Kış ne yabanıdan, ne ayıdan – birisindän korkmamış. Ama işittiynän çiidemin incecik sesini, onun türküsünü – saçları tersinä kalkmış. Açıan da görmüş onun, patka gibi, bim - biyaz üzünü – alatlan sıbıtmış çuvalın içinä lüzgerleri hem borannarı, saurgunnarı hem kürtünneri karmakarış bireri da, ne kaçabilärseydi, kaçmış, hiç geeri da bakmamış, çünkü ilkyaz ökçelerinä basarmış. Kaçarmış kış ölä, ani bacakları omuzlarına urarmış.

haberci – haber getirän
umurunda diilmiş –
kasaveti yokmuş
yabannar – kırdä (daada)
yaşayannar

1. Neçin kış bıktırmış hepsini? 2. Kim istemiş korkutmaa kış? 3. Neçin hem kimdän kaçmış kış?

Uydurma

Açıan birkimsey yada birşey uydurulêr, benzediler başka birbişeyä, buna **uydurma** deniler: Uydurmaların yardımcı lafları: **sansın, gibi, nasıl, kâr, nicä: ateş gibi, sansın düş, kâr pelivan, nasıl bayır, nicä güneş...**

* * *

Sansın dün girdik yaza.
Ama tä birdän-birä
Avgusttan adımnadık
Yaamurlu sentäbriyä.

İkinci afta yaamur
Hep yaayêr yavaş-yavaş.
Bişey kalmadı kuru:
Gök ta yaş, toprak ta yaş.

Arasız yaamur çiseer –
Güz yikêr yaprakları.
Siliner eşil boya,
Yapraklar kalêr sarı.

P. Çebotar

• **Demekli okuyun şiiri. Ezberläyin onu.**

Laf sıraya sıymêêr

Laf sıraya sıymazkan, onun bir parçasını başka sıraya geçireriz. Laflar geçirmek için bölünêrlêr parçalara. Ama sırada bir **bukva-kısım** brakilmêêr hem bir **bukva-kısım** geçirilmeer. Uzun vokallar sayılêrlar bir ses. Laflar: **iinâ, aala, suuk, kaar, saat, yaa, baa, daa, oolum, üülen, üüsüz, inek, eşik, olak, odun, omuz...** bir sıradan başka sıraya geçirilmeerlêr.

1. Lafları **yaamurlu, ayaksız, çiçektân** bölün geçirmek için.
2. Bölün lafları **aalayarmışlar** hem **üülennerdâ** geçirmek için. Kaçar kısım var onlarda? Neçin kısım taa çok geçirmek parçalarından?

Kışın varsaysı çok kaar –
yazın dolacak ambar.

Uymamak

Vaninin koynusuna mamusu koydu alma. Onnar kırmızıydılar, sansın boyalı. Koydu almaları da dedi:

– Bak payedâsin üçünüzâ da birtürlü.

Vani saymaa bilmâzdi, ama düşünârdi, nicâ kendisinâ alsın bir alma zeedâ. Açtıynan tokatçıı, onun önündâ peydalandılar kardaşçıkları da sordular:

– Ne var koynynda?

– Boyalı alma.

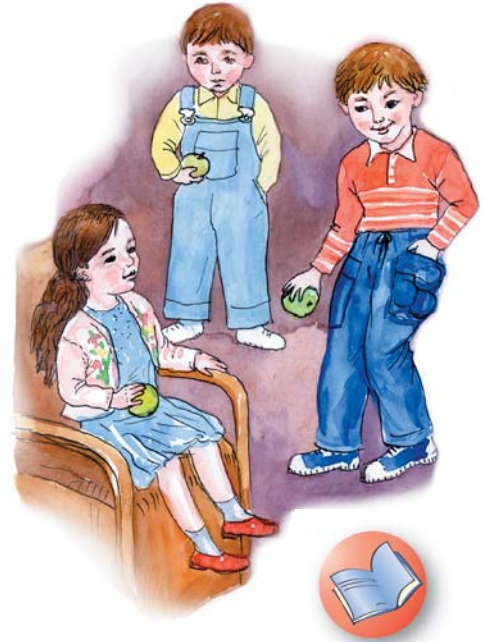
– Ver bizâ da! Ver bizâ da!

Vani kardaşçıklarına hem kendisinâ çıkardı birêr alma. Açıan bitirdilêr almaları imââ, kardaşçıkları istedilêr taa. Vani çıkardı taa birêr. Biraz vakıttan sora, açan baktı koynusuna, başka orada yoktu.

– Eh, – dedi kendi-kendisinâ, – aldadamadım. Aldatmaa deyni etişmedi bir alma!

T. Marinoglu

koynu, düşünmää
peydalanmaa, boyalı

1. Lafları **saymaa, zeedâ, kendisinâ, peydalandılar** bölün geçirmek için. 2. Lafları **düşünmää, paylaştirmaa** bölün geçirmek için. Söläyin, kaçar bukva, vokal hem kısım onlarda var hem neçin.

payetmää – bölmää,
paylaştirmaa
birtürlü – birtakım
aldatmaa – yannışlı
yapmaa

Renklär

Dünnenin üzündä çok türlü renklär var. Sade gök kuşaanda edi türlü renk var: kırmızı, turuncu, sarı, eşil, açık maavi, maavi hem da zambak.

Eşilliklerin yaprakları (laana hem hıyar) – eşil.

Güller, patlacannar, kirezlär, – kırmızı.

Üzümnär, toprak, kömür, garga – kara.

Aylan yıldızlar, portokal, limon – sarı.

Tebeşirlän süt, unnan yımırta – biyaz.

Gök hem çiçeklär – maavi.

Karpuzlar hem kabaklar – koraflı.

Tauklar hem tavşamnär – tekir.

Mor patlacannar – mor.

Olmuş kaunnar – sarı.

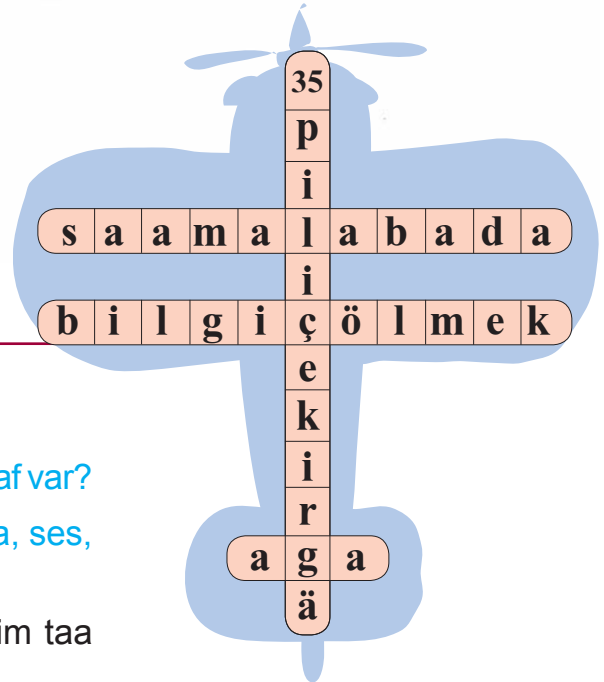
Ses hem bukva

Sesi biz söleeriz hem işideriz.

Bukvayı biz göreriz hem yazêrız.

- 1. İlk abzatta kaç cümlä var? İkinci cümledä kaç laf var?
- 2. Laflarda **kuşaanda** hem **maavi** kaçar bukva, ses, vokal hem kısım var? Neçin? İnandırın.

Bu uçakta var 35 laf-pasajir. Bulun onnarı. Kim taa çok laf bulacek, taa ii nota kabledecek.

Güz biter

Sızêr güz bitân,
Geler kış kaarlı.
Belli hepsindân
Kırların saarlıı.

Suuk akêr derä,
Kraa düşer daalaa,
Don çiçek erä
geler evallaa.

D. Kara Çoban

sızmaa – burada: akmaa,
uzanmaa

saarlık – sessizlik

evallaa gelmää – baş
iiltmää, verilmää

1. Güzün angı zamanı için laf gider bu şiirdä? 2. Nedän belli “kırların saarlıı”? Açıklayın fikrinizi. 3. Neçin „don çiçek evallaa gelmiş erä”?

Gidän kuşçaazlar tä uçêrlar

Gidän kuşçaazlar tä uçêrlar
Geçmiş o yazı aaramaa.
Sıcak erlerä şu kaçêrlar,
Ama bän istämäm uçmaa.

Heptän bän kalêrım seninnän,
Benim sevgili Vatanım!
Bän hiç yısınmam başka günnän,
Toprak yabancı diil lâázım!

*M. İsakovskiy
(Çevirdi N. Tanasoglu)*

**kuşçaaz, aaramaa
yısınmaa, yabancı**

1. Yılın angı zamanı için sölenir bu şiirdä?
2. Nereyi uçup-giderlär kuşlar?
3. Ama ne söleer avtor kendisi için?

1. Lafları **kuşçaaz, aaramaa, yısınmaa, yabancı** bölün geçirmäk için. 2. Kaçar bukva, ses, vokal hem kısım bu laflarda? Neçin? İnandırın.

gidän – angıları kış
için uçup-giderlär sıcak
tarafra
gün – güneş

Evdä güneş ta taa pek yısıdêr.

Vokal hem konson seslär hem bukvalar

Vokal bukvalar: a, o, u, i, ê aa, oo, uu, ii, êê
ä, ö, ü, i, e ää, öö, üü, ii, ee

Konson bukvalar: b, c, ç, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, ı, v, y, z.

1. Kaç vokal hem konson bukva var lafta **salkım**? Vokalların altlarını çizsin birärlän, konsonnarın da – ikişär çiziciklän.
2. Kaçar bukva, ses, vokal hem kısım laflarda **giinmää** hem **yaamaa**? Açıklayın fikrinizi.

İlk kaar

I

Dekabri ayın bitkisi. Bän hem Miti durêrız bizim evin saçaan altında, bekleeriz durgunsun çisemää yaamur. İkimiz da pek gücenikiz havaya – may bir ay geçti şansora kıştan. Eni yıl urêr sopasınnan eşiklerä, ama kaar yok, hep yok.

– Brä, – dedi Miti, – bu kışın yanına iki güz, allelem, yannaştırmışlar, kayamayacez...

– Ee var mı nicä, sanki, haliz iki güz yannaşık olsun? – soruverdim bän.

– Var nicä, – kahırlı cuvap etti Miti da hızlı-hızlı çeketti gitmää evä, zerä karannık olardı. Açan kapandı tokatçık, hızlı girdim içeri da osaat koptu dilimdän: „Yaayacak mı bir kerä kaar, osaydı yaamayacak mı? Bıktım”.

Ozaman mamu dedi:

– Kışın kaarlarını saksannar harcamışlar, biyaz boyamışlar yavruların yannarını.

**yaamur, yan, yorgan,
yannaştırmää, allä,
saat, saksannar, ayaz,
yaamaa, giinmää
kullanmaa, sabaalen**

II

Benim pek üfkäm çıktı o saksannara, angıları bütün yaz yımırta kapmaa bakêrlar, kışın da kaarlarını kullanêrlar. Girdiynän yorgan altına, neetlendim: nekadar saksan görecäm – hepsinä sopa atacam. Ko bizim küüdä azalsın şunnar, kırlasınnar başka erlerä da baarlim başka kışa kaar yaasın, olsun nicä kaymaa.

Bän duyamadım, nicä uyumuşum. Sabaalen yorgan altında bana suuk geldi. Ačan baktım pençereyâ... Pençerelerin şişelerindä türlü-türlü ayaz çiçekleri vardı. Osaat annadım, ani kaar yaamış. Hızlı giindim, çıktım dışarı. Herersi bim-biyazdı, gözäldi, çizmelerimin altında kıştırdaardı kaba kaar. Tokadın kazına konmuştu bir saksan, uz bana bakardı. O da sevinärdi bu gözelin biyaz şalinkaylan dartılı kışa.

T. Marinoglu

gücenik – küsülü, kahrılı
may bir ay – bir aya yakın
allelem – olmalı, sansın
kapmaa – çalmaa, saklıdan almaa
şunnar – onnar
kırlamaa – kaçmaa, daalışmaa

1. Ne için lafedärmişlär çocuklar saçaan altında? 2. Ne zamanmış ozaman? 3. Neyä pek gücenärmiş Miti? 4. Naşey sormuş bir çocukak öbürünä? 5. Nesoy cuvap kabletmiş? 6. Ne söylemiş kışın kaarları için mamusu? 7. Neyä çocukak üfkelenmiş? 8. Ne koymuş neetinä çocukak? 9. Neyä sevinärmiş saksan?

• *Demekli okuyun annatmayı.*

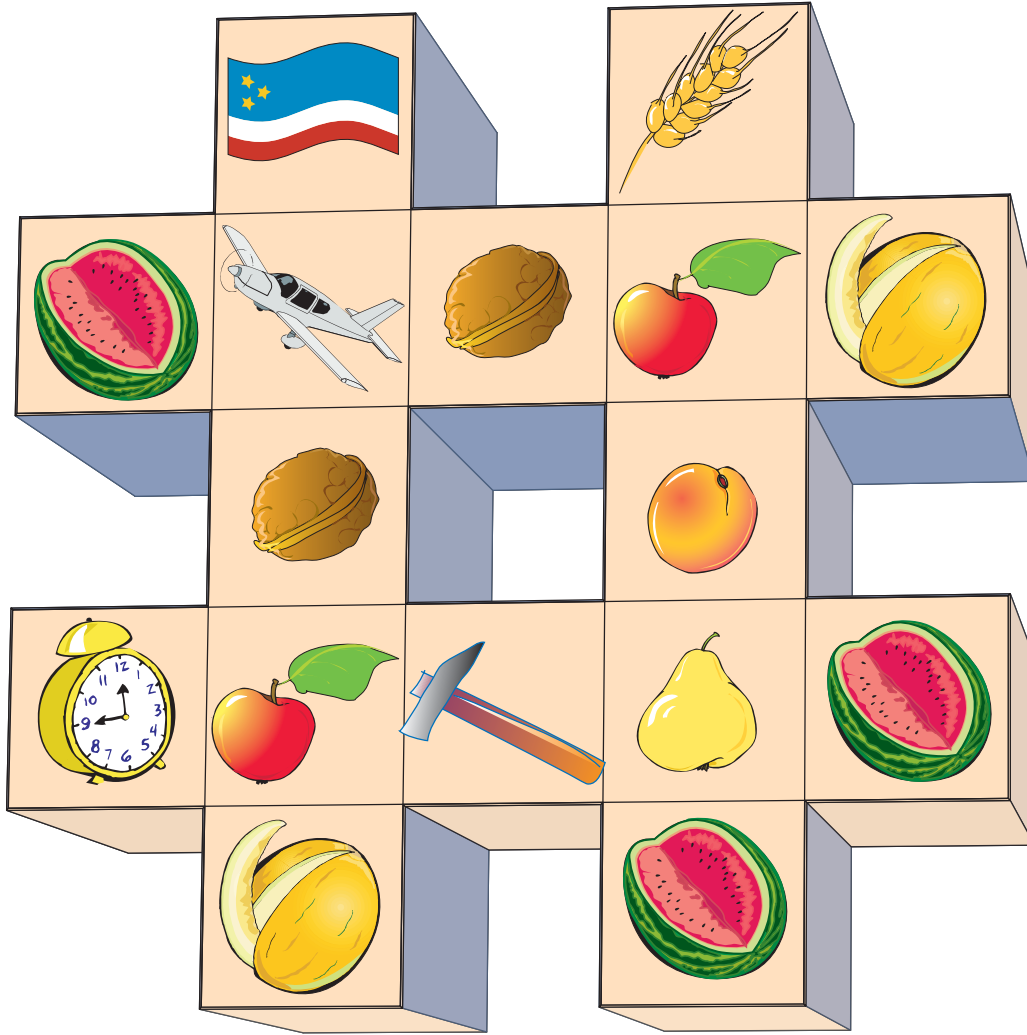

Kalın vokallar hem incä vokallar

Kalın vokallar: a(aa), o(oo), u(uu), ı(ii), ê(êê). Kalın vokallar konsonnarı (iki tarafa) çetinnederlär: *mamu, baka, babu, bostan, bayır, ...*

İncä vokallar: ä(ää), ö(öö), ü(üü), i(ii), e(ee). İncä vokallar konsonnarı (iki tarafa) yımışadêrlar: *ekin, gelin, eşik, kedi, sinek, göz, beş, ...*

1. Okuyun, ne yazılı bu kafesçiklerdä. Lafları yazın tefterlerinizdä.
2. Laflarda vokalların altlarını çizsin birär, konsonnarın da – ikişär çiziciklän.

Vokal garmoniyası

Gagauz laflarında var ya sade kalın vokallar, yada sade incä vokallar: **geniş, kolada, adam, güvää, gelin, laana, karpuz, kirez, çiçek, çölmek, gitmişlär, almamış...**

1. Tekstin ilk abzağından çıkarın sade incä vokallı lafları.
2. Bitki abzağından çıkarın sade kalın vokallı lafları. Bulun lafı, angısı uymêêr vokal garmoniyasına.

Yazı yazarken, kiyadı okuyarkan,
şafk sol taraftan ursun.

Geç kaar

Bu gecä ne olmuş –
Genä kaar tä konmuş!
Ama da ne gözäl –
Pamucaa pek benzär.

Herersi tertipli,
Sansın bez döşeli, –
Sakinasın basmaa,
Bu kaarı kirletmää!

Seviner uşaklar:
“Babuyu” yaptılar!
Ne fasıl donaklı –
Partaldan dartısı,

Boncuklar hardeydän,
Sepedi çitendän,
Cevizdän gözleri,
Papşoydan dişleri!

M. Kösä

kaar, hardey

tertıp – pak
bez – biyaz materiya
sakinmaa – korunmaa,
korkmaa

1. Sabaalen uşaklar neyä pek sevinmişlär?
2. Niceymiş dolaylar? 3. Avtor kaarı neyä benzeder?
4. Naşey yapmışlar uşaklar kaardan? 5. Annadın, nicä giidirmişlär „babuyu” uşaklar.

• *Demekli okuyun şiiri.*

Sesli hem tutnuk konsonnar

Sesli konsonnar: b c d g j l m n r v y z

Tutnuk konsonnar: ç f h k p s ş t ı

- 1. Lafta **sımarladı** kaç sesli hem tutnuk konson var?
- 2. Şiirdä bulun lafları, angılarında var sade sesli hem sade tutnuk konsonnar.

Açan kışın çokça kaar, seviner pek uşaklar.

**Duumuş kırdä,
Kaynamış zavodta,
Erimiş filcanda.**

(rekeş)

**Yazın kaçêr,
Kışın yatêr.**

(kaar)

Testlär „Yılın zamannarı”

1-ci test. Kış çekeder:

1. yanvarda 2. fevralda 3. dekabridä

2-ci test. Yıl çekeder:

1. mayda 2. yanvarda 3. martta

3-cü test. Bulun lafları, angılarında bukva taa çok, nekadar ses.

1. gülcäüz 2. tarafım 3. binnik

4-cü test. Yılda var:

1. 15 ay 2. 12 ay 3. 9 ay

5-ci test. Sutkada var:

1. 24 saat 2. 36 saat 3. 60 saat

6-cı test. Yılda var:

1. 300 gün 2. 500 gün 3. 365 gün

7-ci test. Minutta var:

1. 90 sekund 2. 60 sekund 3. 30 sekund

8-ci test. Angı laflarda urgu koyulu yannış?

1. Vani imiş 2 álma.
2. Kardaşçıını şkolaya başka almá.
3. Mani büün şkolaya geldi hepsindän érken.

9-cu test. Angı laflar geçirmäk için bölünmä dooru?

1. Aa-la-maa, iine-lär, üü-sek
2. Büül-ü, aa-ra-maa, imek-lär
3. Sus-ak, üüren-mää, ii-len-mää

10-cu test. Angı cümledä var uydurma?

1. Saşı gider şkolaya.
2. Mitı oynêêr futbol.
3. Bu almalar nicä güneşçik.

11-ci test. Angı laflarda var vokal garmoniyası?

1. Dädu, radio, maşına
2. Kirez, alma, lülä
3. Kino, televizor, taliga

12-ci test. Bulun lafları, angılarında bukva sestän taa çok.

1. Duvar, karı, kireç
2. Çekiç, derä, uşak
3. Saat, buura, siirek

İLİK, HATIRLIK, ZAAMET

Sofrada

Şindiyädän Goguş yokmuş esap aldı, ani bu sıralık onnarın evindä nicä bir adetmiş. Herkerä ilkin gidärmış dädu, sora bakası hem mamusu, bitkidä da o, kendisi. Bu sefer da hep ölä olmuş: ilkin oturmuş sofraya dädu, sora geçmiş erinä bakası. Ondan sora oturtmuşlar küçük Goguşu.

Goguş esap almış bu sefer, ani imeklär da bu sırayca koyulêr: ilkin däduya, sora bakasına, onun ardına mamusu kendisinä koymuş, bitkidä da koymuşlar ona, Goguşa.

Goguş türlü-türlü düşünmüş, ama ölä da annamamış, neçin butakım herkerä olêr. Bu işi annamaa deyni, o sorêr mamusuna:

- Mamucuk, neçin sän herkerä dädudan çekedersin, va?
- Sän artık tezdä şkolaya gidecän, läázım kendin da bu işleri annayasın. Ya sölä, kim burada hepsindän büyük?
- Dädu, – fırlayıp, cuvap etti Goguş.
- Dooru söledin. Ama onun ardına kim?
- Baka, – genä hızlıdan söyleyiverdi Goguş.
- Ee, onun ardına?
- Sän, mamu. Sora da bän.
- Pek dooru, Goguş. Herbir iştä, çocucaam, küçüklär büyüklerä läázım hatır gütsünnär, sayı nnar onnarı...

esaplamaa – denemää
sefer – kerä
hatır gütmää – hatırlamaa

1. Nesoy adetä görä yaşayarmış Goguşların aylesi? 2. Kimä sormuş Goguş bu sırayı annamaa deyni? 3. Kim cuvap vermiş Goguşa?

C hem Ç

Gagauz laflarında **c** hem **ç** bukvalardan sora yazılêr kalın vokallar da, incä vokallar da: *baca, gidecäm; kaçarak, geçärmış; aci, beşinci.*

1. Çıkarın teksttän lafları, angılarında var **c** hem **ç**-eylän çekedän kısımnar.

Örnek: kü–çük

2. Bulun teksttä lafları, angılarını yok nicä geçirmää başka sıraya.

3. İlk abzaŧtan çıkarın o lafları, angıları diil yazılı vokal garmoniyasına görä. İnandırın dooruluunuzu.

Dünnedä aylesiz kismet yoktur.
Seviner kuş havaya, uşak sa – anaya.

Tatlı ekmek

I

Goguş taa ilerdän bilärmış, ani pazar günü onnar baayı bozaceklar. Cumertesi avşamneen kapunun önündä peydalanmış şarapana, kadacıklar, kazannar... Maazada hazır durarmışlar fiçılar, batlacıklar, varellär... Avşam işlerini bitirdiynän, taa erken yatmışlar uyumaa.

Pazar günü, sabaa ekmeeni idiktän sora, dua edip Allaha yardımcı olsun, hepsicii tutunmuşlar iştän. Çeketmişlär toplamaa yalabıkları, angılarını tutarmışlar maasuz Goguşa hem mamusuna deyni, çünkü onnardan yaparmışlar sıra, angısını brakmaazmışlar kaynasın, şarap olsun, ama bir ilaçlan kestirdärmışlär kaynamayı da o ölä da tatlı sıra kalarmış.

Kazannar dolduynan, Goguşun bakası hem dädusu almışlar onnarı da götürmüşlär kapu önünä. Dädu, stavrozunu yapıp, döker ilk kazannarı sepedä da başlêr onnarı maşinkaylan ezmää. Şarapanadan kádacık içinä çeketmiş akmaa, şuruldayıp, kan gibi, kırmızı, tatlı, kokulu, çok faydalı yalabık sırası. Dädu kalmış üzümneri ileri dooru maşinkadan geçirmää hem sıraları batlacıklara, fiçılara erleştirmää. Bakası taşıyarmış. Goguş ta mamusunnan toplayarmışlar.

II

Bütün gün işlemişlär. Belleri kırılmış. Bütün günü sade üzümnen, şıraylan hem birär parça ekmeklän geçirmişlär. Avşamadan işi bitirsinnär deyni, üülendä ekmek imää oturmamışlar, çünkü vakıt pek paalymış.

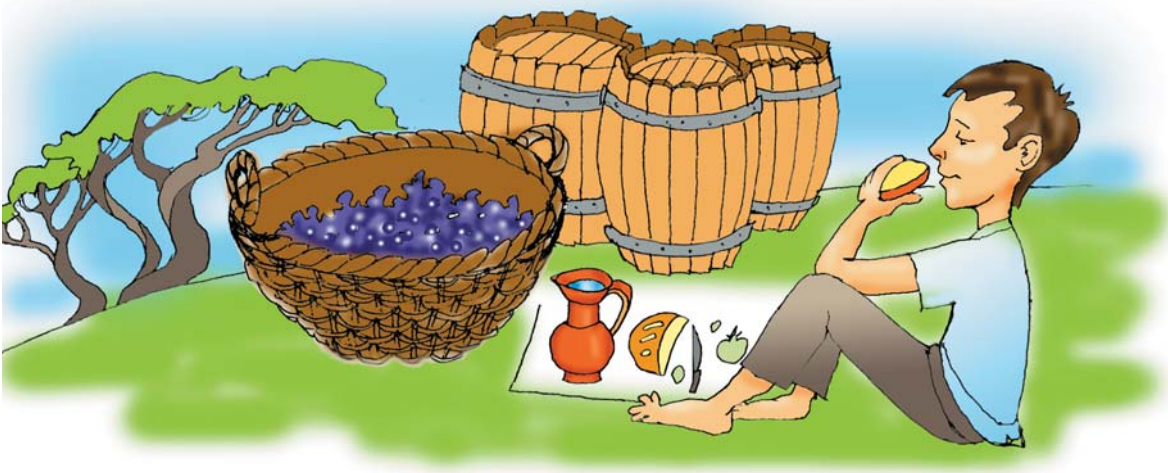

Avşam ekmeeni idiktän sora, Goguş ansızdan sormuş:

– Mamucuk, neredän sän aldın büünkü ekmää? O pek tatlıydı. Yapsana sän da bölä tatlı ekmek.

Mamusu annamış işi da, gülümseyip, demiş:

– Ahmacıksın sän taa, uşaa.
– Neçin bän ahmacık, va? Ne sän yok mu nicä yapasın bölä ekmek?
– Onuştan ahmacıksın, ani tanımadın bizim ekmää, angısını sän her gün iyersin.
– Ee, ozaman, neçin o ölä tatlıydı? Sän onu şekerledin mi?
– Şekerlämedim, uşaa. Ama biläsin bunu: „Kuvetlän işleyän adama – ekmek herkerä tatlı görünür!”

1. Nelär hazırlamışlar pazar için? 2. Neçin çeketmişlär yalabıklardan? 3. Annadın, nicä herkezi çalıştı bu gün. 4. Neredän evdä tatlı ekmek peydalanmış?

1. Tekstin ilk abzaatında bulun lafları, angıları cuvap ederlär soruşlara **kim?** hem **ne?** 2. Bulun teksttä o lafları, angılarında bulunêr **c** hem **ç**-eylän çekedän kısımnar. Okuyun onnarı.

3. Bulun lafların karşı maanalı eşlerini hem onnarda **c** hem **ç**-eylän çekedän kısımnarı. Aklınızda tutun o lafların yazılmasını.

uzak	geniş
gecä	yakın
küçük	büük
daracacık	gündüz

sıcak	yımışak
çii	suuk
çetin	incä
kalın	pişmiş

4. Tekstin ilk abzağında bulun lafları, angıları bölünmeerlär geçirmäk için. Neçin? İnandırın.
5. Bulun tekstin ilk abzağında uzun vokallı lafları. Kurun onnarlan cümlä.

Alfabet

Bukvaların bir sıraya koyulmasına **alfabet** deniler. Gagauz alfabetindä var **31** bukva. Alfabettä herbir bukvanın var kendi eri.

1. Verilmiş lafları koyun alfabet sıralına görä da yazın tefterlerinizdä.

Alma, bostan, kuş, makaz, yabanı, tauk, karpuz, çocuk, şkola, gök, ay, yıldız, kosmos, er, deniz, hayvan, horoz, pali, pazı, ceviz, çakı, daul, üzüm, şirit.

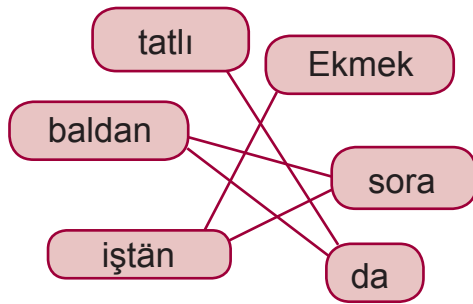
2. Ayırın sade o lafları, angılarını yok nicä bölmää geçirmäk için. İnandırın.

Kuzu, olak, iinä, güneş, gün, ayı, köpek, odun, koç, piliç, kuli, kaz, yaa, saat, bal, nal, büün, düün, güz, ilkyaz.

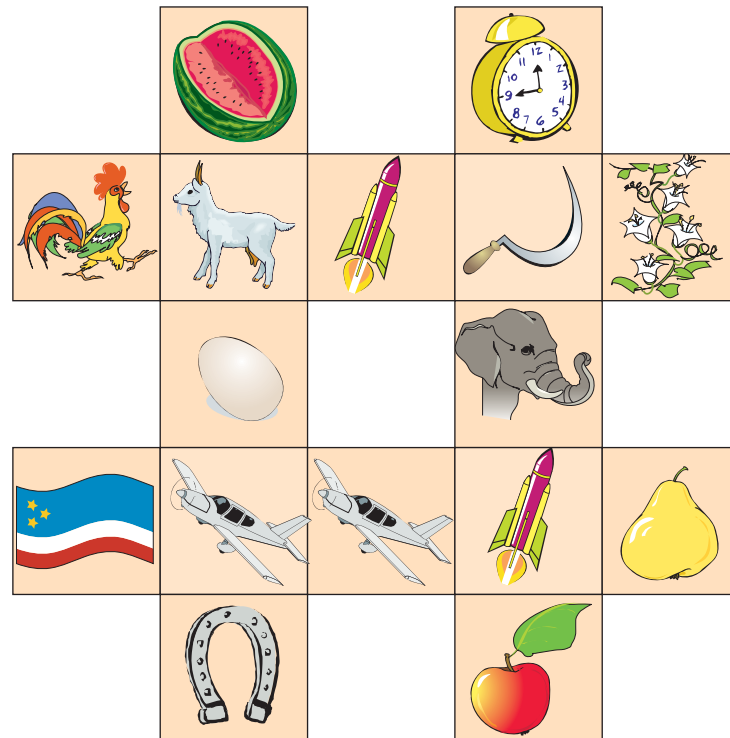
3. Lääzımnı lafları bükük bukvanan çekedin yazmaa. Açıklayın fikirinizi.

Bostan, bostancı, koli, derä, yazıcı, sokak, kasaba, göl, mani, bulgar.

4. Bulun lafların dooru sırasını da okuyacenız uygun bir söz. Açıklayın sözün maanasını.

5. Kafesçiklerdä bulunan resimnerin ilk bukvalarını kullanarak, okuyun lafları da kurun onnarlan birär cümlä.

Kış

doyurmaa, gagalamaa
daalışmaa

kıpırdanmaa – kımıldamaa

- Babuda evdä varmış çok tauk. Nadi sormuş:
- Babu, var mı nicä taukları doyurayım?
 - Var nicä, uşaaam!
- Nadi almış bir çanak darı da çeketmiş çaarmaa:
- Tauklar, taucaklar, hızlı burayı!
- Tauklar hiç kıpırdanmamışlar baari.
- Babu, onnar istämeerlär toplanmaa, va!
 - Sän onnara läázım baarasın: pıy-pıy-pıy!
- Nadi başlamış onnarı çaarmaa, nicä babusu üüretmiş:
- Pıy-pıy-pıy-pıy-pıy-pıy!.. Tauklar her taraftan toplanmışlar da çeketmişlär gagalamaa darıyı. Teneleri pek hızlı toplamışlar.
 - Bukadar! Başka yok! – demiş Nadi da göstermiş tauklara boş çanaa.
- Ama tauklar daalışmazmışlar. Durarmışlar erindä, bekleyärmışlär.
- Babu, onnar hiç istämeerlär daalışmaa, va!
 - Sän onnara, uşaaam, dä: kış-kış-kış!
- Ozaman Nadi ölä da demiş, nicä babusu üüretmiş:
- Kış-kış-kış!
- Tauklar birdän annamışlar da daalışmışlar.

Y. Tayt

1. Naşey sormuş Nadi babusuna? 2. Neçin tauklar seslemäzmişlär Nadiyi? 3. Siz da evdekilerinä yardım edersiniz mi kuşları, hayvannarı doyurmaa?

Diiştirin bu lafları ölä, ki onnar cuvap etsinnär soruşa **ne yapacak?**.

almaa – ...	gelmää – ...	durmaa – ...
bakmaa – ...	vermää – ...	çekmää – ...

Kuşku ol, uşam

– Küülerdä, Goguş, okadar çok maşına sokaklarda gezmeer, renkli fenerlär da yanmêêrlar. Trafik polisleri da küülerdä yok.

– Ee, küülerdä nasıl gezmää sokaklarda ya? – sordu Goguş dädusuna.

– Nasıl? Lääzım pek kuşku olmaa, sokaa çıktıynan. Küüdä makarki yollar kimär kerä heptän boş, ama yol üstündä oynunnarınızı kurmayın. Ansızdan var nicä peydalansın maşına, traktor, motosikleta. Ozaman belaya düşärsin.

Yolu aykırılamaa deyni genä läözım bakınasın ilktän iki tarafa da sora, yoksaydı yakında bir maşına, traktor bişey, var nicä geçäsin.

Bireri gidärkenä da genä gitmeyin yolun ortasından, ama evlerin boylarından, yolun kenarından. Bölä yaparsaydınız, Goguş, siz da transporta engel etmeyeceniz, kendinizi da sakatlıktan kurtaracınız.

– Bän sade yolların kenarından gezecäm hem yol üstündä hiç oynamayacam, – sesleyip dädusunu, dedi Goguş. – Ölä yä dädü?

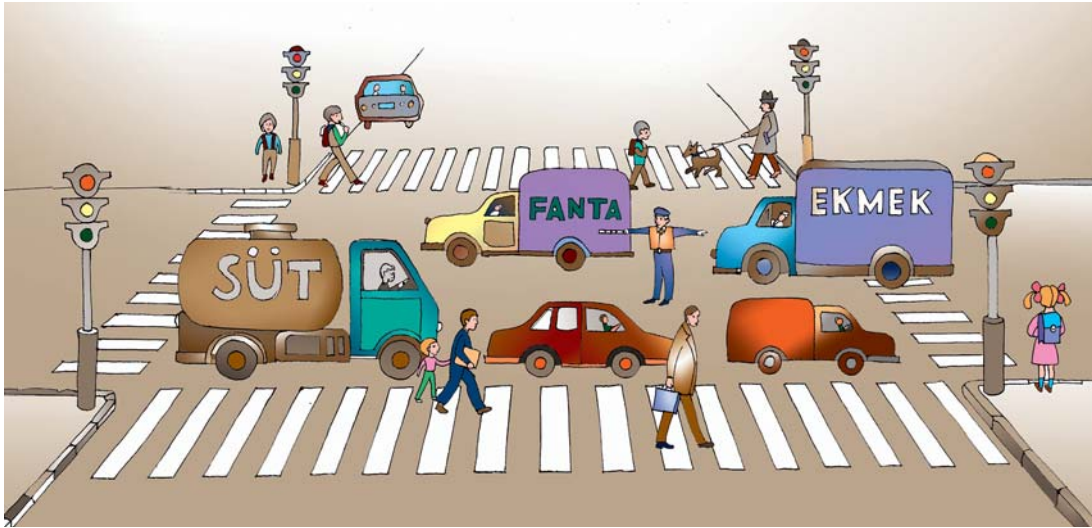
– Ölä, uşam. Dooru annamışın.

renkli fener – svetofor
trafik polisi – yol polisi
ansızdan – beklämedään
yıprak – eski, aşınık

1. Neçin läözım kuşku olmaa sokaklarda? 2. Bulun annatmada o sıracıkları, neredä sölenler, ne läözım bilsin herbir küülü uşak.

**Kendi-kendini korumarsaydın –
başkası seni koruyamaz.**

Da sora ne?

- Sän genä ayazda çıkêrsın kalpaksız?
- Da sora ne?
- Sän genä uroklarda çok lafedärmışin!
- Da sora ne? – deyärmiş Peti.
- Sän genä bin kerä söleersin: „Da sora ne?”
- Bıktırılmış hepsini artık!

Tä, günün birindä Peti yatêr uyumaa da onun düşünä geler: gidärmiş yolcaazdan. Ona karşı bir koducak kaçarak gelärmiş.

- Vrak-vrak, – demiş koducak.
- Diil vrak-vrak, ama iya – demiş Peti.
- Da sora ne? – demiş koducak.
- Pek şaşmış Peti bu işä da gitmiş ileri dooru.
- Ona karşı bir tauk kaçarmış.
- Bäv-bäv! – demiş tauk.
- Diil bäv-bäv, ama kıt-kıdak, – demiş Peti.
- Da sora ne? – demiş tauk.
- Pek şaşmış Peti buna da gitmiş ileri dooru.
- Ona karşı çıkêr bir devä.
- Mäu-mäu! – demiş devä.
- Diil mäu-mäu, ama başka türlü, – demiş Peti...
- Da sora ne? – demiş devä.
- Genä „da sora ne”?! – baarmış Peti düşündä.

Taman bu vakıt Peti uyanêr. Oturêr krivadın kenarında, düşünmeyä varêr: ne islää, ani bu sade düş.

Ondan sora o başka demäzmiş: „da sora ne”.

V. Golävkın

koduk – eşek yavrusu
krivat – yatak

1. Ne yazılı annatmada inatlık için? **2.** Neçin Peti vazgeçmiş inatlıktan? Sizin da aranızda böleleri var mı?

1. Bitkidän ikinci abzafta angı laf cuvap eder soruşa **kim?** Neçin? **2.** Laflar **şkola, ev, aaç, derä, kapu...** angı soruşa cuvap ederlär?

* * *

* * *

Sân uluma yabanî,
Uyandırma çobanî.
Ürkünärsä koyunnar,
Uyanar tez çobannar.

İ. Pavlioglu

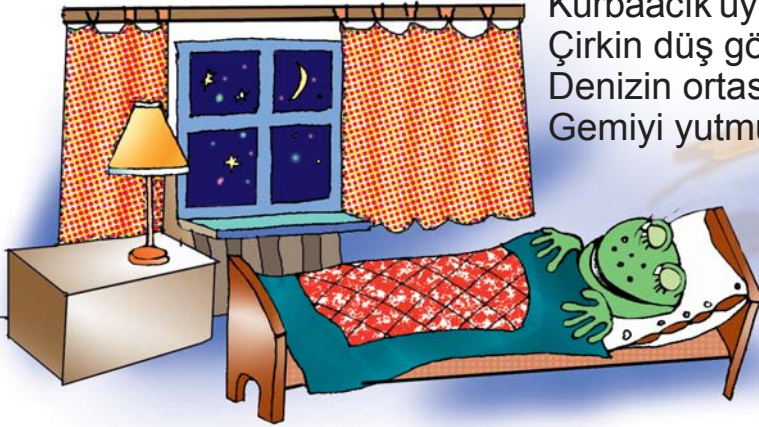
Ayının başı baalı –
Hızlanmış çalmaa balı.
Kuannar üfkelenmiş –
Hırsız tikenmiş.

T. Marinoglu

Çirkin düş

Kurbaacık uykusunda
Çirkin düş görmüş:
Denizin ortasında
Gemiği yutmuş.

1. Bulun da söläyin, kim neredä yaşêêr.

adam	kırda
balık	daada
yabanı	suda
tavşam	evdä

kuş	deliktä
sıçan	er altında
körköstebek	kümeştä
tauk	yuvada

2. Laflarda **kurbaacık**, **baalı** kaçar bukva, ses, vokal hem kısım var?

Püsür

Mandi pek püsür bir uşakmış. Hiç sevmäzmiş yıkanmaa. Bir gün görmüş onu bu halda eniştesi da istemiş utandırmaa onu, ki başka kerä butakım yapmasın. Bakıp ona, demiş:

– Mandi, neçin sân hergün yıkanmêêrsın? Sana baktıynan, var nicä sölemäâ, ne imişin dün.

– Naşey idim dün? Sölä.

– Fasülä.

– Diil dooru, eniştä. Fasülä bän idim ötöögün.

Faydalı tekliflər

– Sabaalen, uyandıynan, çok oyalanma döşektä, Goguş, – dedi Vasi dädü. – Lääzım birdän kalkasın da hazırlanasın gimnastikaya. Sınışları yapmaa deyni, lääzım olasın maykaylan hem kiloşlan. Sınışlardan sora maykanı lääzım çıkarasın da sırtını belädän ılıcacık suylan yıkayasın sora da yaş peşkirlän uunasın.

– Ee, sora? – sordu Goguş.

– Sora lääzım silinäsın kuru peşkirlän. Bu gimnastikayı yaparkan, pençerä lääzım açık olsun. Gençliimdä bän ölä yapardım, – dedi dädü da ekledi, – bunu, uşam, lääzım yapasın diil aklına geldikçä, birkimsey söledikçä, ama hergün, yazı-kış.

– Ama Malaçlı Petri hiç yapmazmış gimnastika.

– Tä onuştan da, uşam, o ölä zabun, yufka, benizi da sarı, sansın hasta. Sän bakma ona, gözelim. Yaparsan, nicä deerim, olacan kaavi hem hastalıklar seni uzakık dolanaceklar. Bunu biläsın, uşam, hem unutmayasın!

gimnastika – zarädka

mayka – ensiz trikotaj
gölmek

kiloş – trusi

ılıcacık – diil pek suuk

1. Ne lääzım yapmaa sabaalen kalktıynan? 2. Onun ardına ne? 3. Neçin diil lääzım bakmaa Malaçlı Petriyä? 4. Nasıl siz annêêrsınız söyleyiş?

1. Neçin kimi laflar çekediler yazılmaa büük bukvadan? İnandırın dooruluunuzu. 2. Neçin cümlelerin sonunda diil birtürlü durguçluk nışannarı? İnandırın dooruluunuzu. 3. Hazırlanın yazmaa eni üüretmä yılında yaratma „Sportlan saalık”.

**Saalıcaan olsun istärsän –
taa çok sportlan iilenäsın!**

Sözlük lafların dooru yazılması

A

aalem
aaramaa
adres
arı
az (çok)

B

Belğ
boz
buzaa
büü
büülemää

C

cadı
ceer
cıba

Ç

çii
çiidem
çiinemää

D

diil
diiren
dooru

F

fıçı
fidan
filcan

G

gara
garga
geeri

H

haber
hafta
havez
hayat
hayır
helal

I

iinä
inan
innemää
insan

K

kaavi
kaz
kazmaa
kazımaa
käämil
Kişinöv
kor
kurumaa
küü

L

laalä
laana
laap
lääzım

M

maalä
maasuz
maavi
maaza
mor

N

naafilä
naanä
näänı
neet

O

ool

Ö

örmää
örümää
örüyüş

P

paalı
paasız
pali
pazertesi

R

raat
raatsız
radio
rusali

S

saabi
saamaa
saamal
saat
saksan
saalık
sali
solmaa
solumaa
suuk
süüt

Ş

şafk
şannı
şefteli
şilu
şışä

T

taa
taazä
toom
tüü

U

uumaa

Ü

üülen
üüredici
üürenici
üüretmää
üüsek

Y

yaalı
yamaa
yaamur
yaanı
yaarin
yarmaa
yaramaa
yuurt

Z

zeedä
zeet
zor

Acest manual este proprietatea
Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova.

Școala _____				
Manualul nr. _____				
Anul de folosire	Numele de familie și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la restituire
1				
2				
3				
4				
5				

Dirigintele verifică dacă numele elevului este scris corect.
Elevul nu trebuie să facă niciun fel de însemnări în manual.
Aspectul manualului (la primire și la restituire) se va aprecia folosind termenii: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător*.

Imprimare la Tipografia „BALACRON” SRL,
str. Calea Ieșilor, 10; MD-2069
Chișinău, Republica Moldova
Comanda nr. 768